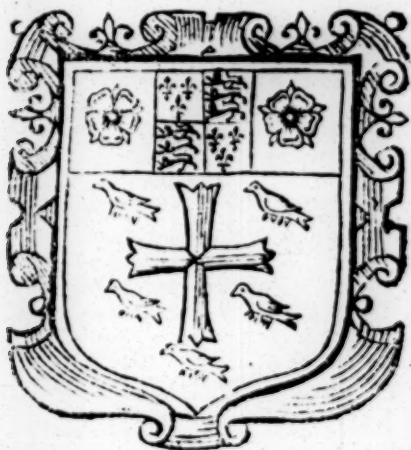

M. T. CICERONIS
EPISTOLÆ
SELECTÆ,

Et aliquot
C. PLINII CÆCILII SECUNDI.

In usum Scholæ Westmonasteriensis.

L O N D I N I,

Ex Officinâ Eliz. Redmayne, & venditus ab
A. & J. Churchill ad insigne nigri Cygni,
in eo loco qui vulgò appellatur *Pater-*
Noster-Row.

Typographus Lectori.

Selectas Tullii epistolas tibi promitte, Lector, revera selectas; non quales hodie feruntur, quæ adco parum prudenter collectæ sunt, ut si ex istis solis judicari debuerit, quantus vir Cicero fuisset, nã ille existimationis suæ magnum discrimen esset aditurus. Ego itaque operam dedi, ut quæ in Epistolis vel lepide, vel prudenter, vel acutæ dicta observaverim, ea simul ponerem; hoc est, ex ditissimo Ingenii ac Eloquentiæ Thesauro fere solas Gemmas selegi: quarum concinnitas non juvenilem tantum, sed quamlibet ætatem & oblectare simul ac erudire possit. Quod dictum cum fere nemo non de suis laboribus proloquatur, ego de meis non proferrem, nisi quod jam expertus quorundam judicia, hac in re nudius Eruditi censuram reformidarem.

M. T.

M. T. CICERONIS
EPISTOLÆ SELECTÆ.

I. CICERO S. D. LENTULO
PROCOS.

LEgi tuas literas, quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benevolentiam facile perspicias. Quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti : alterum facio libenter ; ut, quoniam intervallo locorum & temporum disjuncti sumus, per literas tecum quam sapissime colloquar. Quod si rarius fiet quam tu expectabis, id erit causæ, quod non ejus generis meæ literæ sunt, ut eas audeam temere committere, quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non prætermittam. Quod scire vis, quæ quisque in te fide sit, & voluntate : difficile dictu est de singulis. Unum illud audeo, quod antea tibi sæpe significavi, nunc quoque, re perspecta &

A : cognita.

cognita, scribere: vehementer quosdam homines, & eos maxime qui te & maxime debuerunt, & plurimum juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ; simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam, fuisse rationem: ut, quos tu reipub. causa læseras, palam te oppugnant; quorum authoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus autem L. Racilius & fide & animo in te singulari. nam nostra propugnatio ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem beneficii tui, fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiæ. Præterea quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te, aut officii, aut amici animi esse testis. Etenim Pompeium, qui mecum sæpissime, non solum à me provocatus, sed etiam sua sponte, de te communicare solet, scis temporibus illis non sæpe in senatu fuisse. cui quidem literæ tuæ, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, per jocundæ fuerunt. mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia, non jocunda solum, sed etiam admirabilis visa est: virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate devinctum,

vinctum, non nihil suspicantem, propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis, te ab se abalienatum, illa epistola retinuiſti. qui mihi cum semper tuæ laudi favere visus est, etiam ipso suspiciolissimo tempore Caniniano; tum vero, lectis tuis literis, perspectus est à me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis & commodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo re sæpe communicata, de illius ad te sententia atque auctoritate scribere: quoniam S. C. nullum exstat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit: eaque, quæ de ea scripta est auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium esse videatur: te posse perspicere, qui Ciliciam Cyprumque teneas, quid efficere, & quid consequi possis: & si res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam atque Ægyptum tenere possis, esse & tuæ, & nostri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco, rege collocato, te cum classe atque exercitu proficisci Alexandriam; ut, cum eam pace præsidiiſque firmaris, Ptolemæus redeat in regnum. ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit; & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi & nobis probaba-

tur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimatos videremus: si cecidisset ut volumus, & optamus, omnes te & sapienter, & fortiter; sin aliquid esset offensum, eosdem illos & cupide, & temere fecisse, dicturos. Quare, quid assequi possis, non tam facile est nobis, quam tibi, cui prope in conspectu Ægyptus est, judicare. Nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, non esse cunctandum; sin dubium, non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens à multis, cum redieris, ab omnibus collaudare. offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem religionemque video. Sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione deterreo: redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam ex eventu, homines esse facturos. Quod si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi videbitur, placebat illud, ut si rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam præstitisset, & auxiliis eum tuis & copiis adjuvares: eam esse naturam & regionem provinciæ tuæ, ut illius redditum vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillime optimeque perspicias: quid nobis placuisset, ex me potissimum.

tissimum putavi te scire oportere, Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate & imbecillitate Clodii gratularis, minime miramur te tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari. Quamquam est incredibilis hominum perversitas, (graviori enim verbo uti not libet) qui nos, quos favendo in communica causa retinere potuerunt, invidendo abalienaverunt: quorum malevolentissimis obtreccionibus nos scito de vetere illa nostra diuturna que sententia prope jam esse depulso; non nos quidem, ut nostræ dignitatis simus obliiti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis. Poterat utrumque præclare, si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus; sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam constantia in republ. nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quod tu non solum temporibus iis, quæ per te sum adeptus, sed jam olim nascenti prope nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuiisti: simul quod video, non, ut antehac putabam, novitati esse invisum meæ. In te enim, homine omnium nobilissimo, similia invidorum vitia perspexi quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, evolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deferatur. Me meæ tamen

ne nimis poeniteret, tua virtute perfectum est. curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam ademptum de fortuna videretur. Te vero moneo, cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura atque industria consequare; magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amavi, ne unquam inflectas cujusquam injuria. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria Consulatus tui. hæc, profecto, vides, quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex provincia atque ex imperio laudis accesserit. Quamquam te ita gerere volo, quæ per exercitum atque imperium gerenda sunt, ut hæc multo ante meditare: huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, sentiasque id: quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime posse obtinere summum atque altissimum gradum civitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris eventis communibus admonendum putarem, ut considerares in omni reliqua tua vita, quibus crederes, quos caveres. Quod scribis, te velle scire, qui sit reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. nam qui plus opibus,

bus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia & inconstantia adversariorum, ut jam etiam auctoritate plus valerent. Itaque, perpaucis adversantibus, omnia, quæ ne per populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt. Nam & stipendium Cæsari decretum est, & decem legati; & ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est. Quod ego ad te brevius scribo, quia me status hic reip. non delectat: scribo tamen, ut te admoneam, quod ipse, literis omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognovi, id ut tu rebus tuis integris discas; neque salutis nostræ rationem nobis habendam esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, & de Crassipede gratularis; agnosco humanitatem tuam: speroq; & opto nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum cæteris artibus quibus studuisti semper ipse, tum imprimis imitatione tui fac erudias. Nulla enim erit hac præstantior disciplina. Quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, imprimis amamus, carumque habemus. Vale.

**II. CICERO S. D. LENTU-
LO PROCOS.**

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex Emplatório cognosces; qui non solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit, neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces; quæ quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum ætate habituras esse videatur. Ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi præcepisti, & ut me dignitas, utilitasque cogit, me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adjungendum purasti. Sed te non præterit, quam sit difficile, sensum in republ. præsertim rectum & confirmatum, deponere; veruntamen ipse me conformo ad ejus voluntatem, à quo honeste dissentire non possum: neque id facio, ut forsitan quibusdam videor, simulatione. tantum enim animi inductio, & mehercle amor erga Pompeium, apud me valet, ut, quæ illi utilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia jam & recta & vera videantur. neque, ut ego arbitror, errarent ne adversarii quidem ejus, si, cum
pares

pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam quæ Pompeius velit, vel taceam, vel etiam (id quod mihi maxime lubet) ad nostra me studia referam literarum : quod profecto faciam, si mihi per ejusdem amicitiam licebit. quæ enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in repub. capeffenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus. nam aut assentiendum est nulla cum gravitate paucis ; aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causam maxime scribo, ut jam de tua quoque ratione meditere. commutata tota ratio est senatus, judiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum est; quod ii qui potiuntur rerum, præstaturi videntur, si quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam consularem fortis & constantis senatoris, nihil est quod cogitemus: amissa est culpa eorum, qui à senatu & ordinem conjunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed, ut ad ea quæ conjunctiora rebus tuis sunt, revertar; Pompeium tibi valdeamicum esse cognovi: & eo tu consule, quantum ego perspicio, omnia, quæ voles, obtinebis. quibus in rebus me ille sibi
affixum

affixum habebit : neque à me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur. neque enim verebor, ne sim ei molestus ; cui jocundum erit etiam propter id ipsum, quod me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quam meæ res omnes. idque cum sentiam, sedulitate mihi met ipse satisfacere possum ; re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat. Expectabantur literæ tuæ ; de quibus eramus jam cum Pompeio locuti : quæ si erunt allatæ, nostrum studium exstabit in conveniendis magistratibus & senatoribus. Cætera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus quam possumus, minus tamen faciemus quam debemus. Vale.

III. C I C E R O S. D. L E N.
T U L O I M P.

Perjocundæ mihi fuerunt literæ tuæ ; quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem : quid enim dicam, benevolentiam ? cum illud ipsum gravissimum & sanctissimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis esse videatur. Quod autem grata tibi mea erga te studia scribis esse, facis tu quidem abundantia quadam amoris,

amoris, ut etiam grata sint ea, quæ præter-
mitti sine nefario scelere non possunt: tibi
autem multo notior, atque illustrior meus
in te animus esset, si hoc tempore omni, quo
sejuncti fuimus, & una & Romæ fuissetus.
nam in eo ipso, quod te ostendis esse factu-
rum, quodque & imprimis potes, & ego à te
vehementer exspecto, in sententiis senato-
riis, & in omni actione, atque administra-
tione reipub. floruissemus de qua ostendam
equidem paullo post, qui sit meus sensus, &
status; & rescribam tibi ad ea quæ quæris.
sed certe & ego te auctore amicissimo ac sa-
pientissimo, & tu me consiliario fortasse non
imperitissimo, fideli quidem & benevolo
certe usus esses. Quanquam tua quidem
causa, te esse imperatorem, provinciamque
bene gestis rebus cum exercitu victore obti-
nere, ut debeo, lætor. Sed certe, qui tibi ex
me fructus debentur, eos uberiores & præ-
stantiores præsens capere potuisses: in eis ve-
ro ulciscendis, quos tibi partim inimicos
esse intelligis propter tuam propugnatio-
nem salutis meæ, partim invidere propter
illius actionis amplitudinem & gloriam,
mirificum me tibi comitem præbuissem.
Quanquam ille perennis inimicus amico-
rum suorum, qui tuis maximis beneficiis
ornatus, in te potissimum fractam illam
& debilitatam vim suam contulit, no-
stram vicem ultus est ipse sese: ea est enim
cona-

conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallet in meis rebus expertum, quam etiam in tuis, tamen in molestia gaudeo, eandem fidem cognoscere hominum, non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram; de qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea quæ quæris. Certiorem te per literas scribis esse factum, me cum Cæsare & cum Appio esse in gratia: teque id non reprehendere adscribis. Vatinium autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim. quod tibi ut planius exponam, altius paulo rationem meorum consiliorum repetam necesse est. Ego me, Lentule, initio rerum atque actionum tuarum non solum meis, sed etiam reipub. restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem quendam amorem, & omnia in te ipsum summa ac singularia studia deberem, reipub. quæ te in me restituendo multum adjuvisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio, debitum præstitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me, te consule, audivit, & tu in nostris sermonibus colloctionibusque ipse vidisti; etsi jam primis temporibus
illis,

illis, multis rebus meus offendebatur animus, cum te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es, à quibus debuisti: neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus: neque hercule in iis ipsis rebus, quæ, quanquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessaria, tamen à me minimi putabantur, in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis, eam voluntatem, quam expectaram, præstiterunt. Quæ cum viderem, (neq; enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quam erant illa grata, quæ fecerant. Itaque, quanquam & Pompeio plurimum, te quidem ipso prædicatore ac teste, debebam; & cum non solum beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam judicio meo diligebam: tamen, non reputans quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de repub. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompeio, quum, ut landaret P. Sextium, introisset in urbem, dixissetque testis Vatinus, me, fortuna & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse, dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis victoriisque anteferre; dixique eodem teste alio loco, eosdem esse qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coëgissent. Tota vero

vero interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius tribunatus : in quo omnia dicta sunt libertate animoque maximo de vi, de auspiciis, de donatione regnorum. Neque vero hac in causa modo, sed constanter sæpe in senatu, quinetiam Marcellino & Philippo coss. nonis April mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idibus Maii referretur. Num potui magis in arcem illius causæ invadere ? aut magis oblivisci temporum meorum, & meminisse actionum ? Hac à me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum quorum oportuit, tum illorum etiam quorum nunquam putaram. Nam, hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompeius, cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam & in Africam profectus est ; eoque itinere Lucam ad Cæsarem venit : ubi multa de mea sententia questus est Cæsar : quippe, qui etiam Ravennæ Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus. sane moleste Pompeium id ferre constabat. Quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi. quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quam Luca discesserat, convenisset ; Te, inquit, ipsum cupio : nihil opportunius potuit accidere. nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spondidisti. Quid multa ? questus est
gra-

graviter: sua merita commemoravit: quid egisset sæpissime de actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quæ de mea salute egisset, voluntate Cæsarisegis, ipsum meum fratrem testatus est: cujus causam dignitatemq; mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset; & cum ante tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, ut integrum mihi de causa Campana ad suum redditum reservarem: collegi ipse me, & cum ipsa quasi repub. sum collocutus, ut mihi tam multa pro se perpesso atq; perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremq; in bene meritos animum, fidemq; fratris mei præstarem; eumq; quem bonum civem semper habuisset, bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententiisq; omnibus, quæ Pompeium videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in rep. quæ ego agebam, semperque sensissent, me tamen non satisfacere Pompeio, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se dicebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multo magis illud, quod inimicum meum (meum autem? immo vero legum, iudiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium) sic amplexabantur,

tur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic me æsente, osculabantur, non iam quidem mihi stomachum facerent, (quem ego ianditus perdidici) sed certe ut facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus omnibus, rationibusq; subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego, si ab improbis & perditis civibus rempub. teneri videram, sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis aliis accidisse accepimus non modo præmiis, (quæ apud me minimum valent) sed ne periculis quidem compulsus ullis, (quibus tamen moventur etiam fortissimi viri) ad eorum causam me adungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. Quum autem in repub. Cn. Pompeius princeps esset (vir is, qui hanc potentiam & gloriam maximis in rempub. meritis præstantissimisq; rebus gestis esset consecutus, cujusque ego dignitatis ab adolescentia fautor, in prætura autem & in consulatu adiutor etiam extitissem) quumque idem auctoritate, & sententia per se, consiliis & studiis tecum me adjuvisset, meumque inimicum, unum in civitate haberet inimicum: non putavi famam inconstantia mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paullum me immutassem, meamque voluntatem ad summi viri, de-
me-

meq; optime meriti, dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, ut vides, in conjuncta & causa & dignitate. hic multum valuit cum vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi & Quinto fratri cum Cæsare fuisse, tum humanitas ejus ac liberalitas, brevi tempore & literis & officiis perspecta nobis & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica memovit: quæ mihi videbatur contentionem (præsertim maximis rebus à Cæsare gestis) cum illis viris nolle fieri, &, ne fieret, vehementer recusare. Gravissime autem me in hanc mentem impulit & Pompeii fides, quam de me Cæsari dederat, & fratris mei, quam Pompeio. Erant præterea hæc animadvertenda in civitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta divinitus: Quales in repub. principes essent, tales reliquos solere esse cives. Tenebam memoria, nobis consulibus ea fundamenta jacta ex kalend. Januar. confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decemb. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis privatis usque ad Cæsarem & Bibulum cos. cum sententiæ nostræ magnum in senatu pondus haberent, unum fere sensum fuisse bonorum omnium. postea, quum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque respub. consules habe-

haberet, sed mercatores provinciarum, & seditionum servos ac ministros, jecit quidam casus caput meum, quasi ceraminis causa, in mediam contentionem, dissensionemque civilem. Quo in discrimine, cum mirifica senatus, incredibilis Italiae totius, singularis bonorum omnium consensus in me tuendo extitisset, non dicam quid acciderit, (multorū est enim, & varia culpa) tantum dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse in quo, ut jam sit in iis culpa qui me non defenderunt, non minor est in iis qui reliquerunt: & si accusandi sunt qui pertimuerunt, magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. Illud quidē certe nostrum consilium jure laudandum est, quod meos cives, & à me servatos, & me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis objici noluerim; declarariq; maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, cum afflictum excitare potuisset: quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atq; tenuisti. Qua in causa (non modo non negabo, sed etiam semper & meminero, & prædicabo libenter) usus es quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quam fuerant iidem in tenendo. Qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassem. Recreatis enim bonis
viris

viris consulatu tuo, & constantissimis atq;
optimis actionibus tuis excitatis, (Cn. Pompeio præsertim ad causam adjuncto, cum etiam Cæsar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus & novis honoribus, ac judiciis senatus, ad auctoritatem ejus ordinis adjungeretur) nulli improbo civi locus ad remp. violandum esse potuisset. Sed attende, quæso, quæ sint consecuta. Primum illa furta muliebrium religionum: qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tres sorores, impunitatem est eorum sententiis affecutus, qui, cum tribunus pleb. pœnas à seditioso cive per bonos viros judicio persequi vellet, exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de repub. sustulerunt: iidemq; postea non meum monumentum, (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio mea fuerat, monumentum vero senatus) hostili nomine, & cruentis inustum literis esse passi sunt. Qui me homines quod saluum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem, non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed etiam, ut aliptæ, virium & coloris rationem habere voluissent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum ac rude reliquerunt. In quo ego
spem

spem fefelli non modo invidorum, sed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo & fortissimo viro, meoq; iudicio, omnium magnitudine animi & constantia præstantissimo, Q. Metello. L. F. quondam falsam opinionem acceperunt quem post reditum dictitant fracto animo & demisso fuisse. Est vero probandum; qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neq; sane redire curarit, eum ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem virum, constantia & gravitate superasset. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum resp. majorem etiam mihi animum, quam unquam habuissem, daret; quæ jam declarasset, sese non potuisse me uno cive carere, cumque Metellum unius tribuni pl. rogatio, me universa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus hominibusq; incumbentibus, omnibus deniq; suis viribus recuperasset. Neq; vero ego mihi postea quidquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quemquam malevolentissimum jure possit offendere: tantum enitor, ut neq; amicis, neq; etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic mea
vita

vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem & speciem hujus vitæ intuentur, sollicitudinem autem & laborem perspicere non possunt. Illud veronon obscure queruntur in meis sententiis, quibus ornem Cæsarem, quasi desciverim à pristina causa. Ego autem cum illa sequor, quæ paulo ante proposui, tum hoc non in potuerim, de quo cœperam exponere. Non effundes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus & afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est; nunc ab iis, à quibus tuendus fuerat, derelictus: idq; non solum fronte atq; vultu (quibus simulatio facillime sustinetur) ii declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam sententia sæpe jam, tabellaq; docuerunt. Itaq; toto jam sapientium civium (qualem me & esse & numerari volo) & sententia & voluntas mutata esse debet. id enim jubet idem ille Plato, quem ego authorem vehementer sequor; Tantum contendere in republ. quantum probare tuis civibus possis: vim neq; parenti neq; patriæ afferre oportere. Atq; hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reipub. fuisse, quod, cum offendisset populum. Atheniensem prope jam desipientem senectute, cumque eum nec persuadendo nec cogendo regi posse vidisset, cum persuaderi posse

posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quod neque desipiente populo, neque integra re mihi ad consulendum, capessere remp. implicatus tenebar : sed lætatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem causa utilia, & cuivis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam & divina Cæsaris in me fratremq; meum liberalitas : qui mihi, quasunque res gereret, tuendus esset, nunc in tantâ felicitate tantisque victoriis, etiam si in nos non is esset qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim, cum à vobis meæ salutis autoribus discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea quæ à me de Vatinio & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere, gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompeium, statim ut ille prætor esset factus, cum quidem ego ejus petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnassem ; neq; tam illius lædendi causa, quam defendendi atq; ornandi Catonis : post autem Cæsaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto à te, ut id à me neve in hoc reo, neve in aliis requiras : ne tibi ego

idem

idem reponam cum venetis: tamen si possum
vel absenti. Recordare enim, quibus lauda-
tionem ex ultimis terris miseris. nec hoc
petimueris. nam à me ipso laudantur &
laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi
Vatini fuit etiam ille stimulus, de quo in
iudicio, cum illum defenderem, dixi me
facere quiddam quod in Eunuchis parasitus
funderet mihi.

*Ille nominabit Phœdram; tu Pamphilam.
Conspice, quandoquid dicit, Phœdram
Conspicere intravit: tuus; tu, Pamphilam
Conspicere peruenit. Si laudat & hæc
Illius foridam; tu huius contet. Denique
Par pro par: utro, quæ eam mordcat.*

Sic petivi à iudicibus, ut quoniam quidam
nobiles homines, & de me optime meriti, ni-
mis amarent inimicum meum, meq; inspe-
ctante sæpe eum in senatu modo severe se-
ducerent, modo familiariter: atque hilare
amplexarentur; quoniamque illi haberent
suum Publium, darent mihi ipsi alium Pu-
blium in quo possem eorum animos medio-
citer licessites leviter repungere. Neq; so-
lum dixi, sed etiam sæpe facio, diis homini-
busque approbantibus. Habes de Vatini:
cognoſce de Crasso. Ego cum mihi cum illo
magna iam gratia esset, quod ejus omnes gra-
vissimas injurias communis concordie cau-
sa, voluntaria quædam oblivione contrive-
ram, repetitum me ejus defensionem Gabinii,

quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissim: sed cum me disputantem, non lacescentem, læsisset, exarsit, non solum præsentem, credo, in acundia, (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illud odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines, & iidem illi quos sæpe nutu significati- oneque appello, cum se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, meq; tum idem, que sibi esse visum reipub. qualis fuisset, restitutum; cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset, gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos qui in eadem causa essent, nunquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur; cumque Pompeius itaq; contendisset, ut nihil unquam m. gis, ut cum Crasso redirem in gratiam; Cæsarque per litteras maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ: Crassusque, ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, pæne à meis laniis in provinciam est profectus. Nam quum mihi condixisset; cœnavit apud me in mei generi

Cras.

Crassipedis hortis. Quamobrem ejus causam (quod te scribis audisse) magna illius commendatione susceptam, defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem causamque defenderim, quique meus in repub. sit pro mea parte capeienda status. De quo sic velim statuas, me hac eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes; neq; delendum, etiam si id fieri posset, summorum civium principatum; neq; permanendum in una sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis: sed temporibus assentiendum. Nunquam enim præstantibus in repub. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permanſio, sed ut in navigando tempeſtati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas; cum vero id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem cœperis, potius quam, eo commutato, quo velis tamen pervenire: sic, cum omnibus nobis in administranda repub. propositum esse debeat (id quod à me læpissime dictum est) cum dignitate otium, Non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Quamobrem, ut paulo anteposui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in repub. non alius essem, atque nunc sum.

Cum. Cum vero in hunc sensum & alliciar
beneficiis hominum & compellat injuriis;
facile patior ea me de repub. sentire ac
dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam
reipub. rationibus putem conducere. Aper-
tius autem hæc ago ac sæpius, quod & Quin-
rus frater meus legatus est Cæsaris, & nul-
lum meum minimum dictum, non modo sa-
ctum pro Cæsare intercessit, quod ille non
ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi
devinctum putarem. Iaque eius omni &
gratia, quæ summa est, & opibus, quas intel-
ligis esse maximas, sic fuor ut meis, nec
mihi a iter potuisse videor hominum perdi-
tum, me de me consilia frangere, nisi cum præ-
vidis iis, quæ semper habui, nunc etiam po-
tentium benevolentiam conjunxissem. His
ego consiliis si te præsentem habuissem, (ut
opinio mea fert) essem usus eisdem. Novi
enim temperantiam & moderationem na-
turæ tuæ: novi animum tum mihi amicissi-
mum, tum nullum in cæteros malevolentia us-
usum, contraque cum magnum & excelsum
tum etiam apertum & simplicem. Vidi ego
quosdam in te tales, quales tu eisdem in me
videre potuisti. Quæ me moverunt, movis-
sent eadem te profecto. Sed, quocumq; tem-
pore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu
eris omnium moderator consiliorum meo-
rum: tibi erit eisdem, cui solus mea fuit, etiam
dignitas curæ. Me quidem certe tuarum
actio-

actionum, sententiarum, voluntatum, rerum
denique omnium socium comitemque ha-
bebis. neque mihi in omni vita res tam cui
illa proposita, quam ut quotidie vehemen-
tius te de me optime meritum esse latere.
Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam quæ
post discessum tuum scripserim: sunt orati-
ones quædam, quas Menocrito dabo, neque
ita multæ ut pertimescas. Scripsi etiam (nam
etiam ab orationibus disjungo me scire, re-
feroque ad mansuetiores Musas, quæ me
maxime, sicut jam à prima adolescentia de-
lectarunt) scripsi igitur Aristotelico more,
quemadmodum quidem volui, tres libros
in disputatione ac dialogo, de Oratore:
quos arbitror Lentulo tuo fore non inuti-
les; abhorrent enim à communibus præ-
ceptis, & omnem antiquorum, & Aristote-
licam & Isocraticam, rationem oratoriam
complectuntur. Scripsi etiam versibus tres
libros de temporibus meis: quos jam pri-
dem ad te misissem, si esse edendos putas-
sem. sunt enim testes & erunt sempiterni
meritorum tuorum erga me, mea que in
te pietatis. sed, quia verebar, non eos qui
se laesos arbitrarentur, (etenim id feci par-
ce & molliter) sed eos quos erat infinitum
bene de me meritos omnes nominare. Quos
tamen ipsos libros, si quem, cui recte com-
mittam, invenero, cui abo ad te preferen-
des. Atque istam quidem partem vite con-

secundisque nostrae totam ad te dedimus
 quantum literis, quantum studiis, veteri-
 bus, novis & exercitationibus, consequi po-
 tuerimus. Id enim ad aeternum tuum, qui
 hoc semper amasti, liberrime confide-
 mus. Quae ad me de tuis rebus domesticis
 scribis, quaeque mihi commendatae, et tanto
 mihi curae sunt, ut me nolui admoneri,
 cogari vero sine magno dolore vix possum.
 Quod de Quinti fratris negotio scribis, te
 priore aetate, quod morbo impeditus in
 officium non transieris, conficere non po-
 tuisse, nunc autem omnia facturum ut con-
 ficias: id scito esse ejusmodi, ut frater meus
 vere existimet, adjuncto isto fundo, patri-
 monium fore suum per te constitutum.
 Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli
 tui nostrisque studiis & exercitationibus,
 valim quatenus familiarissime certiozem &
 quam saepissime facias: existimesque nemi-
 nem cuiquam neque curiorem; neque ju-
 cundiorum unquam fuisse, quam te mihi:
 ad quem non modo ut tu sentias, sed ut
 omnes gentes, etiam ut posteritas omnis in-
 telligat, esse facturum Appius in sermoni-
 bus antea dictitabat, postea dixit etiam in se-
 natu palam, sese, si licitum esset legem curia-
 tam ferre, sortiturum esse cum collega pro-
 vinciam; si curiata lex non esset, separatu-
 rum cum collega, tibi que successurum: le-
 gem curiatam consuli fieri opus esse, necesse
 non

non esse : se, quoniam ex S. C. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. Ego quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio : varias esse opiniones intelligo. Sunt qui putent possere non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur : sunt etiam qui, si decedas, à te relinqui posse qui provinciae præsint. mihi non tam de jure certum est (quanquam ne in quidem valde dubium est) quam illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te scio libentissime solere frui, pertinere, te sine ulla mora provinciam successorì concedere, præsertim cum sine suspitione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. Ego utrumque puto meum esse, & quod sentiam, ostendere, & quod feceris defendere.

Scripta jam epistola superiore, accepi tuas literas de publicanis : quibus equitatem tuam non potui non probare. felicitate autem, quod vellem, consequi potuisses, ne ejus ordinis, quem semper ornasti, rem aut voluntatem offenderes. Equidem non destinam tua decreta defendere. Sed nostri consuetudinem hominum : scis quam graviter inimici illi ipsi Q. Scaevolæ fuerint. Tibi tamen sum autor, ut, quibus rebus possis, eam tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiæ tuæ. Vale.

non dubitem, sic ad nos confirmatus revertare, ut, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis. Et, quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla unquam delebit oblivio: te rogo ut memineris, quantæcunq; tibi accessiones fient & fortune & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis atq; amantissimis consiliis parvillus. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut ætas nostra jam ingravescens in amore atq; in adolescentia conquiescat tua. Vale.

V. M. T. C I C E R O C U-
R I O N I S. D.

Epiſtolarum genera multa eſſe non ignoras: ſed unum illud certiſſimum, cujus cauſa inventa res ipſa eſt, ut certiores faceremus abſentes, ſi quid eſſet quod eos ſcire aut noſtra, aut ipſorum intereſſet. Hujus generis literas à me proſecto non expectas tuarum enim rerum domesticarum habes & ſcriptores & nuncios: in meis autem rebus nihil eſt ſane novi. Reliqua ſunt epiſtolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: unam, familiare & jocuſum; alteram, ſeverum & grave. Utro me minus deceat uri, non intelligo. Jocerne tecum per literas? civem mehercule non puto eſſe qui temporibus hiſiſcere poſſit. An gravius aliquid ſcribere? quid eſt quod poſſit gravi-

ter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de republica? atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea, quæ nunc sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea clausula qua soleo, teque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu una re facillime vinctes, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus et laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse considerem: & hoc quicquid attigi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

VI. M. T. CICERO CURIO.
N. I. S. D.

Nondum erat aud. cum te ad Italiam adventare, cum Sext. Villium. Milonis mei familiarem, cum his ad te literis misisset, sed tamen, cum appropinquare tuus adventus putaretur, & te jam ex Asia Romam versus profectum esse constaret, magnitudo rei fecit, ut non vereremur ne nimis cito mitteremus, cum has ad te quamprimum perferri literas magnopere vellemus. Ego, si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis à te ipso prædicare, quam à me

ponderari solent, verecundius à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. Grave est enim homini prudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet; ne id quod petat, exigere magis quam rogare, & in mercedis potius quam beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me, vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum clarissima & maxima beneficia existiterunt: Estque animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere: non dubitavi à te per litteras petere quod mihi omnium esset maximum, maximeque necessarium. Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem, cum præsertim considerem, nullam esse gratiam tantam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando cumulandoque illustrare possit. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi & locavistatuique in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere querere. Neque vero cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ curæ fuisse unquam puto, quantæ mihi sit honor ejus; in quo omnia mea posita esse decrevi. Hinc te unum tanto adjumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum.

rendum. Habemus haec omnia; bonorum
studium conciliatum ex tribunatu propter
nostram (ut spero te intelligere) causam;
vulgi ac multitudinis propter magnificen-
tiam munerum, liberalitatemque naturae; ju-
ventutis, & gratiosorum iam suffragiis, pro-
pter ipsius excellentiam in eo genere vel
gratiam vel diligentiam, nostram suffraga-
tionem si minus potenter, at probatam ta-
rent & justam & debitam, & propterea for-
tasse etiam gratiosam Dux nobis & auctor
opus est & eorum ventorum quos propo-
sui, moderator quidam & quasi gubernator.
Qui si ex omnibus unus optandus esset
quem tecum conferre possemus non habere-
remus. Quamobrem si me memorem, si
gratum, si lenum videri vel ex hoc ipso
quod tam vehementer de Milone laborum
existimare potes; si dignum denique tuis
beneficiis judicaris, si quae a te peto, ut sub-
venias huic meae sollicitudini, ut huic meae
laudi, vel (ut verius dicam) prope salutari-
um studium dicas. De ipso T. Arnio tan-
tum tibi polliceor te tuorum animi gravi-
tatis, constantiae, benevolentiae erga te, si
complecti hominem volueris, habiturum
esse nomen. Mihi vero tantum decore,
tantum dignitatis adjumentis, ut eundem te
facile agnoscam, si sis in laude mea, qui
facis in salute. Ego, si te videre scirem,
cum haec ad te scriberem, quantum officii
fuissem.

sustinere, quanto opere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum, plura scriberem. Nunc tibi omnem rem atque causam, meq; totum commendo, atq; traditum hoc sic habeto; si à te hanc rem impetraro, me pene plus tibi, quam ipsi Miloni, debitum; non enim mihi tam mea salus cura fuit, in qua præcipue sum ab illo adjutus, quam pietas erit in referenda gratia jocunda. eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

VII. M. T. C. PROCOS. CURI-
NI TRIBUNO PLEB. S. D.

Sera gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est. longe enim absum: audio sero. Sed & tibi gratulor, & ut sempiternæ laudi tibi sit iste tui unatus, exopto: teq; hortor, ut omnia gubernes & moderere prudentia tua; ne te auferant aliorum consilia. Nemo est qui sapientius tibi suadere possit te ipso. nunquam labere, si te audies. Non scribo hoc temere. cui scribam, video. novi animum, novi consilium tuum. non vereor ne quid timide, ne quid stulte facias, si ea defendes quæ ipse recta esse senties. Quod in id reipub. tempus non incideris; sed veneris (iudicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum)

pro.

profecto vides quanta vis in repub. temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Sed, amabo te, cura & cogita, nihil novi, sed illud idē quod initio scripsi, tecum loquere; te adhibe in consilium; te audi; tibi obtempera. Alteri qui melius dare consilium possit quam tu, non facile inveniri potest: tibi vero ipse certe nemo melius dabit. Dii immortales, cur ego non adsum vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minime tibi deest. sed tamen efficeret magnitudo & vis amoris mei, consilio te ut possē juvare. Scribam ad te plura alias. paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut, quoniam sane feliciter & ex mea sententia remp. gessimus, unis literis totius ætatis res gestas ad senarum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamq; difficili in re atq; causa, cognosces ex iis literis, quas Thrasoni liberto tuo dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaq; item in te singulari, rogo atq; oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc provinciale molestiam temporis prorogari. præsens tecum egi, cum te tribunum plebis isto anno fore non putarem; itemq; petivi sæpius per literas: sed tum quasi à senatore

nobilissimo, & adolescente gratiosissimo, nunc à tribuno pleb. & à Curione, tribuno, non ut decernatur aliquid novi, (quod solet esset difficilius) set ut ne quid novi decernatur; & ut S. C. & leges defendas, eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

VIII. M. COELIUS M. T. C. I.
CERONI S. D.

EXanimatus sum tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque id, quid esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset quod cogitares, aperuisti. Iam ad te illico literas scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro & obsecro, ne quid gravius de salute & incolumitate tua consulas. nam deos hominesque, amicitiamque nostram testificor, me neque temere tibi prædixisse, neque temere monuisse: sed, postquam Cæsarem convenerim, sententiamque ejus qualis futura esset parta victoria, cognoverim, te certiore fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsari in dimittendis adversariis, & conditionibus ferendis, erras; nihil nisi atrox & sævum cogitat, atque etiam loquitur. iratus senatui exiit: his intercessionibus plane incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. Quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt, si aliquid apud te nos, si

vir optimus gener tuus valet, (quorū fortunas non debes velle conturbare) sequere eam causam in cuius victoria salus nostra est, ne aut odisse aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Deniq; illud cogita, quod offensae fuerit, in ista cunctatione te prius subiisse. nunc te contraviactorem facere, quem dubiis reb. laedere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide ne, dum pudet te parum optimatam esse, parū diligenter, quid optimū sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum; saltem, dum, quid de Hispaniis agamus, icitur, expecta: quas tibi nuncio adventu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non mediis fidius reperio. Hoc, quod tu non dicendo, mihi significasti, Cæsar audierat: ac simulatque ave mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. Negavi me scire: sed tamen ab eo petii ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendū commoveri posses, Me secum in Hispaniam ducit. Nam, nisi ita faceret, ego prius quam ad urbem accederem, ubicunq; esses, ad te percurrissem, & hoc à te praesens contendissem, atq; omni vi te retinuissim. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te tuosque omneis funditus

ditus evertas; ne te sciens prudensq; committas unde exitum vides nullum esse: Quod si te aut voces optimatum commovent, aut nonnullorum hominum insolentiam & jactationem ferre non potes, eligas, censeo, aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ jam erunt confecta. Id si feceris, & ego te sapienter fecisse judicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

IX. M. T. C. COELIO AEDILI CUR. S. D.

Magno dolore me affecissent tuæ literæ, nisi jam & ratio ipsa depulisset omnes molestias, & diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem novum; sed tamen, quare acciderit ut ex meis superioribus literis id suspicariere quod scribis, nescio. Quid enī fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberent, quam tuum? nam non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id ut non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimares aut tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam & prope jacentem desciscerem; aut tam inconstantem, ut collectam gratiani florentissimi hominis effunderem, à meq; ipse deficerem, & quod initio semperq; fugi, civili bello interessem. Quod est igitur meum triste consilium? ut discederem, fortasse

tasse in aliquas solitudines. Nosti enim non modo stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accidit etiam molesta hac post palatiorum meorum, nomenque imperii quo appellar eo si onere carerem, quamvis parvis Italæ latebris contentus essem. Sed incurrit hac nostra laurus non solum in oculos, sed jam etiam in vuculas malevolorum. Quod cum ita esset, nihil tamen unquam de professione, nisi vobis approbantibus cogitavi. Sed mea prædiola tibi nota sunt in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum, moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare: quod tamen fortasse non nollem, si possem ad oriū. Nam ad bellum quidem, qui convenit? præsertim contra eum cui spei o me satisfecisse; ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiā meā tu facillime perspicere potuisti jam ab illo tempore, cum in Cumanum mihi obviam venisti, non enim te celavi: sed nonne tum providisti quam abhorrerem ab urbe relinquenda? quod cum audissem, nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpeſsurum, quā ex Italia ad bellum civile exiturum? Quid ergo accidit cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim, (quod puto te existimare)

ex his miseriis nihil aliud me quærere, nisi
ut homines aliquando intelligant, me nihil
maluisse quam pacē: ea desperata, nihil tam
fugisse quam arma civilia. Hujus me con-
stantie puto fore ut nunquam pœniteat. E-
tenim memini in hoc genere gloriari soli-
tum esse familiarem nostrum Q. Horten-
sium, quod nunquā bello civili interfuisset.
Hoc nostra laus erit illustrior, quod illi
tribuebatur ignaviæ: de nobis id existimari
posse non arbitror. Nec me ista terrent, quæ
mihi à te ad timorem fidissime atque aman-
tissime proponuntur. Nulla est enim acer-
bitas, quæ non omnibus, hac orbis terrarum
perturbatione, impendere videatur: quam
quidem ego à rep. meis privatis & domesti-
cis incommodis libentissime, vel ipsis istis,
quæ tu me mōnes ut caveam, cedemissim.
Filio meo quem tibi carum esse gaudeo, si
erit ulla resp. satis amplum patrimonium
relinquam memoriā nominis mei: sin autem
nulla erit, nihil accidet ei separatim à reli-
quis civibus. Nam quod rogas ut respiciam
generū meum, adolescentem optimum mi-
hiq; carissimum: an dubitas, cum scias quanti
cum illum, tum vero Tulliam meā faciam,
quin ea me cura vehementissime sollicitet?
& eo magis quod in communibus miseriis
hac tantum oblectabar specula, Dolabellam
meum, vel potius nostrum, fore ab iis mo-
lestiis, quas liberalitate sua contraxerat,
liberum.

liberum. velim quæras, quos ille dies susti-
nuerit, in imbecillum fuit quam acerbos tibi,
quam mihi ipsa focero non honestos. Itaq;
neq; ego hunc Hispaniensem casum expelle,
de quo mihi exploratum est ita esse ut tu
scribis nec quicquā assut cogito. Si quan-
do erit civitas, erit profecto nobis locus, sin
autem non erit in easdem sollicitudines tu
ipse (ut arbitror) venies, in quibus nos con-
fessisse audies. Sed ego fortasse variciner, &
hæc omnia meliores habebunt exitus. Re-
cordor enim desperationes eorum qui senes
erant adolescente me. eos ego fortasse nunc
imitor, & utor ætatis vitio. Velim ita sit, sed
tamen, togam prætextam texi Oppio, puto
te audisse. Nam Curtius noster dibaphum
cogitat: sed eum infector moratur. Hæc as-
persi, ut scires, me tamen in stomacho solere
ridere. De Dolabella quod scripsi, suadeo vi-
deas; tamquā si res tua agatur. Extremum
illud erit: nos nihil turbulentur, nihil teme-
re faciemus. Te tamen oramus, quibuscunq;
erimus in terris, ut nos liberosque nostros
ita tueare, ut amicitia nostra & tua fides
postulabit. Vale.

X. M. T. CICERO APPIO PUL-
CHIRO IMP. S. D.

SI ipsa resp. tibi narrare posset quomo-
do sese haberet, non facilius ex ea cog-
noscere posses, quam ex liberto tuo Phania:

ita est homo non modo prudens, verum etiam, quod vidi, curiosus. Quapropter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi & ad brevitatem est aptius, & ad reliquas res providentius. De mei autem benevolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliqua meae partes. Sic enim tibi persuadere, curissimum te mihi esse, cum propter multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuae; tum quod ex literis tuis, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quae à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. Quod quum ita sit, perficiam profecto ut longi temporis usuram, qua caruimus, intermissa nostrae consuetudine & gratia, crebritate & magnitudine officiorum meorum sarciam. idque me, quoniam tu ita vis, puto non invita Minerva esse facturum: quam quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum Palлада, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: sed, ut mihi reddidit à te litteras, plenas & amoris & officii, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum. Jocunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, cum de sermonibus quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid queris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen, ut Phanium valde sim desideraturus: quem cum Ro-

mam

nam remittes (quod ut putabamus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me voles, mandata des velim. L. Valerium jurisconsultum valde tibi commendo, sed ita etiam si non est jurisconsultus. melius enim ei cavere volo quam ipse aliis solet. Valde hominem diligo. est ex meis domesticis atque intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratia: sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. id eum ne faliat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

XI. M.T.C. APP. PULCHIRO IMP. S D

QUasi divinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum: sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo. Dicam tamen vere; plus quam acceperas reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solum autoritate orationis, sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram, sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi ampliora multo sunt, quam illa ipsa propter quæ hæc laborantur. Insignia n. virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaq; mihi propono fructum amicitiae nostræ ipsam amicitiam, qua nihil est uberius,
præ-

præsertim in iis studiis, quibus uterq; nostrum devinctus est. nam tibi me proliteor & in repub. socium, de qua idem sentimus, & in quotidiana vita conjunctum cum iis artibus studiisq; quæ colimus. Velim ita fortuna tulisset, ut quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamen ipsum nescio qua permotus animi divinatione, non despero. sed hoc nihil ad te nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges hac re novata, additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quicquam esse detractum. Cum hæc scribebam, censorem jam te esse sperabam: eo brevior est epistola, &, ut adversus magistrum morum, modestior. Vale.

XII. M. T. CICERO SUL-
PITIO S. D.

VEhementer te esse sollicitum, & in communibus miseriis præcipuo quodam dolore angī, multi ad nos quotidie defecerunt, quod quanquam minime miror, & meum quodammodo agnosco; doleo, tamen, te, sapientia præditum prope singulari, non tuis bonis delectari potius quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini concedo, qui majorem ex pernici: & peste reipub. molestiam traxerit: tamen multa jam consolantur, maximeq; conscientia con-
sili-

filiorum meorum. Multo enim ante, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente & denunciante te. Et si enim abstui magnam partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pessifero bello cavendo & prædicendo sententia: & ipse affui primis temporibus tui consulatus, cum accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa rimerent, quæ meminissent; & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antea in re-pub. cognito, tam crudeles fuissent, quicunque postea re-pub. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. Nam quod exemplo sit, id etiam jure fieri putant; & aliquid atq; adeo multa addunt & afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos qui auctoritatem & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salvi esse potuissent. Dices, Quid me ista res consolatur in tantis tenebris & quasi parietinis reipublicæ? Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi: sed tamen & Cæsar ipse ita de te judicat, & omnes cives sic existimant, quasi lumen aliquod, extinctis cæteris, elucere sanctitatem & prudentiam & dignitatem tuas. Hæc tibi ad levandas molestias mag-

na esse debent. Quod autem à tuis abes, id
eo levius ferendum est, quod eodem tem-
pore à multis ac magnis molestiis abes :
quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer
ne ea cognosceres absens, quæ quia non vi-
des, mihi videris meliore esse conditione
quam nos qui videmus. Haftenus existimo
nostram consolationem recte adhibitam es-
se, quoad certior ab homine amicissimo fi-
eres iisde rebus, quibus levare possent mo-
lestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso neque
mihi ignota nec minima solatia, &, ut
quidem ego sentio, multo maxima : quæ
ego ipse experiens quotidie sic probo, ut ea
mihi salutem asferre videantur. Te autem ab
initio ætatis, memoria teneo, summe om-
niū doctrinarum studiosum fuisse, omnia-
que, quæ à sapientissimis ad bene viven-
dum tradita essent, summo studio curaque
didicisse : quæ quidem, vel optimis rebus,
& usui & delectationi esse possent : his ve-
ro temporibus habemus aliud nihil in quo
acquiescamus. Nihil faciam insolenter : nec
te, tali vel scientia vel natura præditum, hor-
tabor ut ad eas te referas artes, quibus
primis temporibus ætatis studium tuum
dedisti. tantum dicam (quod te spero appro-
baturum) me, posteaquam illi arti cui stu-
dueram, nihil esse loci neque in curia ne-
que in foro viderim, omnem meam curam
atque operam ad philosophiam contulisse,

Tuæ scientiæ excellenti ac singulari non multo plus quam nostræ relictum est loci. Quare non equidem te moneo: sed mihi ita persuasi, te quoque in iisdem versari rebus, quæ etiamsi minus prodesse, animum tamen à sollicitudine abducerent. Servius quidem tuus, in omnibus ingenuis artibus, imprimisque in hac in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat: à me vero sic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini: mihi que ab eo gratia refertur. in quo ille existimat, quod facile appareat, cum me colat & observe, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

XIII. SULPITIUS CICERONI S. D.

Posteaquam mihi renunciatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ; sane quam pro eo ac debui, graviter molesteque tui, communemque eam calamitatem existimavi: qui si isthic adfuissem, neque tibi defuissem, coramque meum dolorem tibi declaravissem. Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est; propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari queunt, ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quam aliis posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia mihi in mentem

tem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quod ea te fugere exillinem, sed quod forsitan dolore impeditus minus ea perspicias. Quid est quod tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus quam liberi cara esse debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes. hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris aestimare? An illius vices (credo) doles, quoties in eam cogitationem necesse est & tu veneris, ut & nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessime cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? Quid autem fuit quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quæ res, quæ spes, quod animi solatium? ut cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem ageret? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florescentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim petitura essent in republica, in amicorum negotiis liberalitate sua uterentur.

entur ? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademptum sit ? At vero malum est liberos amittere. Malum, nisi hoc pejus sit, hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare, Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit aut occisus est, quorum vita brevior esse debet : cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant. visne tu te, Servi, cohibere, & meminisse hominem te esse natum ? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modo, uno tempore tot viri clarissimi interierunt : de imperio præterea tanta diminutio facta est : omnes provinciæ conquassatæ sunt : in unius mulierculæ animula si jactura facta est : tantopere commoveris ? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum

ac cogitationem tuam avoca; atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt; illam quamdiu ei opus fuerit, vixisse; una cum republica fuisse; te patrem suum, prætorem, consulem, augurem vidisse; adolescentibus primariis nuptam fuisse; omnibus bonis prope persunctam esse; cum respublica occideret, vita excessisse. Quid est quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueveris præcipere & dare consilium: neque imitati malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius quæ aliis præcipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. Quod si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis & familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ, ut si qua in re opus sit, opera & consilio tuo uti possit. Denique quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli committere ut quisquam te putet non tam filiam, quam

republicæ tempora & aliorum victoriam
legere. Plura me ad te de hac re scribere
puisset, ne videar prudenti tua dissidere.
Quare, si hoc unum proposuero, finem fa-
ciam scribendi. Vidimus aliquoties secun-
dam pulcherrime te ferre fortunam, mag-
namque ex ea re te laudem adipisci: fac
aliquando intelligamus, adversam quoque
te æque ferre posse, neque id majus quam
debeat tibi onus videri; ne ex omnibus
virtutibus hæc una tibi videatur deesse.
Quod ad me attinet, cum te tranquilliore
esse animo cognovero, de his rebus quæ
hic geruntur, quemadmodumque se pro-
vincia habeat, certiorum faciam. Vale.

XIV. M. T. CICERO SULPY-
TIO S. D.

EGO vero, Servi, vellem, ut scribis, in
meo gravissimo casu adfuisses. quan-
tum enim præsens me adjuvare potueris &
consolando & prope æque dolendo, facile
ex eo intelligo, quod literis tuis lectis ali-
quantulum acquievi. nam & ea scripsisti
quæ levare luctum possent: & in me conso-
lando, non mediocrem ipse animi dolorem
adhibuisti. Servius tamen tuus, omnibus
officiis quæ illi temporis tribui potuerunt,
declaravit & quanti ipse me faceret, &
quam faum talem erga me animum tibi
gratum putaret fore, cujus officia jocundio-

ta scilicet sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non ratio tua soluit, & societas pæne ægritudinis, sed etiam autoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia præditus, ferendum putas. sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium consularem, clarum virum, & magnis rebus gestis, amisit, & L. Paulus, qui duos septem diebus, & vester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex republica consequerentur. Mihi autem, amissis ornamentis iis quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non reipublicæ procuratore, impediabantur cogitationes meæ: nihil in foro agere libebat: adspicere curiam non poteram. existimabam, id quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus & fortunæ perdidisse. Sed cum cogitarem hæc mihi tecum & cum quibusdam aliis esse communia, & cum frangerem jam ipse me, cogeremque illa ferre toleranter, habebam quo confugerem,

ubi conquiescerem, cupis in sermone & suavitatem omnes curas dolorisque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa quae consensibus videbantur, retrudescunt. Non enim utrum me à repub. mortuum domus accipiebat, quae levaret; sic nunc, domo mactens, ad repub. confugere possum, ut in eius bonis acquiescam. Itaque & domo absum & foro: quod nec eum dolorem, quem à repub. capio, domus jam consolari potest, nec domesticum res. pub. Quo magis te exspecto, teque videre quamprimum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quam conjunctio consuetudinis sermonumq; nostrorum. quam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto quamprimum videre, tum etiam ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis tradendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (ut perspexisse mihi videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cum ita sit, magna tamen est deliberationis, quae ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

XV. M. T. C I C E R O M. M A R-
C E L L O S. D.

ET si eo te adhuc consilio usum intelligo ut id reprehendere non audeam (non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse iudicem, ut meum consilium non anteponam tuo) tamen & amicitiae nostrae vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quae mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est ut ea scriberem ad te. quae & saluti tuae conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate Ego eum te esse, qui horum malorum initia multo ante videris, consultatum magnificentissime atque optime gesseris, praeclare memini: sed idem etiam illa vidi, neq; te consilium civilis belli ita gerendi, neq; copias Cn. Pompeii, nec genus exercitus, Probare, semperq; summe dissidere, qua in sententia me quoq; fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neq; tu multum interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi ne interessem Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, autoritate, causa, quae erant in nobis superiora; sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Visti sumus igitur, aut, si vinci dignitas non potest, fracti certe & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe vin-

eendi.

cendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem, ostendisti que sapientem & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium quod tu secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos: aut enim renovare bellum conati sunt, hiq; in Africam se contulerunt; aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium, à multis etiam magni ac fortis animi iudicatum. sed habet ista ratio (ut mihi quidem videtur) quendam modum præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil illud esse, quod dubitationem afferret ei penes quem est potestas, nisi quod vereretur ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cum appareat ipse quid fecerim. Sed tamen, si jam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quam ea, quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicumq; esses, te fore in ejus ipsius quem fugeres potestate, qui si facile passurus esset te, carentem patria & fortunis tuis, quietè & liberè vivere cogitandum tibi tamen esset, Romæ & domi tuæ, cui-

jusmodi res esset, an Mitylenis aut Rhodi malles vivere. Sed cum ita late pateat ejus potestas quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit: nonne mavis sine periculo domi tuæ esse, quam cum periculo alienæ? Equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi atq; in patria mallem, quam in externis atq; alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt, quorum est magna, pro tuis maximis clarissimisque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit, propterea quod neq; is qui tenet rempub. pateretur: neq; ipsa respub. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Si autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic pro te unius sollicitudines, unus etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. Marcelli fratris optimi deprecantur. Nos cura & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod jus adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. gratia tantū possumus, quantum victi. sed tamē consilio, studio, Marcello non defumus: à tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

XVI. M. T. CICERO MARCELLO S. D.

Neq; monere te audeo, præstanti prudentia virum, neq; confirmare, max-
imi-

imi animi hominem virumq; fortissimum;
consolari vero nullo modo. Nam si ea quæ
acciderunt, ita fers, ut audio, gratulari ma-
gis virtuti debeo, quam consolari dolorem
tuum : sin te tanta mala reipublicæ fran-
gunt, non ita abundo ingenio ut te conso-
ler, quum ipse me non possim Reliquum est
igitur ut tibi me in omni re eum præbeam
præstemque, ut ad omnia quæ tui velint,
ita adsim præsto, ut me non solum omnia
debere tua causa, quæ possum, sed ea quoq;
quæ non possum, putent. Illud tamen vel
tu me monuisse vel censuisse puta, vel
propter benevolentiam tacere non potu-
isse, ut, quod ego facio, tu quoque animum
inducas, si sit aliqua respublica, in ea te
esse oportere iudicio omnium reque prin-
cipem, necessitate cedentem temporibus; sin
autem nulla sit, hunc tamen aptissimum
esse etiam ad exulandum locum. Si enim
libertatem sequimur, qui locus hoc do-
minatu vacat? sin qualemcunque locum.
quis est domestica sede jucundior? Sed
(mihi crede) etiam is qui omnia tenet, favet
ingeniis: nobilitatem vero & dignitatem
hominum quantum ei res & ipsius causa
concedit, amplectitur. Sed plura quam sta-
tueram Redeo ergo ad unum illud, me tu-
um fore cum tuis, si modo erunt tui: sin
minus, me certe in omnibus rebus satis no-
stræ conjunctioni amorig; facturum. Vale.

XVII. M. T. C. MARCELIO S. D.

ETii perpaucis ante diebus dederam Q. Mucio literas ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cum Theophilus libertus tuus proficisceretur, cujus ego fidem erga te benevolentiamq; perspexeram, sine meis literis eum ad te venire nolui. Iisdem igitur te de rebus etiam atq; etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum, ut in ea republica, quæcunq; est, quamprimum velis esse. Multa videbis fortasse quæ nolis, non plura tamen quam audis quotidie. Non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moveri: cum illud idem auribus percipias, quod etiam majus videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid quod non sentias, aut faciendum quod non probes. Primum Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum. deinde, non habet, ut nunc quidem est, id vitii res. Dicere fortasse quæ sentias, non licet: tacere plane licet. Omnia enim delata ad unum sunt. is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo. quod non multo secus fieret, si is rempub. teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cum omnium nostrum conjunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minime

nime prudentium consilio uteretur, eum magis communem censemus in victoria futurū fuisse, quam incertis rebus fuisset? & qui nec te consule tuum sapientissimum consilium secutus esset, nec fratre tuo consulatum ex autoritate tua gerente, vobis autoribus uti voluerit, nunc omnia tenentem nostras sententias desideraturum censes fuisse? Omnia sunt misera in bellis civilibus, quæ majores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe jam sensit: sed Miserius nihil quam ipsa victoria; quæ etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresq; reddit, ut etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio per quos vicit, etiam invito, facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quam illa crudelis esset futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne quæ nolles videres? Non, inquires: ego enim ipse tenerem opes & dignitatem meam. At erat tuæ virtutis, in minimis res tuas ponere, de republica vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii est? nam adhuc & factum tuum probatur, & ut in tali re etiam fortuna laudatur: factum, quod & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quod honesto otio tenueris & statum & famam dignitati tuæ. nunc vero nec locustibi ullus dulcior esse debet

debet patria, nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed misereri potius; nec eam, multis claris viris orbatam, privare etiam aspectu tuo. Deniq; si fuit magni animi, non ille supplicem victori; vide, ne superbi sit, adspernari ejusdem liberalitatem: & si sapientis est carere patria, duri non desiderare: & si re publica non possis frui, stultum est nolle privata. Caput illud est, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit. Magna gladiatorum est licentia: sed in extremis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mihi salus tua tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

XVIII. M. T. C. MARCELLO S. D.

ET si nihil novi quod ad te scriberem, habebam, magisq; literas tuas jam expectare incipiebam, vel te potius ipsum: tamen cum Theophilus proficisceretur, non potui nihili ei literarum dare. Cura igitur ut quamprimum venias: venies enim (mihi crede) expectatus, neq; solum nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mentem, subvereri interdum ne te delectet tarda decessio. Quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre. sed,
cum

cum leviora non multo essent quæ audirentur, quam quæ viderentur, suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te quamprimum venire, idq; in omnes partes valere; putavi ea de re te esse admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret ostendi, reliqua tu pro tua prudentia considerabis: me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiolem facias. Vale.

XIX. MARCELLUS CICERONI S. D.

PLurimum valuisse apud me tuam semper autoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes existimare: cum mihi C. Marcellus frater amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoq; me obsecraret, non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum literis, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestrae literæ mihi declarant. Gratulatio tua, etsi est mihi probatissima, quod ab optimo sit animo; tamen hoc mihi multo jocundius est & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum ac necessariorum, qui vere meæ salutis faverent, te cupidissimum mei, singularemq; mihi benevolentiam præstitisse, cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego quæquam hæc erant tempora, facile & æquo animo carebam: hoc

hoc vero ejusmodi esse statuo, ut sine talium viorum & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna, quisquam vivere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor : tu vero ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

XX. SERVIUS CICERONI

S. D.

ET si scio non jocundissimum me nuncium vobis allaturum, tamen, quoniam Casus & natura in bonis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores facere. Ad X. Kalend. Jun. cum ab Epidauro Piræum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni, eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postera die, cum ab eo digressus essem, eo consilio ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem ; ille, uti aiebat, supra Maleas Italiam versus navigaturus erat. Postridie ejus diei cum ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam noctis Postumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nunciavit, M. Marcellum collegam nostrum post cœnæ tempus à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem, sperare tamen eum vivere posse :

posse : Magium seipsum interfecisse : postea se à Marcello ad me missum esse, qui hac nunciaret, & rogaret uti cogerem medicos. coegi, & è vestigio eo sum profectus prima luce. Cum non longe à Piræo abesset, puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paulo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus qui ei mortem afferet. Ego tamen ad tabernaculum ejus pertexi: inveni duos libertos & pauculos servos: reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis, in urbem eum referre: ibique, pro ea copia quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus locum sepulturæ intra urbem ut darent impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, uti in quo vellemus gynasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiae locum delegimus, ibiq; eum combussimus; posteaque curavimus ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum

ei marmoreum faciendum locarent. Ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate, & viro & mortuo omnia ei præstitimus. Vale.

Data prid. Kal. Jun. Athenis.

XXI. M. T. C. P. NIGIDIO
FIGULO S. D.

Quarenti mihi jamdiu quid ad te potissimum scriberem, non modo certares ulla; sed ne genus quidē literarum usitatum veniebat in mentē. Unam enim partem & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratq; fortuna ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam & miserum, & his temporibus consentaneum genus literarum. id quoq; deficiebat me, in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat. ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam : sæpiusq; mihi veniebat in mentem, queri quod ita viverem, quam gaudere quod viverem. Quamquam enim nulla me ipsum privatim perculit insignis injuria nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Cæsar detulerit : tamen nihilo minus eies conficior curis, ut hoc ipsum quod maneam in vita peccare me existimem. Careo enim cum familiarissimis multis,

multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga, tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis consiliarat per me quondā te socio defensa resp. versorq; in eorum naufragiis & bonorum direptionibus. nec audio solum, quod ipsum ille miserum, sed etiam id ipsum video, quo mihi est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud incendium extinximus; & in qua urbe modo gratia, autoritate & gloria floruimus, in ea nunc iis quidē omnibus caremus. Optinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest quam vis, & mutatio omnium rerum atq; temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus & natura me & voluntas & consuetudo assuefecerat, cū cæteris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo. Natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam fontibus, opitulari poteram, nunc. P. Nigidio, uni omnium doctissimo & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est literarum genus. Reliquum est ut te consoler, & afferam rationes quibus te à molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui vel alterius consolandi in te summa est.

est, si unquam in ullo fuit. Itaq; eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti & sapienti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere & sentire, quia sum Romæ, & quia curo at-
tendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus, etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere, primum ipsius animi, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temere. quominus familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quo facilius, quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum: familiares vero ejus, & ii quidem qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur & sentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium. etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest, sed possit necesse est, respub. quasq; vires habebit ab iis ipsis, à quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram. nam & complectar ejus familiarissimos, qui *sine* admodum

dum diligunt, mutumque mecum sunt, & in ipsis me consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit; insinuabo: & certe omnes vias persequar, quibus putabo ad id quod volumus perveniri posse. In hoc toto genere plura faciam quam scribere audeo. Cetera, quæ tibi à multis prompta esse certo scio, à me sunt paratissima. nihil in re familiari mea est quod ego meum malim esse quam tuum. Hac de re & de hoc genere toto hoc scribo parcius, quod te (id quod ipse confido) sperare malo, te esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te hortor & obsecrem, animo ut maximo sis, nec ea solum memineris quæ ab aliis magnis viris accepisti, sed illa etiam quæ ipse ingenio studioq; peperisti. Quæ si colliges, & sperabis omnia optime, & quæ accident, qualiacunq; erunt, sapienter feres. Sed hæc tu melius, vel optime omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia diligentissimeq; curabo, tuorumque tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conservabo. Vale.

XXII. M. T. CICERO CN.

PLANCIO S. D.

BInas à te accepi litteras, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses meam me pristinam dignitatem obtinere; alteris dicebas, te velle, quæ egissem, bene ac feliciter evenire. Ego autem,

tem, si dignitas est bene de repub. sentire, & bonis viris probare quod sentias, obtineo dignitatem meam: sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere, si possis, aut deniq; libera oratione defendere, ne vestigium quidē ullum est reliquum nobis dignitatis. agiturq; præclare, si nosmetipsos regere possumus, ut ea quæ partim jam ad sunt, patrim impendent, moderate feramus: quod est difficile in ejusmodi bello, cujus exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera servitutem. Quo in periculo non nihil me consolatur, cum recordor, hæc me tum vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo adversas, pertimescebam; videbamq; quanto periculo de jure publico disceptaretur armis: quibus si ii vicissent, ad quos ego, pacis spe non belli cupiditate adductus accesseram, intelligebam tamen, & iratorum hominum & cupidorum & insolentium quam crudelis esset futura victoria; sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium, partim amplissimorum, partim etiam optimorum, qui me hæc prædicentem atq; optime consulentem, salutis suæ melebant nimium timidum, quam satis prudentē existimari. Quod autem mihi de eo quod egerim, gratularis: te ita velle certo scio; sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cepissem, nisi in reditu meo nihili meliores res domesticas quam
remp-

remp. offendissem. Quibus enim, pro meis immortalibus beneficiis, carissima mea salus & meæ fortunæ esse debebant, cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem, novarum me necessitudinem fidelitate contra veterum perfidiam munientum putavi. Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimium multa. De tuis, velim ut eo sis animo quo debes esse : id est, ut ne quid tibi præcipue timendum putes. si enim status erit aliquis civitatis, quicumque erit, te omnium periculorum video expertum fore. nam alteros tibi jam placatos esse intelligo, alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim judices : me, quibuscumque rebus opus esse intelligam, quanquam videam quis sim hoc tempore, & quid possim opera tamen & consilio, studio quidem certe, rei, famæ, salutis tuæ præsto futurum. Tu velim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentissime certiorum. Vale.

XXIII. M. T. C. PLANCIO S. D.

A Ccepi per breves tuas literas: quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui; cognovi autem id quod mihi dubium non fuit. nam quam fortiter ferres communes miseras non intellexi: quā me amares facile perspexi. sed hoc scieram: illud si scissem, ad id meas literas accommodassem.

diasset. Sed tamen etsi antea scripsi quæ existimavi scribi oportere, tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse. in magno omnes, sed tamē in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam & præcipuam postulare, aut communem reculare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus : quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

XXIV. M. T. C. L. LUCCEIO

Q. F. S. D.

COram me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam pæne subrusticus: quæ nunc expromam absens audacius. epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis. Quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, meq; ita vel cepit vel incendit, ut cuperē quam celerrime res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut vel autoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiae, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur.

D

Neq;

Neq; tamen hæc cum scriberem, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum & jam institutarum, sed, quia videbam Italici belli & civis historiam jam præne à te esse perfectam, dixeras autem mihi te reliquas res ordiri; deesse mihi nolui, quin te admonerem ut cogitares, conjunctene malles cum cæteris rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt (Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis suis historiis ea quæ dixi bella separaverunt) tu quoq; item civilem conjurationem ab hostilibus externisq; bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare dum ad locum venias; at statim causam illam totam & tempus arripere. Et simul, si uno in argumento unaq; in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora atq; ornatiora futura sunt. Neq; tamen ignoro quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam ut ornes me postulem. Quid, si illa tibi non tantopere videntur ornanda? sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & naviter oportet esse impudentem. Itaq; te plane etiam atq; etiam rogo, ut & ornes
ea

ea vehementius etiam quam fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas, gratiamque illam, de qua suavissime quodam in præmio scripsisti à qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum à voluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne adspernere, amorique nostro plusculum etiam quam concedit veritas, largiari. Quod si te adducemus ut hoc suscipias, erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate & copia tua. A principio enim conjurationis usque ad redditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum, cum & reprehendes ea quæ vituperanda duces, & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis, & si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, prodicionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatē in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jocundæ. Habet enim præ-

D

teriti

teriti doloris secura recordatio delectationem : cæteris vero, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore in-
tuentibus, etiam ipsa misericordia est jocunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum deniq; sibi avelli jubet spiculum, posteaquã ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum : ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga redituq; retinetur? Etenim ordo ipse annalium medicriter nos retinet quasi enumeratione factorum : at viri sæpe excellentis ancipites variiq; casus habent admirationem, expectationem, lætitiã, molestiam, spem, timorem : si vero exitu notabili concluduntur, expletur animus jocundissimæ lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum eventorumq; nostrorum. habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum & temporum. Ac non vereor ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me à te potissimum ornari celebrariq; velle. neq; enim tu is es, qui quid sis nescias, & qui non eos magis qui te non ad-

admirentur invidos, quam eos qui laudent, assentatores arbitrere. Neq; autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoq; in me commendando propriam ingenii gloriâ consequatur. Neq; enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat, sed quod illorum artē cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atq; illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant: quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obicuriore clariorum viri. Nec minus enim est Spartiates Agesi-laüs ille perhibendus, qui neq; pictam neq; fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. Unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium statuasq; superavit. Atq; hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiâ animi & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in cæterorum; quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam autoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in reipub. maximis gravissimisq; causis cogniti, atq; imprimis probati: ut mihi non solum præconium, quod, cum in Sigæum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam grave testimonium impertitum clari

hominis magniq; videatur. Placeat enim
 Hæstor ille mihi Nævianus, qui non tan-
 tum laudari se letatur, sed addit etiam, à
 laudato viro. Quod si à te non impetio, hoc
 est, si qua te res impederit (nam enim sis
 esse arbitror, quidquam me rogare abs te
 non impetrare) cogar fortasse facere, quod
 nonnulli sæpe reprehendunt; scribam ipse
 de me, multorum tamen exemplo & clari-
 rum virorum. Sed, quod tibi a te sit, hoc
 sunt in hoc genere viri: & verè con-
 ipsi de sese scribant necesse est, si quid est
 laudandum, & præterea, si quid forte re-
 prehendendum est. Accedit etiam ut minor
 sit fides, minor autoritas, multi deniq; re-
 prehendant, & dicant verècundiores esse
 præcones ludorum gymniconum, qui, cum
 cæteris coronas impoluerint victoribus,
 eorumq; nomina magna voce pronuncia-
 rint, cum ipsi ante ludum nitionem co-
 rona donentur, alium præconem adhibeant,
 ne sua voce ipsi se victores esse prædicent.

Hæc nos vitare cupimus, &, si recipis
 causâ nostrâ, vitabimus: idq; ut facias, ro-
 gamus. Ac, ne forte minore, cum cum mihi
 sæpe ostenderis te accuratissime nostrorum
 temporum consilia atq; eventus literis
 mandaturum, à te id nunc tantopore, & tam
 multis verbis petamus: illa nos cupiditas
 incendit, de qua initio scripsi, festinationis,
 quod alacres animo sumus, & ut ceteri, vi-
 ven-

venibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriæ nostræ perficiamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, ceteris sibi mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: si autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar. Tu interea non cessabis, & ea quæ habes instituta, perpolles, nolo; diliges. Vale.

XXV. M. T. C. L. L. UCCIO

S. D.

Quæquam ipsa consolatio literarum tuarum mihi gratissima est. (declarat enim summam benevolentiam conjunctam pari prudentia) tamen illum fructum ex iis literis vel maximum cepi, quod te præclares humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum armatumq; cognovi. Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, Non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene aut male vivendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio cum mihi nō omnino excidisset (etenim penitus infederat) vi tamen tempestatum & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata atque convulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis literis, multumq; profecisse, sentio. Itaq; hoc sæpius dicendum, tibi que non significandum solum, sed etiam declarandum, arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius.

Q. 4

Ad

Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioseque collegisti, tum nihil plus quam quod similitudinem gravitatemque animi tui peripexi, quam non imitari turpissimum existimo. Itaque hoc etiam fortiozem me puto, quam te ipsum præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videris spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora, cæcis enim gladiatorii, similitudineque eorum, tum rationes in ea disputatione à te collectas, verabant me reipub. penitus dissidere. Itaque alterum minus mirum, fortiozem te esse, cum aliquid speres; alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita affectum, ut id non deletum extinctumque; omne esse facere? circumspice omnia membra reipub. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum debilitatumve sit. Quæ persequerer, si aut melius ea viderem quam tu vides, aut commemorare possem sine dolore, quanquam tuis monitis præceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, ut censes, & publica paulo etiam fortius fortasse quam tu ipse qui percipis, te enim spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris & præcipis. Das enim mihi jocundas recordationes conscientie nostræ, rerumque earum, quas, te in primis

primis autore, gessimus. præstitimus enim patriæ non minus certe quam debuimus : plus profecto quam est ab animo cujusquâ aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de meipso aliquid prædicanti: quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam, transferamq; animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur. tecumq; & ero tantum, quantum patietur utriusq; ætas & valetudo, & si esse una minus poterimus quam volumus, animorum tamen conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut nunquam non una esse videamur. Vale.

XXVI. L. LUCCEIUS. Q. F. S. D:
M. T. CICERONI M. F.

SI vales, bene est: ego valeo, sicut soleo, paululo tamen etiam deterius quam soleo. Te requisivi sæpius, ut viderem. Romæ quia postea non fuisti quam à me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. non habeo certum quæ te res hinc maxime retrahat. Si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum quorum consuesti, gaudeo, neque reprehendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse jocundius, non modo miseris his temporibus & luctuosis, sed etiam tranquillis

D c

&

& optatis, præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc quietem quærat ex magnis occupationibus, vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. Sin autem, sicut hic dum eras, & lacrymis & tristitiæ te tradidisti, doleo, quia doles & angere: nec possum te (si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus) non accusare quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima percipis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia contendimus, & temendo, si quid nostra causa vis, ut istis te molestis laxes, & ad convictum nostrum redeas, & ad consuetudinem vel nostram communem, vel tuam solius ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrire ne permanas in incepto: cum duæ res istæ contrariæ me conturbent; ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes aut in altera non offendas. Vale.

XXVII. M. T. CICERO L. LUCCEIO
Q. F. S. D.

○ Minis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his literis, quæ à te
prox-

proxime accepi; non ille quidem mihi igno-
tus, sed tamen gratus & optatus: dicerem,
jocundus, nisi id verbum in omne tempus
perdidissem, neque ob eam unam causam
quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis
& amantissimis verbis utens, re graviter ac-
cusas, sed quod illius tanti vulneris quæ re-
media esse debebant, ea nulla sunt. Quid
enim? ad amicosne confugiam? quam mul-
ti sunt? habuimus enim fere communes:
quorum alii occiderunt, alii nescio quo pa-
cto obduruerunt. Tecum vivere possem,
equidem & maxime vellem. vetustas est,
amor, consuetudo, studia paria. quod vincu-
lum, quæ res deest nostræ conjunctioni; pos-
sumusne igitur esse una? nec mehercule
intelligo quid impediat: sed certe adhuc
non fuimus, cum essemus vicini in Tuscu-
lano, in Puteolano nam, quid dicam in ur-
be? in qua cum forum commune sit, vici-
nitas non requiritur. Sed casu nescio quo in
ea tempora nostra ætas incidit, ut cum max-
ime florere nos oporteret, tum vivere etiam
puderet. Quod enim mihi poterat esse per-
fugium spoliato & domesticis & forensi-
bus ornamentis atq; solatiis? Literæ, credo,
quibus utor assidue. quid enim aliud facere
possum: Sed nescio quo modo ipsæ exclu-
dere me à portu & perfugio videntur, &
quasi exprobrare quod in ea vita maneam,
in qua nihil intus nisi propagatio miseri-

mi

mi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ: itaq; sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quod si id egissemus ego atq; tu, (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus) omne tempus una fuissemus, neq; me valetudo tua offenderet, neq; te mœror meus. Quod, quantum fieri poterit, consequamur. quid enim est utriq; nostrum aptius? Prope diem te igitur videbo. Vale.

XXVIII. M. T. C. TITIO. S. D.

ET si unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem; tamen cum longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meaq; in te benevolentia, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus lenare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maxime, quam semper in ore atq; in animo habere debemus, Homines nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra; neq; esse requiandum, quo minus

ea, qua nati sumus, conditione vivamus: ne-
ve tamen graviter eos casus feramus, quos
nullo consilio vitare possumus: eventisq;
aliorum memoria repetendis, nihil accidisse
nobis novi cogitemus. Neq; hæ, neq; cæ-
teræ consolationes, quæ sunt à sapientissi-
mis viris usurpatæ, memoriæq; & litteris
proditæ, tantum videntur proficere debere,
quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc
perturbatio temporum peditorum: cum
beatissimi sint, qui liberos non suscepunt;
minus autem miseri, qui his temporibus
amiserunt, quam si eosdem bona aut deni-
que aliqua repub. perdidissent. Quod si tu-
um te desiderium movet, aut si tuarum re-
rum cogitatione incæres: non facile exhau-
riri tibi istum dolorem posse universum
puto. Sin illa te res cruciat, (quæ magis
amoris est) ut eorum qui occiderunt, mi-
serias lugeas: ut ea non dicam quæ sæpis-
sime & legi & audivi, Nihil mali esse in
morte, in qua si resideat sensus, immorta-
litas illa potius quam mors ducenda sit;
sin sit amissus, nulla videri miseria debeat
quæ non sentiatur: hoc tamen non dubi-
tans confirmare possum, ea misceri, parari,
impendere reipub. quæ qui reliquerit, nul-
lo modo mihi quidem duceptus esse vide-
atur. Quid est enim jam non modo pudori,
probitati, virtuti, rectis studiis, bonis arti-
bus, sed omnino libertati ac salutis, loci non
meher-

mehercule quenquam audiui hoc gravissimo & pestilentissimo anno a solefcentuū aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atq; ex iniquissima conditione vite videretur. Quare si tibi unum hoc detrahi potest nequid iis, quos amasti, mali putes contigisse; per multum erit ex dolore tuo diminutum. relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad teipsum proprie referetur. in qua non est jam gravitatis ac sapientie tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatus casum in commodorum tuorum, qui sit ab eorum quos dilexeris miseria maloq; sejunctus. Etenim eum semper te & privatis in rebus & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantie ferviendum. Nam. quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio prudentiaq; debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit; certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neq; expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego literis siquid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: sin minus forte valuissem officio tamen esse functum benevolentissimi

atque

atq; amicissimi:quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

XXIX. M. T. C. T. FABIO S. D.

Elli egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnepere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo atq; oro, te colligas virumq; præbeas, & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea deniq; videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quâ levissima pœna ab hac repub. discesserit Tu vero qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæterosq; necessitudine & benevolentia tecum conjunctissimos, quiq; magnam facultatē sis habiturus noliscum & cum omnibus tuis vivendi, & cum unum sit judicium ex tam multis quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaq; dubia, potentia alicujus condonatum eximetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quâ levissime ferre. Meus animus erit in te liberosq; tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

XXX. M. T. C.

XXX. M. T. C. L. MESSINIO
S. D.

GRatæ mihi tuæ literæ fuerunt, ex quibus intellexi, quod etiam sine literis arbitrabar, videndi mei te summa cupiditate affectum esse. Quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedā. Nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim. Etenim cum esset major & virorum & civium bonorum, & jocundorum hominum, & amantium mei, copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius quam tecum; & pauci, quibuscum æq; libenter: hoc vero tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint, unum medius fidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessario. Noli enim existimare, mihi non solitudinem jocundioresse, (qua tamen ipsa uti non licet) quam sermones eorum qui frequentant domum meam, excepto uno aut ad summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris, præterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum (quemadmodum tu facillime potes existimare) qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium causa facerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam

numquam amasti (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum is qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium. idemque cum illa ipsa arina, quæ semper timueram, plus posse sensi quàm illum consensum bonorum, quem ego idē effeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc & multa alia coram brevi tempore licebit. neq; me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum Africanarum. videtur enī mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse, quamquam id ipsum quid intersit, non sane intelligo: veruntamen, quicquid illinc nunciatum sit, non longe abesse à consiliis amicorum. est enī res ipsa jam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum causas qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putē. Sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ litteræ confirmarunt; quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribā teneriore mihi animo videbare, sicut omnes fere, qui, vita ingenua, in beata & libera civitate viximus. Sed ut illa secunda moderate

derate tulimus; sic hanc non solum ad-
feram, sed etiam funditus evertem, fortu-
nini fortiter ferre debemus; ut hoc saltem
in maximis malis boni consequamur, ut
mortem quam etiam beati continere de-
beamus, propter quod nullum sentiam
esse habitura, minus, sic affecti, non mo-
do continere, sed etiam optare.
Tu, si me de his sentire ista otio: si-
bi quae perferde, propter culpam ac pe-
ccatum, quo seipsum commisi & carere, ho-
mini accendere nihil posse, quod sit horri-
bile aut periculum. Ego, si videbi-
tur recte fieri posse, ad te veniatis brevi: si
quid acciderit ut mutandum consilium sit,
te certiores faciam statim. Tu, ita fac
cupidus mei visendi sis, ut isthinc te ne
moveas tam infirma valetudine, nisi ex me
prius quaesieris per licetias; quid te velle
facere. Me velles, ut facis, diligere, valetu-
dinique tuae & tranquillitati animi ser-
vias. Vale.

XXXI. M. T. C. A. TORQUATO
S. D.

ET si ea perturbatio est omnium rerum;
ut suae quemque fortunae maxime po-
niteat, nemoque sit quid ubi vis, quam ibi
ubi est, esse malit: tamen mihi dubium
non est, quin hoc tempore bono viro Ro-
mae esse miserrimum sit. Nam, etiam quo-
cunque in loco quisque est, idem est ei
sensus,

sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & suarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea quæ ceteri audiunt, intueri coguntur, nec avertere à miseris cogitationem sinunt. Quare etsi militarium rerum desiderio te angere necesse est: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Remæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos tuoque desideras: tamen illi quidem, quæ requiris, suum statum tenent, nec melius, si tu adesses, tenerent; nec sunt ullo in proprio periculo. Nec deest tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem aut timorem. Nec enim is, qui in te adhuc injusior quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. nec tamen is, ipse à quo salus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem salutis suæ. Cumque omnium bellorum exitus incerti sint, ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem sejunctum sit ab omnium interitu; ab altera te ipsum nunquam timuisse, certo scio. Reliquum est ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipublicus
cujus

cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor ne consolatio ulla possit vera reperiri, præter illam quæ tanta est, quantum in cujusque animo roboris est atque nervorum. Si enim bene sentire, recteque facere, satis est ad bene beateque vivendum: vereor ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror, victoriæ præmiis ductos, patriam olim & liberos & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis officium iustum & pium & debitum reipub. nostræque dignitati videbatur: qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset victoria. Quare si id evenit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit quod fieri posse nunquā putarimus. Simus igitur ea mente, quā ratio & veritas præscribit, ut nihil in vita nobis præstandū præter culpam putemus, eaque cum careamus, omnia humana placate & moderate feramus. Atq; hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamē ipsa virtus se sustentare posse videatur. Sed si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status est futurus, carere non debes. Atq; hoc mihi scribenti veniebat in mentem, me eum esse, cuius tu desperationem accusare solitus es,

ses, quemque autoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego causam nostram sed consilium improbaba. sero enim nos iis armis adversari videbam, quæ multo ante confirmata per nosmetipsos erant: dolebamq; pilis & gladiis, non consiliis neq; autoritatibus nostris, de jure publico disceptari. Neque ego ea quæ facta sunt, fore cum dicebam, divinabam futura: sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore si evenisset, videbam, id ne accideret timebam: præsertim cum si mihi alterutrum de eventu atque exitu rerum promittendum esset, id futurum quod evenit, exploratius possem promittere. iis enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: usu autem armorum & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eo scripsi, quod mihi nunc Philargyrus tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus est) narravit, te interdum sollicitum solere esse vehementius. quod facere non debes, nec dubitare quin aut aliqua repub. sis futurus qui esse debes; aut perdita, non afflictiore conditione quam cæteri. Hoc vero tempus, quo exanimati omnes & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in ea urbe es, ubi nata & alba
est

est ratio ac moderatio vitæ : & habes Ser-
Sulpitium, quem semper unice dilexisti, qui
te profecto & benevolentia & sapientia
consolatur. cuius si essemus auctoritatem
& consilium secuti, togati potius potenti-
am, quam armati victoriam subiissemus.
Sed hæc longiora fortasse fuerunt quam ne-
cesse fuit. illa quæ maiora sunt, brevius ex-
ponam. Ego habeo, cui plus quam tibi de-
beam, neminem. quibus tantum debebam,
quantum tu intelligis, eos mihi huius belli
casus eripuit. qui sim autem hoc tempore
intelligo. Sed quia Nemo est tam afflictus,
qui, si nihil aliud studeat nisi id quod
agit, non possit navare aliquid & efficere :
omne meum consilium, operam, studium,
certe velim existimes tibi tuisq; liberis es-
se debitum. Vale.

XXXII. M. T. CICERO A. TOR-
QUATO S. D.

Superioribus literis, benevolentia magis
adductus, quam quod res ita postula-
ret, fui longior. Neq; enim confirmatione
nostra egebat virtus tua : neq; erat ea mea
causa atq; fortuna, ut, cui omnia deessent,
alterum confirmarem. Hoc item tempore
brevior esse debeo. Sive enim tum nihil
opus fuit tam multis verbis, nihilo magis
nunc opus est : sive tum opus fuit, illud
satis est, præsertim cum accesserit nihil no-
vi.

vi. Nam, etsi quotidie aliquid audimus earum rerum quas ad te perferri existimo : summa tamen eadem est, & idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea quæ oculis cernimus. Nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo sciam. Nam etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest : tamen & belli exitum video, & si id minus, hoc quidem certe, cum sit necesse alterutrum vincere, qualis futura sit vel hæc, vel illa victoria. Idq; cum optime perspexi, tale video, nihil ut mali videatur esse futurū, si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. Ita enim vivere ut non sit vivendum, miserrimum est : mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua hæc, vel plura & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, Etsi levis est consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc majore in discrimine esse quam quemvis aut eorum qui discesserint, aut eorum qui remanserint. alteri dimicant; alteri victorem timent. Sed hæc consolatio levis : illa gravior, qua te uti spero, ego certe utor. nec enim dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa : &, si, non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus γλαῦκ' οἷς Ἀχιλλεύς, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia, maximæ curæ

cure sunt, & dum vivam erunt. Vale.

XXXIII. M. T. C. A. T O R Q U A -
T O S. D.

Novi, quod ad te scriberem, nihil erat:& tamē, si quid esset, sciebam te à tuis certio rem fieri solere. de futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdum conjectura possis propius accedere, cum res est ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum fore:(etsi id ipsum nonnullis videatur secus) equidem, cum hæc scribebam, aliquid jam actum putabam, non quod ego certo scirem, sed quod non difficilis erat conjectura. Nam cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus præliorum sunt: tum hoc tempore ita magnæ utrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum esse dicuntur, ut, uterunque vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis magisque opinio hominum confirmatur, etiam si inter causas armorum aliquantum inter sit, tamen inter victorias non multum inter futurum. alteros propemodum jam sumus experti: de altero, nemo est quin cogitet quam sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando levare debebam, fateor me communium malorum consolationem

tionem nullam invenire præter illam, quæ
tamen, si possis eam suscipere, maxima est,
quaque ego quotidie magis utor. Consci-
entiam rectæ voluntatis maximam conso-
lationem esse rerum incommodarum, neces-
se nilum magnum malum præter culpam,
à qua quando tantum absumus, ut etiam
optime senserimus, eventusq; magis nostri
consilii, quam consilium reprehendatur; &
quando præstitimus, quod debuimus: mo-
derate, quod evenit, feramus. Sed hoc mi-
hi tamen non sumo, ut te consolet de com-
munibus miseriis, quæ & ad consolandum
majoris ingenii, & ad ferendum singularis
virtutis indigent. Illud cuiusvis facile est do-
cere, cur præcipue tu dolore nihil debeas;
ejus enim qui tardior in te levando fuit,
quam fore putaremus, non est mihi dubia
de tua salute sententia: de aliis autem non
arbitror te expectare quid sentiam. Reli-
quum est ut te angat, quod absis à tuis
tamdiu res molesta, præsertim ab iis pue-
ris, quibus nihil potest esse festivius. Sed ut
antea ad te scripsi, tempus est hujusmodi, ut
tuam quisq; conditionem miserrimam pu-
ter, & ubi quisq; sit, ibi esse minime velit.
Equidem, nos quod Romæ sumus, miserrim-
um esse duco, non solum quod in omni-
bus malis acerbius est videre quam audire,
sed etiam quod ad omnes casus subito-
rum periculorum magis objecti sumus,
quam

quam si abessemus. et si me ipsum consolatorē tuum non tantum litterarū, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim dolore, meministi, in quo prima illa consolatio est, vidisse me plus quam ceteros, cum cupiebam quamvis iniqua conditione pacē. Quod etsi casu, non divinatione mea, factum est, tamē hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad consolationē commune tecum est, si jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea repub. avellar, qua carendum esse doleā, præsertim cum id sine ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam ætas & acta jam vita, quæ cum cursu suo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vi timere, quo nos jam natura ipsa pene perduxerit. Postremo, is vir, vel etiam ii viri, hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur, eandē fortunā si res cogat, reculare. Equidem mihi omnia propono, nec ullum est tantum malum quod non putem impendere. Sed cum plus in metuendo mali sit, quam in illo ipso quod timeretur, desino. præsertim cum id impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius quam necesse fuit, facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia longiores epistolas. Servium discessisse Athenis molestè tuli. non enim dubito quin magnæ tibi

ubi levationi sit solitus esse quotidianus congressus & sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi & prudentissimi viri. Tu velim te, ut debes & soles, tua virtute sustentare. Ego, quæ te velle, quaque ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiose diligenterque curabo. quæ cum faciam, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

XXXIV. M. T. C I C E R O C Æ C I N Æ
S. D.

Vereor ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra & meritorum multorum & studiorum & partium conjunctione desse non debet: sed tamen vereor ne litterarum à me officium requiras: quas tibi & jam pridem & saepe misissem, nisi quotidie melius expectans, gratulationem quam confirmationem animi tui, complecti litteris maluissem. Nunc autem, ut spero, brevi gratulabimur: itaq; in aliud tempus id argumentum epistolæ differo. His autem litteris animum tuum, quem minime imbecillum esse & audio & spero, etiam non sapientissimi, at amicissimi hominis, auctoritate confirmandum etiam atq; etiam putato; nec iis quidem verbis, quibus te conforter ut afflictum & jam omni spe salutis orbatum, sed ut eum, de cuius incolumitate non plus dubitem quam te memini dubitare de mea. Nam cum me ex repub. expul-

lissent ii, qui illam cadere posse, stante me, non putarant: memini me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioso & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam, et rusticæ disciplinæ, quam à patre, nobilissimo atq; optimo viro, acceperas, non fefellit: nec nos quidem nostra divinatio fallit, quam tum sapientissimorum virorum monumentis atq; præceptis, plurimoq; ut tu scis, doctrinæ studio, tum magno etiam usu tractandæ republicæ, magnaq; nostrorum temporum varietate consecuti sumus. Cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obscuris rebus tamq; perturbatis unquam omnino fefellit. Dicerem, quæ antea futura dixissem, mihi vereretur ne ex eventis fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initio ne conjungeret se cum Cæsare, monuisse Pompejum, & postea, ne se jungeret. conjunctione frangi senatus opes, disjunctione civile bellum excitari videbam. Atqui utebar familiarissime Cæsare, Pompejum faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompejo, tum salutare utriq; Quæ præterea præviderim, prætereo. nolo enim hunc de me optime meritum existimare, ea me suavisse Pompejo, quibus ille si parvisset, esset hic quidem clarus in toga & princeps, sed tantas opes quantas nunc habet,

non haberet. Eundem in Hispaniam cen-
sui, quod si fecisset civile bellum nullum
omnino fuisset. Rationem haberi absentis,
non tam pugnari ut liceret, quam ut,
quando ipso confide pugnante, populus ius-
serat, haberetur. Causa belli orta est: quid
ego prætermisi aut monitorum aut quere-
larum, cum vel iniquissimam pacem iustissi-
mo bello anteterem? Victa est autoritas
mea non tam à Pompejo (nam is moveba-
tur) quam ab iis qui duce Pompejo freti,
per opportunam & rebus domesticis & cu-
piditatibus suis illius belli victoriam fore
putabant. Susceptum bellum est, quiescente
me depulsum ex Italia, manente me quoad
potui, sed valuit apud me plus pudor meus,
quam timor, veritus sum deesse Pompeji fa-
luri, cum ille aliquando non defuisset meæ.
Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pu-
dore victus, ut in fabulis Amphiaræus, sic
ego prudens & sciens ad pettem ante ocu-
los positam sum profectus. Quo in bello
nihil aduersi accidit non prædicente me.
Quare, quando (ut augures & astrologi so-
lent) ego quoque augur publicus ex meis
superioribus prædictis constitui apud te
autoritatem augurii & divinationis meæ,
debet habere fidem nostra prædictio. Non
igitur ex alitis involatu, nec è cantu si-
nistro oscinis, (ut in nostra disciplina est)
nec è tripudiis solistimis, aut somniis, tibi

auguror: sed habeo alia signa quæ obiectem; quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum signa duplici quadam via: quarum alteram dico, è Cæsare ipso, alteram è temporum civilium natura atq; ratione. In Cæsare hæc sunt: tantis clementiq; natura, qualis exprimitur præclare illo libro querelarum tuarum. Accedit, quod mirifice ingenii excellentibus, quale est tuum, delectatur. Præterea cedit multorum iustis & officio incensis, non inanibus aut ambitiosis voluntatibus. In quo vehementer eum consentiens Etruria movebit, Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui iustus videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur (inquies) spes ab irato? Ex eodem fonte se hausturum intelligit laudes tuas, è quo sit leviter aspersus. Postremo, homo est valde acutus & multum providens: intelligit te, hominem in parte Italæ minime contemnenda facile omnium nobilissimum, & in communi repub. cuius summorum ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Rom. parem, non posse prohiberi à repub. diutius. Noler hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quam jam suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de temporum rerumq; natura. Nemo est tam inimicus ei causæ.

causæ, quam Pompejus, animatus melius quam paratus, susceperat, qui nos malos cives dicere aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo gravitatem & justitiam & sapientiam Cæli is, nunquam nisi honorificentissime Pompejum appellat. At in ejus personam multa fecit asperius. Ar-
morum ista & victoriæ sunt facta, non Cæ-
saris. At nos quemadmodum est complexus? Cassium sibi legavit: Brutum Galliæ præfe-
cit, Sulpitium Graciæ: Marcellum, cui max-
ime succensēbat, cum summa illius digni-
tate restituit. Quo igitur hæc spectant? re-
rum hoc natura & civilium temporum non
patietur: nec manens nec mutata ratio feret;
primum ut non in causâ pari eadem sit &
conditio & fortuna omnium; deinde, ut in
eam civitatem boni viri & boni cives, nulla
ignominia notati, non revertantur, in quam
tot, nefariorum scelerum condemnati, re-
verterunt. Habes augurium meum, quo, si
quid addubitarem, non potius uterer, quam
illa consolatione, qua facile fortem virum
sustentarem, te, si explorata victoria arma
sumpsisses pro repub. (ita enim tum puta-
bas) non nimis esse laudandum: sin propter
incertos exitus eventusq; bellorum posse
accidere ut vinceremur, putasses, non debe-
re te ad secundam fortunam bene paratum
fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Dis-
putarem etiam, quanto solatio tibi consci-

ci piatur, ne ea res inepte mihi noceret, cum præsertim adhuc styli pœnas dem. Quia quidem in resingulari sum fato: nam cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama multetur; meus error exilio corrigitur: cuius summa criminis est, quod armatus adversario maledixi. Nemo nostrum est, ut opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit: nemo quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, ut quamprimum Cæsar superaretur, optarit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est: si scit & persuasus est, quid irascitur ei qui aliquid scripserit contra suam voluntatem, cum ignoret omnibus qui multa deos venerati sint contra ejus salutem? Sed, ut eodem revertar, causa hæc fuit timoris: Scripsi de te parce, modum fidius & timide, non revocans me ipse, sed pæne refugiens. Genus autem hoc scripturæ non modo liberum, sed incitatum atq; elatum esse debere, quis ignorat? solum exillimatur esse, alteri maledicere; tamen cavendum est ne in petulantiam incidas. Impeditum, seipsum laudare, ne vitium arrogantiae subsequatur: solum vero liberum, alterum laudare: de quo quicquid detrahis, necesse est aut infirmitati, aut inertie assignetur. Ac nescio an tibi, arripe opportuni, occiderit, nam quod præstare non poteram, primum erat non attingere, deinde beneficium, quam parcissime fieri, sed tamen ego me quidem

dem sustinui: multa mihi, multa sustuli, complura ne posui quidē. Quemadmodum igitur scalarum gradus, si alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquas, ruinæ periculū struas, non ascensum patet: sic tot malis tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus aut probabile potest efferre? Cum vero ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non pœnæ metu, sed ipsius iudicii: totum enim Cæsarem non novi. Quem putas animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspiciosum est. Quid si muto? at vereor ne pejus sit. Age vero laudo aliquem, num offendo? cum porro non offendam, quid si non vult? Armati stylum persequitur, victi & nondum restituti quid facies? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, & ad excusationem locum quaris. Ubi hoc tu omnium patronus facias, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæce suspitionis tormento, cum plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum iudicii inscribantur, quā difficile sit evadere, si minus expertus es (quod te ad omnia summum atq; excellens armavit ingenium) nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum hoc est.

est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quanquā summa me necessitas premebat, ut imperasti feci. Te pro me quid horret? Vides tempus venisse quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quod filium meum exspectes. adolescens est; omnia excogitare, vel studio, vel ætate, vel metu non potest. Totum negotium tu sustineas oportet: in te mihi omnis spes est, tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Caesar, tenes, à te omnia proficiantur, & per te ad exitum perducantur necesse est. apud ipsum multum, apud ejus omnes plurimum potes. Unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris ut facias (quanquam id magnum & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies: nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis imprudenter tibi onus impono. Sed utriq; rei excusationem tuæ vitæ consuetudo dat. nam quod ita consuevisti pro amicis laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit; peto à te ne exeat: aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

XXXVI. M. T. C. THORANIO S. D.

ET cum hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum & confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam,

te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem. & me tibi; solosq; nos vidisse quantum esset in eo bello nali, in quo, ipse pacis exclusa ipsa victoria futura esset acerbißima, quæ aut interitum allatura esset, si victus esses, aut, si vicisses, servitutem. Itaq; ego, quem tum fortes illi viri & sapientes Domitii & Lentuli timidum esse dicebant (& eram plane: timebam enim ne evenirent ea quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo. & ad omnem eventum paratus sum. Cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam. nunc vero everfis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quicquid evenierit, ferre moderate: præsertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reip. consultasse. & hæc amissa, salutem retinere voluisse. Nec scripsi non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum & sententia & voluntate, eadem cogitares. Magna enim consolatio est, cum recordere, etiam si locus acciderit, te tamen recte verèq; sensitisse. Atq; utinam liceat aliquando al quo reip. statu nos finem, interq; nos conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur. quæ dicemus ea futura quæ facta sunt. De his rebus nihil esse quod timeas, præter universæ reipublicæ interitum, tibi confiteor.

De

De me autem sic velim iudicēs, quantum ego possim, me tibi, salutē tuā, liberali- que tuis summo cum studio praesto semper futurum. Vale.

XXXVII. M. T. C. M. MARCO S. D.

SIt dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos venires: fortunæ magis tribuo quam sapientiæ tuæ. Sin hæc, quæ ceteri miran- tur, contemnenda duxisti, & cum per va- letudinem possis, venire tamen noluisse: utrumq; læter, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse: cum ea quæ sine causâ mirantur alii, neglexeris: modo ut tibi constiterit fructus otii tui: quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amicitia pane solus relictus. Neque ta- mē dubito quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & pitefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectulinculis consumpseris: cum illi interea quæ te isthic reliquerunt, spectarent commu- nes minos semisomni. Reliquis vero par- tes diæ tuæ, cum nobis us delectationibus, quas tibi in istâ civitate tuum convivia- ris, nobis a se invicem et perpetuo, et quæ solent de Mæcio, obiciliter. Quamvis si quæ res, diu opportunitas, salubritas co- mœchi, conseruā enim tibi de meo, & im- pium honore causa in Seianum reue-

tant ii, quos ego honoris causa de scena de-
cessisse arbitrabar. deliciae vero tuae noster
Æsopus ejusmodi fuit, ut ei desinere per
omnes homines liceret. is jurare cum cœ-
pisset, vox eum defecit in illo loco. Si sciens
fallo. Quid tibi ego illa narrem? nosse
enim reliquos tu illos. Quid? ne id quidem
leporis habuerunt, quod solent mediocres
ludi. apparatus enim spectatio tollebat
omnem hilaritatem. quo quidem apparatu
non dubitō quin animo æquissimo carueris.
Quid enim delectationis habent sexcenti
muli in Clytemnestra? aut in Equo Trojano
craterarum tria millia? aut armatura varia
peditatus & equitatus, ut in aliqua pugna?
quæ popularem admirationem habuerunt,
delectationem tibi nullam attulissent. Quod
si tu per eos dies operam dedisti. Pro te geni-
tuo: dummodo is tibi quidvis potius quam
orationes meas legerit; næ tu haud paulo
plus quam quisquam nostrum, delectationis
habuisti. Nō enim te puto Græcos aut Olcos
ludos desiderasse, præsertim cum Olcos lu-
dos vel in senatu nostro spectare possis, Græ-
cos vero ita non ames, ut ne ad villam qui-
dem tuam via Græca ire soleas. Nam quid
ego te athletas putem desiderare, qui gla-
diatores contempseris, in quibus ipse Pom-
pejus confiteretur se & operam & obolum per-
didisse. Reliquæ sunt venationes, si ne per
dies quinq; magnificæ, nemo negat: sed quæ
potest

potest esse homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transverberatur? Quæ tamen si videnda sunt, sæpe vidisti: neque nos, qui hæc spectavimus, quicquam novi vidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi atque turbae, delectatio nulla exstitit: quinetiam misericordia quædam consecuta est, acque optimo ejusmodi, esse quendam illi bellæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte videar tibi non modo beatus, sed liber omnino fuisse, disrupti pæne me in judicio Galli Caninii, familiaris tui. Quod si tam fieri cum populum haberem quam Æsopus habuit, libenter mehercule artem delinere, totumque & cum similibus nostri viverem. Nam me cum antea tædebat, cum & ætas & ambitio hortabantur, & licebat denique, quæ non volebam, non defendere: tum vero hoc tempore vita nulla est, neq; enim fructum ullum laboris exspecto: & cogor nonnunquam homines non optime de me merito, rogare eorum qui bene meriti sunt defendere. Itaque quero causas omnes aliquando vivendi arbitrato meo: teque, & istam rationem otii tui, & laudare vehementer & probare: quodque nos minus intervallis, hoc tibi animo requiescere, quod à Roma esse,

tamen neque nos lepore tuo, neque te, si quis est in me, meo frui liceret, proprias molestissimas occupationes meas: quibus si me relaxaro (nam ut plane exsolvar, non postulo) teipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docedo profecto quid sit humaniter vivere. Tu modo istam imbecillitatem valetudinis tue sustenta & tuere, ut facias, ut nostras villas obire, & mecum nostra simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi quam soleo, non otii abundantia, sed amoris erga te: quod me quadam epistola subinvitabas, si memoria tenes. ut ad te aliquid ejusmodi scriberem, quo minus te pretermisisset ludos puniret. Quod si allecutus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamē consolor, quod posthac ad ludos venies, nosque vides, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tue. Vale.

XXXVIII. M. T. C. MARIO S. D.

PEna pe mihi cogitanti de communitatis miseris, in quibus tot annos versabar, & (ut video) versabimur, fuit, in mentem venire, et huius temporis, quo proxime sumus, ut speraretur, ipsius diem memineris teneo. Nam ad M. Iulius Marcellum Lentulum & Marcellum collucum in P. Cornelianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo praesto

profecto fuisti. Sollicitum autem te habebat
cognatio tum officii, tum etiam periculi
mei. Si manerem in Italia, vertere ne of-
ficio deesset, si proficisceris a bellum pe-
riculum te meum commovebat. Quo tem-
pore vidisti profecto me quod optata contu-
batum, ut non explicarem quid esset op-
timum factu, pudori tamen malui famæque
cedere quam filatis meæ rationem ducere.
Cujus me mei facti pariter, tamen tam pro-
pter periculum meum, quam propter vitia
multa, quæ mihi offendi quæ reverentiam: pri-
mum, neq; magnas copias, neq; beneficis:
deinde, extra ducem paucorum præterea,
(Id est principibus, in quor) reliqui primum in
ipso bello, postea in pace, ratione ita
crederetur, ut solam videretur. horrentem
quædam enim res, et solam videretur, optimo-
rum virorum, et quædam, et nihil boni
proferrent. Quod etiam in illis, et ip-
sant victoribus, primis et præcipuis lere pa-
cem, ejus fideram tempore, ut et deinde,
cum ab ea sententia flecti se non valde abhor-
reret, fundere in ista, ut etiam duceret.
Hoc interdum probatur, & in ea sententia
videbatur fore, & fuisse fortis, nisi qua-
dam ex pugna copias suis militibus consi-
dere. Ex eo tempore viri ac firmus, nul-
lus imperator fuit Signa tyronis & collectio
exercitu cum legionibus, et sufficiens
contulit victus, turpissimum, nihilis etiam
castris,

castris solus fugit. Hunc ego belli mihi re-
nem facine nec putavi cum inter ceteros non
fuilemus, fractos superiore loco. Dilecti
ab eo bello, in quo aut in alio loco non
fuit, aut in aliquo iudicio non leuiter aut
deveniendum in victoris manu, aut ad su-
bam confugiendum, aut ex illis tan-
quam exilio locus, aut ex illis tanquam
voluntaria. Certe nihil superest, nisi re-
victori nosse aut non audere committere.
Ex omnibus autem illis, quae de vi. com-
modis nihil tolerabilius ex illo, parte tim-
innocenti ubi nulla ad peccata est turpitudor
addo etiam, cum ea videretur, in qua
nihil sit quod videre possis sine dolore. Ego
curram, si periculum hunc esse possum, et
etiam in meis esse malis, quae acciderunt,
omnia si possum, et veni de manu, non quod
oprimere, sed de consilio, sed. Sed tamen,
si esset aliqua forma, et publicum tantum in
patro ut esset, si nullo, tanquam in exi-
lio. Mortem mihi esse inferentem, causa
nulla vili est, aut optarem, nulla vetus
est enim, Ubi non si qui fueris, non esse
cur velis vivere. Sed tamen, Vacare
culpa magnum est solatium, praesentim
cum habeam duas res, quibus me susten-
tem, optimarum artium scientiam, &
maximarum rerum gloriam: quarum alte-
ra mihi vivo nunquam eripietur, altera ne
mortuo quidem. Haec ad te scripsi verbo-
sus,

quis, & tibi molestus fui, quod te cum mei-
tu reipub. cognovi amanti dilectum. Notum
tibi omne consilium meum esse volui, ut
primum scires, me nunquam voluisse plus
quatenquam posse quam universam temp.
postea autem quam alicujus culpa tantum
valeret unius, ut ei obisti non posset, me
voluisse pacem: amisso exercitu, & eo du-
ce in quo ipse fuerat uno, me voluisse etiam
reliquis omnibus postquam non potuerim,
mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si
hæc civitas est, civem esse me; si non ex-
sulem esse, non incommodiore loco quam
si me Rhodum aut Mitylenis contulisset.
Hæc tecum coram malueram, sed, quia lon-
gius fiebat, volui per litteras eadem, ut ha-
beres quod diceres, si quando in vituperato-
res meos incidisses. Sunt enim qui, cum
meus interitus nihil fuerit reipub. pro utu-
rus, criminis loco putent esse quod vivam.
Quibus ego certo scio non videri satis mul-
tos peritisse: qui si me audissent, quamvis
iniqua pace, honeste tamen viverent; ar-
mis enim inferiores, non causa, fuissent.
Habes epistolam verbosiorē fortasse quam
velles, quod tibi ita videri putabo, nisi mihi
longiorem remiseris. Ego, si, quæ volo,
expediero, brevi tempore te, ut spero, vi-
debo. Vale.

XXXIX. DOLABELLA M. T. CICERONI S. D.

Si vales, gaudeo: & ipse valeo. & Tullia nostra recte valet. Terentium tuum scilicet habuit: sed certum scio, non convalescere eam. praeterea recte digne sunt apud te omnia. nisi nullo tempore in suspitionem tibi debui venire putium, cui sapientia quam tua, tibi fuisse ut te aut cum Caesare nobiscum; conjungere, aut certe in eum referres, praecipue tui est in inclinata victoria, ne possum quidem in usum a me incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi fuisse valet, quod pie tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic haec accipies, ut, si probabuntur tibi, si non probabuntur, ab optimo certe animo, de optimo tui & cogitata & scripta esse indices. Animum adverte. Cum Pompejum nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, nec etiam regum aut nationum clientelis, quas clientare crebro solebat esse tutum, & hoc etiam quod infimo cuique contigit, illi non posse cernere, ut honeste effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, circumvallato nunc denique, quid nescio an ulli unquam nostro acciderit imperatori. Quamobrem quid aut ille sperare possit, aut tu, animum adverte pro tua prudentia. sic enim facillime, quod tibi utilissimum erit consi-

consilii capies. Illud autem à te peto, ut, si jam ille evitaverit hoc periculum, & se abdidit in clatram. tu tuis rebus consulas, & aliquando tibi potius, quam cuivis, sis amicus. Satisfactum est jam à te vel officio, vel familiaritati; satisfactum etiam partibus, & ei reipub. quam tu probabas: reliquum est, ubi nunc est reip. ibi sumus, potius quam, dum illam veterem sequimur, sumus in nulla. Quare velim, mi jocundissime Cicero, si forte Pompejus, pulsus his quoq; locis, rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem. quod si eris facturus, velim mihi scribas: ut ego, si nullo modo potero, ad te advoiem. Quæcunq; de tua dignitate ab imperitore erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar, facillimū erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quoq; fidei & humanitatis, curare ut is tabellarius, quem ad te misi, reverti possit ad me, & à te mihi litteras. Vale.

XL. M. T. C. DOLABELLÆ
S U O S. D.

VEl meo ipsius interitu malletm litteras meas desiderares, quam eo casu, quo sum gravissime afflictus: quem ferrem certe moderatius, si te haberem: nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis multum levaret

levaret. Sed quoniam brevi tempore, ut opinio nostra est, te sum visurus, ita me affectum offendes, ut multum à te possim juvari. non quo ita sim fractus, ut aut hominē me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem; sed tamen hilaritas illa nostra, & suavitas, quæ te præter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est; firmitatem tamen & constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces quam reliquisti. Quod scribis, prælia te mea causa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrident, à te refutentur, quam intelligi cupio (quod certe intelligitur) me à te amari, quod ut facias, te etiam atq; etiam rogo: ignosceatq; brevitati mearum literarum; nam & celeriter una futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

XLI. M. T. C. DOLABELLÆ
COS S. D.

ETū contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisq; ex ea magnam latitiam voluptatemq; capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminē conveni (convenio autem quotidie plurimos, sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa in hæc loca conveniunt, præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin
omnes

omnes, cum te summis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. negant enim se dubitare quin tu meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem & singularem consulem præbeas. Quibus ego quanquam verissime possum respondere, te, quæ facias, tuo iudicio & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio: tamen neq; plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur; neq; valde nego, sum enim avidior etiam, quam satis est, gloriæ. Est tamen non alienum à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiundis Nestorem: mihi vero gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequam me plane salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, iam salvi esse possemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor & gratias ago: quem quidem, post te consulem, solum possumus vere consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil reipub. salutarius. atq; hæc una vox omnium

nium est. A te autem peto ut me hanc quasi
filiam hereditatem alienæ gloriæ sinas
cernere meq; aliqua ex parte in societatem
tuum laudum venire pati. quanquam
mi Dolabella, (hæc enim jocatus sum,) li-
bentius omnes meas, si modo sunt aliquæ
meæ laudes, ad te transfuderim, quam ali-
quam partem exhauserim ex tuis. nam cum
te semper tantum dilexerim, quantum tu
intelligere potuisti: tum his tuis factis sic
incensus sum, ut nihil unquam in amore
fuerit ardentius. Nihil est enim (mibi
crede) virtute formosius, nihil pulchrius,
nihil amabilius. Semper amavi, ut scis, M.
Brutum, propter eius summum ingenium,
suavissimos mores, singularem probitatem
atq; constantiam: tamen idibus Martiis tan-
tum accessit ad amorem, ut mirarer locum
fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem
cumulatam esse videbatur. Quis erat qui
putaret, ad eum amorem quem erga te ha-
bebam, posse aliquid accedere? tantum ac-
cessit, ut mihi nunc deniq; amare videar
antea dilexisse. Quare, quid est quod ego te
horter, ut dignitari & gloriæ servias: propo-
nam tibi elyos viros, quod facere solent qui
hortantur: neminem habeo clariorem
quàm te ipsum, te imitare oportet, tecum ipse
certes. nec hec quidem tibi jam, tantis
rebus gestis, non tui similem esse. Quod
cum ita sit, hortatio non est necessaria.
gratu.

gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis nō modo non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuiq; gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii atq; consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius. ita pedetentim & gradatim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberaisti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: neq; solum ad tempus maximam utilitatē attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto intelligere debes in te positā esse remp. tibiq; non modo erundos, sed etiam ornandos esse illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his te rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam remp. nosq; conservas, fac ut diligentissime respiciam, mi Dolabella, custodias. Vale.

XII. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

Dubus tuis epistolis respondebo: uni, quā triduo ante acceperam à Zetho; alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi pergratam tibi esse curam meam valetudinis tuæ: quam tibi perspectam esse gaudeo: sed (mihi crede) non perinde ut est reapse, ex litteris

teris perspicere potuisti. Nam cum à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam. & diligere, nemo est illorum omnium mihi te jocundior. nam quod me amas, quod id & jampridem & constanter facias, est id quidem magnum, atq; haud scio an maximum, sed tibi commune cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamq; in omni genere jocundus, id est proprie tuum. Accedunt non Attici, sed saliores quam illi Atticorum, Romani veteres atq; urbani tales. Ego autem (existimes licet quod lubet) mirifice capior facietis, maxime nostratibus, præsertim cum eas videam primum oblitas Latio tum cum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc vero etiam brachcharis & transalpinis nationibus; ut nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque, te cum video, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, (vere ut dicam) (Crassos quoq; & Lælios videre videor. Mori ar, si præter te quenquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ & vernaculæ festivitatis agnoscere. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam graviter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed autorem commorationis urbanæ: neq; ego aliter accepi: intellexi

lexi tamen idem quod his intelligo litteris, non existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has nō omnino quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora : quid simile ? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab reipub. custodia. sedebamus enim in puppi, clavumq; tenebamus : nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli ? Romæ cum sum, & urgeo forum, S. C. scribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. Et quidem, cum in mentem venit, ponor ad scribendum : & ante audio S. C. in Armeniam & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re esse factam. Atq; hoc nolim me joculari putes. nam mihi scito jam à regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant quod se mea sententia reges appellaverim. quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebā. Quid ergo est ? tamen quamdiu hic erit noster hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ : cum vero abierit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habeo, in denos dies, singulos sumptuariæ legis conferam : sin minus invenero quod placeat, decrevī habitare apud te. scio enim me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam
F 2 des-

desperabam jam, ut tibi proxime scripsi, sed tamen non abieci. Tu, velim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. si enim nihil est in parietibus aut in tectovitiis, cætera mihi probabuntur. Vale.

XLIII. M. T. C. PAPIRIO PATEO S. D.

Delectaverunt me literæ tuæ in quibus primum amavi amorem tuum qui te ad scribendum incitavit verentem ne Silius suo nuncio aliquid mihi sollicitudinis attulisset. de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem te esse commotum : & ego tibi accurate rescripseram, ut, quoquomodo, in tali re atq; tempore aut liberarem te ista cura, aut certe levarem. Sed quando proximis quoq; literis ostendis, quantæ tibi cure sit ea res : sic, mi Pate, habeto, quicquid arte fieri potuerit, (non enim jam satis est consilio pugnare : artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quicquid elaborari aut effici potuerit ad istorum benevolentiam conciliandam & colligendam, summo studio me consecutum esse, nec frustra ut arbitror. sic enim color, sic observer ab omnibus iis qui a Cæsare diliguntur, sit ab iis me amari putem. Nam, etsi non facile dijudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis pericula aliquo perspicui possit ; cætera sunt signa communia :
sed

sed ego uno utor argumento, quum obrem
me ex animo vereq; arbitretur diligere; quod &
nostra fortuna ei est, & illorum, ut simu-
landi causa non sit. De illo autem quem per-
nes est omnis potestas, nihil video quod ti-
meam nisi quod omnia sunt incerta, cum à
jure discessum est: nec preestari quicquam
potest, quale futurum sit quod positum est
in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed
tamen ejus ipsius nulla re à me offensus est
animus: est enim adhibita in ea re ipsa sum-
ma à nobis moderatio. ut enim olim arbi-
trabar esse meum, libere loqui cujus opera
esset in civitate libertas; sic ea nunc amissa
nihil loqui quod offendant aut illius, aut eo-
rum qui ab illo diliguntur, voluntatem. Es-
sugere autem si velim nonnullorum acuto
aut facere dictorum offensionem, sama in-
genii mihi est abjicienda. quod si id pos-
sem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar
habet peracre judicium, & ut Servius frater
tuus (quem litteratissimum fuisse judicio)
facile diceret, hic versus Plauti non est, hic
est, quod tritas haberet aures notandis ge-
neribus poetarum, & consuetudine legen-
di: sic audio Cæsarem, cum volumina jam
confecerit *ἔπειθεσθαι τὸν*, si quid asseratus
ad eum pro meo, quod meum non sit, reji-
cere solere. quod conunc magis facit, quia
vivunt mecum fere quotidie illius famili-
ares, Incidunt autem in sermone vario

multa, quæ fortasse illis, cum dixi, nec illiterata nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandavit, sic sit ut, si quid præterea de me audiat, non audiendum puter. Quamobrem Oenomao tuo nihil utor: etsi posuisti joco versus Attianos. Sed quæ est invidia? aut quid nunc mihi invideri potest? Verum fac esse omnia, sic video philosophis placuisse, iis qui mihi soli videntur vim virtutis tenere, Nihil esse sapientis præstare, nisi culpam, quæ videor mihi dupliciter carere: & quod ea fenseim, quæ relictissima fuerunt; & quod, cum viderem præsidis non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim: ergo in officio boni civis certe non sum reprehendendus. Reliquum est ne quid stulte, ne quid temere dicam faciamve contra potentes. id quoque puto esse sapientis. Cætera vero, quid quisque me dixisse dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum vivant ii qui me assidue colunt & observant, præstare non possum. Ita sit ut & superiorum consiliorum conscientia & præsentis temporis moderatione me consolet, & illam Attii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo, levem & imbecillam, ab animo sumo & gravi, tanquam fluctum à saxo, frangi oportere. Etenim, cum plena sint

mori.

monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis vel Syraculis, cum fervientibus suis civitatibus, fuerint ipsi quodam modo liberi: ego me non put mrueri meum statum sic posse, ut neq; offendam animum cuiusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad jocationes tuas: quando tu, secundum Oenomaum Atti, non ut olim solebat, Attellanum, sed, ut nunc fit, mimum introduxi. Quem tu mihi pompilium, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego Dolabellam dicendi discipulos habeo, cœnandi magistros. puto enim te audisse, (si forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud illos cœnare. Tu autem quod mihi bonam copiam ejures, nihil est. tum enim cum rem augebas, questionculis te faciebam attentiores: nunc, cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere. Etiam hæc levior est plaga ab amico, quam à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro ut magnæ reliquæ fiant. quod erit, magnificum sit & lautum. Memini te mihi Phæmæ cœnam narrare. temporius fiat: cætera eodem modo. Quod si perseveras me ad matris tuæ cœnam vocare, feram id quoque.

que. volo enim videre animam, qui mihi audeat ista, quæ scribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Jovis similem. Crede mihi, non audebis. ante meum adventum fama ad te de mea nova laetitia veniet: eam extimesces. neq; est quod in promulsi de spei ponas aliquid; quam totam sustuli. solebam enim antea delectari oleis & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo isto venire. Tu vero (volo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquam redi. Ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calfacias oportebit: cætera more nostro. superiora illa lusimus. De villa Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. Itaq; puto me prætermisurum. satis enim satis est, sannicorum parum. Vale.

XLIV. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

Non tu homo ridiculus es, qui cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras quid de istis municipiis & agris futurum putem? quasi aut ego quicquam sciam quod iste nesciat; aut si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Imo vero, si me amas, tu fac ut sciam quid de nobis futurum sit. habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certe ex ebrio, scire posses. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro. primum quia de lucro prope jam quadriennium vivimus (si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reipub. vivere) deinde, quod scire quoq;

quoq; mihi videor quid futurum sit. fiet enim quodcumq; volent qui valebunt: valebunt autem semper arma. Nobis igitur satis esse debet, quicquid conceditur. hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Veientem quidem agrum & Capenam meriuntur. hic non longe abest à Tusculano. Nihil tamen timeo: timor, dum licet; opto ut semper licet. Si id minus contigerit, tamen quando ego, vir fortis, idemq; philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum cum non diligere, cujus beneficio id consecutus sum, qui si cupiat esse remp. qualem fortassis & ille vult, & omnes optare debemus; quid faciat tamen non habet: ita se cum multis colligavit. Sed longius prodier scribo enim ad te. Hoc tamen scito, non modo me, qui consilis non inter sum, sed ne ipsa quidem principem scire quid futurum sit. Nos enim illi favimus, ipse temporibus. ita nec ille, quid tempora postularunt, nec nos quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi inter non rescripti non quod celsior esse solem, præsertim in litteris: sed cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mei, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adscribam quod est verissimum, ne hic temporibus adhuc de isto periculo nihil auside. Tu tamen pro tua sapientia debetis optare optima, cogitare

difficillima, ferre quæcunq; erunt. Vale.

XLV. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

CUM essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obviam miseram, ut iidē me quam maxime conciliarent familiari suo, accepi tuas literas plenissimas suavitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium, quod ut Dionysius tyrannus, cum Syraculis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse; sic ego, sublati iudiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoq; delectat consilium: multa enim consequor. primum, id quod maxime nunc opus est, munio me ad hæc tempora. id cuiusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huic antepondere, nisi forte mori melius fuit. in lectulo, fateor; sed non accidit: in acie non fui. Cæteri quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, fœde perierunt: at Cato præclare. Jam isthuc quidem cum volemus licebit: demus modo operam ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit; id quod agimus. Ergo hoc primum. sequitur illud: ipse melior fio, primum valetudine, quam, intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plures

plures jam pavones confeci. quam tu pullos columbinos. tu isthic te Atteriano jure delectato, ego me hic Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & disce jam *ου λειπόβουα*, quæ quæris. etsi sus Minervam. Sed quando, ut video, æstimationes tuas vendere non potes, neq; ollam denariorum implere, Romam tibi remigrandum est. satius est hic cruditate, quam isthic fame. Video te bona perdidisse: spero idem isthuc familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi provides. Potes multo isto quem tibi reliquum dices esse (quando cantherium comedisti) Romam pervehi. sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo, proxima: eam pulvinus sequetur. Vale.

XLVI. M. T. C. P A P I R I O
P Æ T O S. D.

TAmen à malitia nō discedis: tenuiculo apparatu signifieas Balbum fuisse contentum. hoc videris dicere, cum reges tam sint continentes, multo magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim à porta domum meam venisse. neq; hoc admiror quod non ad tuam potius: sed illud, quod nec ad suam. Ego autem tribus primis verbis. Quid noster Pætus? At ille adjurans, nusquam se unquā libentius. Hoc si verbis assecutus es, aures ad te afferam non minus elegantes:

fin autem obsonio, peto à te ne pluriſ eſſe Balbos quam diſertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit: ſed ſi me expediero, ut in iſta loca venire poſſim, non committam, ut te ſero à me certiores faciunt putes. Vale.

XLVII. M. T. C. PAPIRIO P. A. T. Q.
S. D.

Dupliciter deſtatuſ ſum tuiſ litteriſ: & quod ipſe mihi, & quod te intellexi jam poſſe ridere. Me autem à te, ut ſcurram velitem, malis oneratum eſſe, non moleſte tuli. Illud deſeo, in iſta loca venire me, ut conſtitueram, non potuiſſe habuiſſe enim non hoſpitem, ſed contubernalem, at quem viderem? non eum quem tu ſolitus es promiſſiſ deſpicere, integram famem ad ovum aſſero: itaq; ad aſſum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ ſolebas ante laudare, ô hominem facilem! ô hoſpitem non graven! abierunt. nam omnem noſtram de repub. curam, cogitationem de dicenda in ſenatu ſententia, commendationem cauſarum abieciſmus: in Epicuri noſ, adverſarii noſtri, caſtra conieciſmus: nec tamen ad hanc inſolentiam, ſed ad illam tuam lautitiam; veterem, dico, cum in ſumptum habebas: etſi nunquam plura prædia habuiſſi. Proinde te para: cum homine edaciſſi iſ res eſt, & qui jam aliquid intelligat, & ſciant. Deſis autem ho-

B. in. 3

mines scis quā insolentes sint. de discenda
tibi sunt ipostellæ & artotagani tui. Nos
jam ex areistantum habemus, ut Verrium
tuum, & Camillum (qua munditia homi-
nes! qua elegantia!) vocare sæpius audea-
mus. Sed vide audaciam: etiam Hircio coe-
nam dedi, sine pavone tamen. in ea comæ
cocus meus, præter jus fervens, nihil potu-
it imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra.
mane salutamus domi & bonos viros mul-
tos, sed tristes, & hos letos victores: qui
me quidem perofficiose & peramanter ob-
servant. Ubi salutatio defluxit litteris me
involvo: aut scribo, aut lego. Veniunt eti-
am qui me audiant, quasi doctum hominē,
quia paulo sum quam ipsi doctior. Inde
corpori omne tempus datur. Patrium eluxi
jam & gravius & diutius quam ulla mater
unicum filium. Sed cura, si me amas, ut va-
leas: ne ego, te jacente, bona tua comelâ fra-
tū enī tibi ne ægroto quidē parcere. Vale.
XLVIII. M. T. C. PAPIRIO PÆ-
TO S. D.

AIn tandem inire tibi videris, quod
amittere verborum meorum, ut scribis,
futura? Tum iocantes, si consequi non
posset, cum vere etiam videris, me prius iri-
des, quam te, oportet. Quare nihil tibi
opus est illud a Trabea, sed potius a me
meum. Verumtamen quid ego tibi vi-
deor in epistolis? nonne placido sermone,
agere

agere tecum? nec enim semper eodē modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. Privatas causas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis, aut famæ, scilicet ornatius. epistolas vero quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, qui tibi venit in mentem negare, Papirium quenquam unquam nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patricii minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui consul cum L. Sempronio Atratinio fuit, cum antea censor cum eodē fuisset, annis post R. C. CCCXII. sed tum Papirii dicebamini. Post hunc XIII. fuerunt, tella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papirius est vocari desitus. Is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. CCCCXV. & quadriennio post consul cum C. Duillio. Hunc secutus est Cursor, homo valde honoratus: deinde L. Masso ædilitius; inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas volo. Deinde Carbones & Turdi insequuntur. Hi plebei fuerunt: quos contemnas censeo. Nam præter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus occidit, civis è repub. Carbonem, nemo fuit. Cognovimus Cn. Carbonem, & ejus fratrem scurræ: quid his im-
vobis?

probius? De hoc amico meo, & Rubriæ filio, nihil dico. Tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Cajus, accusante Lucio Crasso, cantharidas sumplisse dicitur, Is, & tribunus plebis seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. Hoc vero qui Lilybæi à Pompeio nostro interfectus est, improbior nemo (meo iudicio) fuit. jam pater ejus, accusatus à M. Antonio, futorio atramento absolutus putatur. Quare ad patres censeo revertare. plebei quam fuerint importuni vides. Vale.

X L I X. M. T. C. P A P I R I O

P Æ T O S. D.

A Mo vericundiā, vel potius libertatem loquendi. atq; hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto; etsi Academiæ nostræ cum eo magna rixa est: sed, ut dico, placet Stoicis suo quamq; rem nomine appellare. Sic enim disserunt, nihil esse obscœnum, nihil turpe dictu. Nam si quod sit in obscœnitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium. in re non est. Itaq; non modo in comœdiis res ipsa narratur; ut ille in Demiurgo modo, (forte nosti canticum: meministi Roscium) Ita me destituit nudum? totus est sermo verbis tectus, re impudentior: sed etiam in tragœdiis. quid est enim illud? Quæ mulier una? quid, inquam, est? Usurpata duplex

duplex cubile. Quid illud? Pheræi hic cubile inire est ausus. Quid est? Virginem me quondam invitam per vim violat? Jupiter bone, violat? Atqui idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia verba non fiat, nihil videri turpe. Ergo in re non est, multo minus in verbis si eam quod verbo significatur, id turpe non est, verbum quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine; cur non suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant, ex quo est propter similitudinem peniculus: at hodie penis est in obscenis. At vero Piso ille Prugi in annalibus suis, queritur adolescentes peni deditos esse, quod tu in epistola appellas suo nomine, ille testius penem, sed quia multi, factum est tam obscenum, quam id verbum quo tu usus es. Quid, quod vulgo dicitur, cum nos te volumus convenire, num obscenum est? Memini in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam, majorem, an illam, dicam? Potuit obscenius? non inquis; non enim ita sensit. Non ergo in verbo est de cuius autem in re non esse: nunquam igitur est. Liberis dare operam, quam honeste dicitur, etiam patres rogant filios: ejus operæ nomen non audeant dicere. Socratem filius docuit nobilissimus iudicen:

is Connusceatatus esse: num id obscœnum putas? Cum loquimur, terti, nihil flagitii dicimus: et cum bini, obscœnum est. Græcis quidem, inquit. Nihil est ergo in verbo, quando & ego Græce loquor: & tamen tibi dico, bini: idq; tu facis, quasi ego Græce, non Latine dixerim. Ruta & menta, recte utrumq; volo mentam pusillam ita appellare, ut rutulam: non licet. Bella testoriola dicis: dic ergo etiam pavimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse nisi ineptias: turpitudinem nec in verbo esse, nec in re: itaq; nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscœna ponimus. quid enim? non honestum verbum est divitiis? at inest obscœnum. cui respondere intercapedo. num hæc ergo obscœna sunt? Nos autem ridicule: si dicimus, ille patrē strangulavit, honorem non præfamur: si de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus est. Et quidem jam non etiam obscœna verba pro obscœnis sunt, batuit, inquit, impudenter: dempsit, multo impudentius. atqui neutrum est obscœnum. Stultorum plena sunt omnia. Testes, verbum honestissimum in iudicio, alio loco non nimis. At honesti Colet Lanuini, Cliternini non honesti. Quid? ipsa res modo honesta, modo turpis. supedit, flagitium est: jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam. ὁ σαρδὲς δὲ δι' ὑπὸν καὶ ἔσθ. quam multa

ex uno verbo tuo? Te adversus me omnia audere, gratum est ego servo, & servabo (sic enim alloev) Platonis verecundiam. Itaque testis verbis ea ad te scripti, quae apertissimis agunt Stoici. sed illi etiam crepitus aiunt aequae liberos, ac ructus esse oportere. honorem igitur Kalendis Martiis. Tu me diliges, & valebis.

L. M. T. C. P A P I R I O P A E T O S. D.

Heri veni in Cumanum: cras ad te fortasse: sed, cum certum sciam, faciam te paulo ante certiore. Etsi M Ceparius, cum mihi in sylva Gallinaria obviam venisset, quaesivissemque quid ageres? dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares, tui scilicet molesti, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viderem, & coenarem etiam non enim arbitror coquum etiam te arthriticum habere. Exspecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum coenis sumptuosus. Vale.

L. M. T. C. P A P I R I O P A E T O S. D.

Rufum istum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me scribis, adjuvarem quantum possem, etiam si ab eo laesus essem, cum te tantopere viderem ejus causa laborare: cum vero & ex tuis literis, & illius ad me missis, intelligam & judicem, magnae curae ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse; neque solum tua commendatione,

ditione, quæ apud me, ut debet, valet plurimum, sed etiam voluntate ac iudicio meo. Volo enim te scire, mi Pate, initium mihi suspicionis, & cautionis, & diligentia fuisse literas tuas. quibus literis congruentes fuerunt aliæ postea multorum. Nam & Aquini & Fabratia consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse : &, quasi divinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt nisi me ut opprimerent. Quod ego non suspicans, incautior fuisset, nisi à te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget. utinam ea fortuna reipub. sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hæctenus. Te ad cœnas itare desisse, moleste fero. magna enim te delectatione & voluptate privasti : deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne nescio quid illud quod solebas, dediskas, & obliviscare cœnulas facere. nam si tum cum habebas quos imitarere, non multum proficiebas, quid nunc te facturum putem ? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum, summæ reipub. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tum cum Favonius flaret, revertisses : hoc tempore fieri posse, si forte tu frigus ferre non posses. Sed mehercule, mi Pate, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beate

vivendum arbitror, ut cum viris bonis jocundis, amantibus tui, vivas. Nihil est optius vitæ, nihil ad beate vivendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ atq; victus, remissionemq; animorum; quæ maxime festione efficitur familiari, quæ est in convivio dulcissima: ut sapientius nostri, quæ Græci illi *συμπόσια*, aut *συνδαιμονία*, id est, compositiones, aut concordationes; nos convivia, quod tum maxime simul vivitur. Vides ut te philosophando revocare conar ad cœnas? Cura ut valeas, id foris comitendo, facillime consequere. Sed cave, si me amas, existimes me, quod jocose scriberem, abjicisse curam reipub. Sic tibi, rei pater, persuade, me dies ac noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei cives salvi liberiq; sint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, providendi hoc deniq; animo sum, ut si in hac cura atq; administratione vica mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem. Idem atq; etiam vale.

LII. M. T. C. IMP. PAPIRIO PÆTO,
S. D.

SUMMA me ducem litterarum tuarum reddideram plane nesciebam te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros & Cynæ video lætitasse. Itaq; obtemperare cogito præceptis tuis. hoc amplius, navicularium habere aliquid in ora maritima, contra equitem Parthum

Parthum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quocum imperatore tibi negotium sit. *Kύρα πρὸς Σείαν* quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur alias coram, & ut spero, brevi. nunc ades ad imperandum vel ad parandum potius. sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) summus mihi est usus: valdeq; cum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quod in iis controversiis, quas habeo cum tuis cumbibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque eam ego esse vellem, repente percussus est atrocissimis litteris, in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem à Q. Fabio fratre proscriptum esse. qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergraviter tulit; existimavitque fratrem suum, hominem non sapientem impulsu inimicorum suorum eo proscriptum esse. Nunc, si me amas, mi. Fatio, negotium totum suscipe, molestia Fabium libera. Auctoritate tua tibi opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus consistari. Mathonem & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa non mehercule tam perferbere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum
Fabium

Fabium reddideris. id ille in te positum esse putat, mihi que persuadet. Vale.

LIII. M. T. C. P A P I R I O P Æ T O
S. D.

Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? Apud Volumnium Eutrapelum, & qui sem supra me Atticus, infra Verrinus familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse severitatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. angar? excruciemne me? quid assequar? deinde, quem ad finem? Vivas, inquis, in literis. An quicquam me aliud agere censes? haud possem vivere, nisi in literis viverem: sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus. à quibus cum discessi, etsi minimum mihi est in cœna, quod tu unum *Σύτμα* Dioni philosopho posuisti; tamen quid potius faciam, prius quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. infra Eutrapelum Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, convivio Cicero ille, Quem adipectabant, cujus ob os Graii ora obvertebant sua? Non mehercule aspiciatus sum illam adfore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectum, habere eum Laïda: Habeo, inquit, non habeor à Laïde. Græce hoc melius. tu, si voles, interpretabere. Me vero nihil isto-
rum

rum ne juvenem quidem movit unquam
ne nunc senem. convivio delector. ibi lo-
quor aliquid, quod in solum, ut dicitur,
& gemitum etiam in risus maximos trans-
fero. An tu id melius, qui etiam philoso-
phum irriteris? cum ille, si quis quid quæ-
reret, duxisset, cœnam te quærere à mane
dixeris? Ille Baro te putabat quæsiturum,
unum cœlum esset, an innumerabilia. quid
ad te? At hercule cœna nunquid at te? ibi
præsertim? Sic igitur vivitur: quotidie
aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne
amicis nihil tribuamus, epulamur una non
modo non contra legem, si ulla nunc lex
est, sed etiam intra legem, & quidem ali-
quanto. Quare nihil est quod adventum
nostrum extimescas non multi cibi hospi-
tem accipies, sed multi joci. Vale.

LIV. C I C E R O P L A N C O I M P.
C O S. D E S. S. P. D.

Binas à te accepi literas eodem exem-
plo: quod ipsum argumento mihi fuit
diligentiæ tuæ. Intellexi enim te laborare ut
ad servatæ expectatissimæ literæ perferren-
tur: ex quibus cepi fructum duplicem, mi-
hiq; in comparatione difficilem ad judican-
dum, amoremne erga me tuum, an animum
in rep. plus æstimandum putarem. Est
omnino patriæ caritas, meo quidem judi-
cio, maxima, sed amor voluntatisq; conjun-
ctio plus certe habet suavitatis. Itaq; com-
me

memoratio tua paternæ necessitudinis, benevolentiaq; ejus, quam erga me à pueritia contulisses, cæterarumq; rerum quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiā attulerat. Rursus, declaratio animi tui, quem haberes de reipub. quemq; habiturus esses, mihi erat jocundissima: eoq; major erat hæc lætitiā, quod ad illa superiora accedebat. Itaq; te non hortor solum, mi Plance, sed plane etiam oro (quod feci iis literis, quibus tu humanissime respondisti) ut tota mente omnique animi impetu in reipub. incumbas. Nihil est quod tibi majori fructui gloriæque esse possit. Nec quicquam ex omnibus rebus humanis est præclarius, aut præstantius, quam de reipub. bene mereri. adhuc enim patitur tua summa humanitas & sapientiā, me, quod sentiam, libere dicere. Fortuna suffragante videris res maximas consecutus, quod quanquam sine virtute non potuisses, tamen ex maxima parte ea quæ es adeptus, fortuna temporibusq; tribuuntur. his temporibus difficillimis reipub. quicquid subveneris, id erit totum & proprium tuum. Incredibile est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium. magna spes in te & in tuo exercitu, magna expectatio, cujus, per deos, gratiæ gloriæq; cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium: sic fa-
veo

prætoria, quæ erat Epiphaneæ præsidii causa, occisione occisum. Quare cum viderem, à Cappadocia Parthorum copias adversas non longe à finibus esse Ciliciæ, quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quo ut veni, hostem ab Antiochia recessisse. Bibulum Antiochiæ esse cognovi, Dejotarumq; confestim, jam ad me venientem cum magno & firmo equitatu & peditatu, & cum omnibus suis copiis, certiore feci, non videri esse causam cur abesset à regno, meque ad eum, si quid forte novi accidisset, statim literas nuntiosq; missurum esse. Cumq; eo animo venissem, ut utriq; provinciæ, si ita tempus ferret, subvenirem: tamen id, quod jam ante statueram vehementer interesse utriusque provinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. Cumq; me discedere ab eo monte simulassem, & alias partes Ciliciæ petere, abessemque ab Amano iter unius diei, & castra apud Epiphaneam fecissem; ad IV. idus Octobr. cum ad vesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. id. Oct. cum lucesceret, in Amanum ascenderem: distributisq; cohortibus & auxiliis, cum aliis Quintus frater legatus mecum simul, aliis C. Pomtinus legatus, reliquis M. Anneius & L. Tulleius legati præessent, plerosq; nec opinantes oppressimus, qui

occisi captiq; sunt, interclusi fuga. Eranam autem, quæ fuit non vici instar, sed urbis, quod erat Amani caput, itemque Sepyram & Commorim, acriter & diu repugnantibus, Pomtino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usq; ad horam diei decimam magna multitudine hostium occisa, cepimus: castellaq; sex capta; complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatrimum: & in reliquiis Amani delendis agrisq; vastandis, (quæ pars ejus montis meæ provinciae est) id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Elutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi. Quod cum esset altissimo & munitissimo loco, ab hisq; incoletetur, qui ne regibus quidem unquam paruisent, cum & fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrime expectarent; ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam cæterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Valio & fossa circumdedi: sex castellis castrisq; maximis sepsi: aggere, vineis, turribus oppugnavi: ususq; tormentis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia sumptuve sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci, ut omnibus partibus urbis disturbatis aut incensis, com-

compulsi in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi, pari scelere & audacia, Tibarani. ab his, Pindenisso capto, obsides accepi : exercitum in hyberna dimisi: Quint. fratrem negotio proposui, ut in vicis aut captis, aut male pacatis, exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic perluadeas, si de his rebus ad senatum relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributâ, si tu honorem meum sententia tua comprobabis. Idq; etsi talibus de rebus gravissimos homines & rogare solere & rogari scio, tamen admonendum potius re à me quam rogandum puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis sæpissime ornasti, qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus, ad cœlum extulisti: cuius ego semper tanta esse verborum pondera putavi, ut uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia consequi me arbitrarer. Te deniq; memini, cum cuidam clarissimo atque optimo viro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decrevisti togato, non, ut multis, repub. bene gesta, sed, ut nemini, repub. conservata. Mitto quod invidiam, quod pericula, quod omnes meas tempestates & subieris, & multo etiam magis si per me liquisset, subire paratissimus fueris :

quod deniq; inimicum meum, tuum inimicum putaris; cujus etiam interitum, ut facile intelligerem mihi quantum tribueres, Milonis causa in senatu defendenda approbaris. A me zutem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, sed in veri testimonii atq; iudicii: non ut præstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer, (quis enim in te id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententiis dicendis, causis agendis, omnibus scriptis, Græcis, Latinis, omni deniq; varietate literarum mearum, te non modo iis quos vidissemus, sed iis de quibus audissemus, omnibus anteferebam. Quæres fortasse quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis & honoris à senatu tanti æstimem. Agam jam tecum familiariter, ut est & studiis & officiis nostris mutuis & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit unquam remotus, & natura, & magis etiam (ut mihi quidem sentire videor) ratione atq; doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi, ego profecto is sum. Testis est consulatus meus: in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiose securum, ex quibus vera gloria nosci posset: ipsam quidem gloriam per se nunquam putavi expetendam. Itaq; & provinciam ornata, & spem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium deniq; cum (quemadmodum te existimare arbitror)

arbitror) non difficillime con sequi possena non appetivi. Idem post injuriam acceptam (quā tu reipub. calamitatē semper appellas, meam non modo non calamitatem, sed etiam gloriam (studui quam ornatissima senatus populiq; Rom. de me judicia intercedere. Itaq; & augur postea fieri volui, quod antea neglexeram; & eum honorē, qui à senatu tribui rebus bellicis solet, neglectū à me olim, nunc mihi expetendū puto. Huic meae voluntati (in qua inest aliqua vis desiderii ad sciandū vulnus injuriæ) ut faveas adjutorq; sis, quod paulo ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo: sed ita si non jejunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale, atque tantum, ut multi nequaquā paribus rebus, honores summos à senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animadvertisse videor, (scis enim quam attente te audire soleam) te non tam res gestas, quam mores, instituta; atq; vitam imperatorum spectare solere in habendis aut non habendis honoribus. Quod si mea causa considerabis, reperies me, exercitu imbecillo, contra metum maximi belli firmissimum præsidium habuisse æquitatē & continentiam. His ego subsidiis ea sum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuisssem: ut ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderē, animosq; novarum

rerum expectatione suspensos, ad veteris imperii benevolentiam traducerē. Sed nimis hæc multa de me: præsertim ad te, à quo uno omnium sociorum querelæ audiuntur. Cognosces ex iis, qui meis institutis se re-creatos putant. Cumq; omnes uno prope consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt prædicabunt: tum duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Dejotatum, qui uni tibi est maxime necessarius. Quæ si etiam majora sunt, & in omnibus sæculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quam qui hostium copias, vincerent; est profecto tuum. cum ad res bellicas hæc, quæ rariora & difficiliora sunt, genera virtutis adjunxeris, ipsas etiam illas res gestas justiores esse, & majores, putare. Extremum illud est, ut quasi dissidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior ulla unquam res in vita fuit, nec hominum generi majus à diis munus ullum est datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis est, societas studiorum atque artium nostrarum (quibus à pueritia dediti ac devincti, soli propemodum nos philosophiam illam veram & antiquam, quæ quibusdam ocii esse ac desidii videtur, in forum, atq; in rempub. atque in ipsam aciem pene deduximus) tecum agit de mea laude: cui
negari

negari à Catone fas esse non puto. Quamobrem sic tibi persuadeas velim, si mihi tua sententia tributus honos ex meis literis fuerit, me existimaturum, cum auctoritate tua, tum benevolentia erga me, mihi, quod maxime cupierim, contigisse. Vale.

LXVI. M. CATO M. CICERONI

IMP. S. D.

QUod & respublice & nostra amicitia hortatur, libenter facio; ut tuam virtutem innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus, domi togati, armati foris, pari industria administrare gaudeam. Itaque, quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia consilioque tuo defensam provinciam, servatum Ariobarzani cum ipso rege regnum, sociorum revocatam ad studium imperii nostri voluntatem, sententia mea & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia, reipub. provisum est, diis immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum maioris, gaudeo. Quod si triumphi prerogativam putas supplicationem, & idcirco casum potius quam te, laudari vis: neq; supplicationem sequitur semper triumphus, & triumpho multo clarius est senatum judicare, potius mansuetudine & innocentia imperatoris provinciã, quam vi militum, aut benignitate deorum, retentam atq; conser-

H 4

vatam

varam esse; quod ego mea sententia censebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripsi, ut, quod maxime volo, existimes me laborare, ut tibi persuadeam me & voluisse de tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus, & quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere severitatem diligentiamque sociis & reipublicæ præsta.

LXVII. M. T. C. CATONI S. D.

Lætus sum laudari me (inquit Hector, opinor apud Nevium) abs te, pater, laudato viro. Ea est enim profecto jocunda laus, quæ ab iis proficiscitur qui ipsi in laude vixerunt. Ego vero, vel gratulatione literarum tuarum, vel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est quod me non affectum putem. Idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiae dedisse quod liquido veritati dares: Et, si non modo unus, verum etiam multi Catones essent in civitate nostra, in qua unum existisse mirabile est; quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum ac subtile iudicium nihil potest esse laudabilius, quam ea tua oratio, quæ est ad me perscripta & à meis necessariis. Sed causam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) expotui

posui tibi superioribus literis. Quæ etiam si
parum iusta tibi visa est, hanc tamen ha-
bet rationem, ut non nimis concupiscen-
dus honos, sed tamen, si deferatur à senatu,
minime aspernandus esse videatur. Spero
autem illum ordinem, pro meis ob rem-
publicam susceptis laboribus, me non in-
dignum honore, usitato præsertim, existima-
turum. Quod si ita erit, tantum ex te peto,
quod amicissime scribis, ut, cum tuo judi-
cio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi
tribueris, si id quod maluero, acciderit, gau-
ders: sic enim fecisse te, & sensisse, &
scripsisse video: resq; ipsa declarat, tibi il-
lum honorem nostrum supplicationis fuisse
jocundum, quod scribendo affuisti. Hæc
enim S. C. non ignoro ab amicissimis ejus,
cujus de honore agitur, scribi solere. Ego,
ut spero, te propediem videbo: atque uti-
nam republ. meliore quam timeo. Vale

LXVIII. TULLIUS ET CICERO
MEUS, ET FRATER, ET FRATRIS
F. TIRONIS SUO S. D.

PAULO facilius putavi posse me ferre
desiderium tui; sed plane non fero sit
quanquam magni ad honorem nostrum in-
terest, quamprimum ad urbem me venire:
tamen peccasse mihi videor, quia te disces-
serim. Sed quia tua voluntas ea videbatur
esse, ut potius, nisi confirmato corpore,
nolle.

nolles navigare; approbavi tuum consilium: neq; nunc muto, si tu in eadem es sententia. Sin, postea quam cibum cepisti, videris tibi me posse consequi: tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, ut aut tecum ad me quam primum veniret; aut, si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle quam te esse mecum: sin intelliges opus esse, te Patris, convalescendi causa, paulum commorari, nihil me malle quam te valere. Si statim navigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis, & comites, & tempestates, & navem idoneam ut habeas diligenter videbis. Unum illud, mi Tiro, videto, (si me amas) ne te Marionis adventus & hæ litteræ moveant. Quod valetudini tuæ maxime conducet, si feceris, maxime obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio considera. Nos ita te desideramus, ut amemus. amor, ut valentē videamus, hortatur; desiderium, ut quamprimum. illud igitur potius. Cura ergo potissimum ut valeas. de tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. Non. Novemb. Vale.

LXIX. Q. CICERO TIRONI SUO
S. D.

Verberavi te cogitationis tacito duntaxat convitio, quod fasciculus alter
ad

ad me jam sine tuis literis perlatus est. Non potes effugere hujus culpæ pœnam te patrono. Marcus est adhibendus : isque diu & multis lucubrationibus commentata oratione vide ut probare possit te non peccasse. Plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatae : sic tu, etiamsi quod scribas non habebis, scribito tamen, ne furtum cessionis quæsiuisse videaris, valde enim mihi semper & vera & dulcia tuis epistolis nunciantur. Ama nos, & vale.

LXX. CICERO BRUTO S.

FUngeret officio, quo tu functus es in meo luctu, teq; per literas consolaret, nisi scirem iis remediis, quibus meum dolorem tu levasses, te in tuo non egere : ac velim facilius, quam tunc mihi, nunc tibi tute medeare. Est enim alienum tanto viro, ut es tu, quod alteri præceperit, id ipsum facere non posse. Me quidem cum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua à nimio mœrore deterruit. Cum enim mollius tibi ferre viderer, quam deceret virum, præsertim eum qui alios consolari solet, accusasti me per literas gravioribus verbis, quam tua consuetudo terebat. itaque iudicium tuum magni æstimans, idque veritus, me
ip-

ipse collegi, & ea quæ didiceram, legeram, acceperam, graviora duxi tua autoritate addita. Ac mihi tum, Brute, officio solum erat, & naturæ: tibi nunc, populo, & scenæ (ut dicitur) serviendum est. Nam cum in te non solum exercitus tui, sed omnium civium, ac pene gentium conjecti oculi sint: minime decet, propter quæ fortiores ceteri sumus, eum ipsum animo debilitatum videri. Quam ob rem accepisti tu quidem dolorem: (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) & est dolendum in tam gravi vulnere, ne id ipsum, carere omni sensu doloris, sit miserius quam dolere: sed et modice ceteris utile est, tibi necesse est. Scriberem plura, nisi ad te hæc ipsa nimis multa essent. Nos te, tuumque exercitum expectamus: sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore. De tota republ. plura scribam, & fortasse jam certiora, iis literis, quas Veteri nostro cogitabam dare.

LXXI. BRUTUS CICERONI S.

DE M. Lepido vereri me cogit reliquerum timor: qui si eripuerit se notis (quod velim temere & que incuriose de illo suspicari sint homines) oro atque obsecro te, Cicero, ne consuetudinem nostram, tuamque in me benevolentiam obtestans, sororis meæ liberos oblivisceris esse Lepidi filios, neque his in patris locum successisse existimes. Hoc

si à te impetro, nihil profecto dubitatis pro his suscipere. Aliter alii cum suis vivunt: nihil ego possū in sororis meæ liberos facere, quo possit expleri voluntas mea, aut officium. Quid vero aut mihi tribuere boni possunt, si modo digni sumus, quibus aliquid tribuatur; aut ego matri, ac sorori, puerisque illis præstaturus sum, si nihil valeat apud te, reliquumque senatum contra patrem Lepidum Brutus avunculus? Scribere multa ad te neq; possum præ sollicitudine ac stomacho, neque debeo. Nam si in tanta re, tamq; necessaria, verbis mihi opus est ad te excitandum, & confirmandum; nulla spes est, facturum te quod volo, & quod oportet. Quare noli expectare longas preces: intueri me ipsum, qui hoc à te vel à Cicerone conjunctissimo homine privatim, vel à consulari, tali viro, remota necessitudine privata, impetrare debeo. Quid sis factururus, velim mihi quamprimum rescribas. Kal. Quint. ex castris.

LXXII. C I C E R O B R U T O S.

Messalam habes. Quibus igitur literis tam accurate scriptis assequi possem, subtilius ut explicem quæ gerantur, quæq; sint in repub. quam tibi is exponet, qui & optime omnia novit, & elegantissime expdite, & deferre ad te potest. Cave enim existimes, Brute, (quanquam non est necesse

ea me ad te, quæ tibi nota sunt, scribere : sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire) cave putes, probitate, constantia, cura, studio reipub. quicquam illi esse simile : ut eloquentia, qua mirabiliter excelleret, vix in eo locum ad laudandū habere videatur. quā in hac ipsa sapientia plus apparet : ita gravi iudicio, multaque arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, tantumque evigilat in studio, ut non maxima ingenio (quod in eo summum est) gratia habenda videatur. Sed provehor amore : non enim id propositum est huic epistolæ, Messalam ut laudem, præsertim ad Brutum, cui & virtus illius non minus, quam mihi, nota est, & hæc ipsa studia, quæ laudo, notiora. quem cum à me dimittens graviter ferrem, hoc levabar uno, quod ad te, tanquam ad alterum me proficiscens, & officioungebatur, & laudem maximam sequeretur. Sed hæc hæcenus. Venio nunc, longo sane intervallo, ad quandam epistolam, qua mihi multa tribuens unum reprehendebas, quod in honoribus decernendis essem nimius, & tanquam prodigus. Tu hoc : alius fortasse, quod in animadversione pœnaque durior : nisi fortasse, utrumque tu. Quod si ita est, utriusque rei meum iudicium tibi cupio esse notissimum : neque solum, ut Solonis dictum usurpem. qui &
Sapiens

sapiens unus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. Is tempus. duabus rebus contineri dixit, præmi, & pœna. est scilicet utriusque rei modus, sicut reliquarum, & quædam in utroque genere mediocritas. Sed non tanta de re propositum est hoc loco disputare. Quid ego autem secutus hoc bello sim in sententiis dicendis, alienum non puto aperire. Post interitum Cæsaris, & vestras memorabiles idus Martias, Brute, quid ego prætermissum à vobis quantamque impendere reipub. tempestatem dixerim, non es oblitus. Magna pestis erat depulsa per vos, magna populi Romani macula deleta, vobis vero parta divina gloria: sed instrumentum regni delatum ad Lepidum, & Antonium, quorum alter inconstantior, alter impurior, uterque pacem metuens, inimicus otio. His, ardentibus perturbandæ reipub. cupiditate, quod opponi posset præsidium non habebamus. Erexit enim se civitas in retinenda libertate consentiens. Nos tum nimis acres: vos fortasse sapientius excessistis Urbe ea, quam liberatis: Italiae sua vobis studia proferenti remisistis. Itaque cum teneri urbem à parricidis viderem, nec te in ea, nec Cassium tuto esse posse, eamque armis oppressam ab Antonio; mihi quoque ipsi esse excedendum putavi. Tetrum enim spectaculum, oppressa ab impiis civitas, opiculandi potestate præcisa, sed animus idem

qui semper infixus in patriæ charitate, dis-
cessum ab ejus periculis ferre non potuit,
Itaq; in medio Achaico cursu, cum Etesia-
rum diebus Auster me in Italiam, quasi dis-
suator mei consilii, retulisset, te vidi Velix,
doluiq; vehementer. Cedebas enim, Brute,
cedebas; quoniam Stoici vestri negant fu-
gere sapientes. Romam ut veni, statim me
obtuli Antonii sceleri atque dementiæ.
Quem cum in me incitavissim, consilia ini-
re cepi Brutina plane (vestri enim hæc sunt
propria sanguinis) reipub. liberandæ. Lon-
ga sunt quæ restant, prætereunda: sunt
enim de me. tantum dico, Cæsarem hunc
adulescentem, per quem adhuc sumus, si
verum fateri volumus, fluxisse ex fonte con-
siliorum meorum. Huic habiti à me hono-
res nulli quidem, Brute, nisi debiti, nulli
nisi necessarii. Ut enim primum libertatem
revocare cepimus, cum se nondum ne De-
cimi quidē Bruti divina virtus ita commo-
visset, ut jam id scire possemus, atq; omne
prælium esset in puero, qui à cervicibus
nostris avertisset Antonium: quis honos ei
non fuit decernendus? quanquam ego illi
tum verborum laudem tribui, eamque mo-
dicam. Decrevi etiam imperium: quod
quanquā videbatur illi ætati honorificum,
tamen etiam exercitum habere necessarium.
Quid enim est sine imperio exercitus? Sta-
tuam Philippus decrevit, celeritatem peti-
tionis

tionis primo Servius, post majorem etiam Servilius: nihil tunc nimium videbatur. Sed nescio quomodo facilius in timore benigni, quā in victoria grati reperimur. Ego enim D.Bruto liberato, cum latissimus ille civitati dies illuxisset, idemq; casu Bruti natalis esset; decrevi, ut in fastis ad eum diem Bruti nomen ascriberetur. In eoq; sum majorum exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Laurentiæ tribuerunt, cui vos, pontifices, ad aram in Velabro facere soletis. Quod ego cum dabam Bruto, notam esse in fastis gratissimæ victoriæ sempiternam memoriam volebam. Atque illo die cognovi paulo plures in senatu malevolos esse, quam gratos. Eos per ipsos dies effudi (si ita vis) honores in mortuos Iulium, & Pansam, Aquilam etiam: quod quis reprehendit, nisi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? Accedebat ad beneficii memoriam gratam ratio illa, quæ etiam posteris posset esse salutaris: exstare enim volebam in crudelissimos hostes monumenta odii publici sempiterna. Suspicer illud minus tibi probari, quod ab tuis familiaribus, optimis illis quidem viris, sed in republica rudibus, non probatur, quod, ut ovanti introire Cæsari liceret, decreverim. Ego autem (sed erroro fortasse: nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent) nihil mihi videor hoc bello sensisse prudentius. Cur autem ita sit, aperi-

aperiendum non est ne magis videar providus fuisse, quam gratus. Hoc ipsum nimium: quare alia videamus. D. Bruto decrevi honores, decrevi L. Planco. Præclara illa quidem ingenia quæ gloria invitantur: sed senatus etiam sapiens, qui, quæ quemque reputat, modo honesta, ad rempub. juvandam posse adduci, hoc utitur. At in Lepido reprehendimur: cum statuum in Rostriis statu stemus, iidem illi evertimus. Nos illum honore condurimus à furore revocare: vicit amentia levissimæ hominis nostram prudentiam. Nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali, quantum in evertenda boni. Satis multa de honoribus nunc de peccata pauca sunt dicenda. Intellexi enim ex tuis sæpe literis, te in iis, quos bello devicisti, clementiam tuam velle laudari. Existimo equidem, nil à te, nisi sapienter, sed sceleris poenā pretermittere (id enim est quod vocatur ignoscere) etiam si in cæteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. Nullum enim bellum civile fuit in nostra republica omnium, quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non, utraq; pars vicisset, tamen aliqua forma esset futura reipublicæ. Hoc bello victores quam rempublicam simus habituri, non facile affirmarim: victis certe nulla unquam erit. Dixi igitur sententias in Antonium, dixi in Lepidum severas: neque
tam

tam ulciscendi causa, quam, ut & in præ-
sens sceleratos cives timore ab impugnanda
patria deterrerem, & in posterum docu-
mentum staturem, ne quis talem amentiam
vellet imitari: quanquam hæc quidem sen-
tentia non magis mea fuit, quam omnium.
In qua videtur illud esse crudele, quod ad
liberos, qui nihil meruerunt, pœna perve-
nit. sed id & antiquū est, & omnium civi-
tatum: siquidem etiam Themistoclis liberi
eguerunt. &, si iudicio damnatos eadem
pœna sequitur cives, qui potuimus leniores
esse in hostes? quid autem queri potest quis-
quam de me, qui, si vicisset, acerbiorē se in
me futurum fuisse confiteatur, necesse est?
Habes rationem mearum sententiarum de
hoc genere duntaxat honoris, & pœnæ: nam
de cæteris rebus quid senserim, quidq; cen-
suerim, audisse te arbitror. Sed hæc quidem
non ita necessaria. Illud valde necessarium,
Brute, te in Italiam cum exercitu venire
quamprimum. summa est expectatio tui.
qui si Italiam attigeris, ad te concursus fiet
omnium. Sive enim vicerimus (qui quidē
pulcherrime viceramus, nisi Lepidus perde-
re omnia, & perire ipse cum suis concupi-
visset) tua nobis autoritate opus est, ad col-
locandum aliquem civitatis statum: sive
etiā nunc certamen reliquum est, maxima
spes est cum in autoritate tua, tum in exer-
citus tui viribus. Sed propera per Deos:
scis

scis enim quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filiis quam diligenter consulam, spero te ex matris & ex sororis literis cogniturum: qua in causa majorem habeo rationem tuæ voluntatis, quæ mihi charissima est, quam, ut quibusdam videor, constantiæ meæ. Sed ego nulla in re malo, quam te amando, constans & esse, & videri.

LXXIII. BRUTUS CICERONI S.

Particulam literarum tuarum, quas misisti Octavio, legi, missam ab Attico mihi. Studium tuum, curaque de salute mea, nulla me nova voluptate affecit, non solum enim ulcatur, sed etiam notidianum est, aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter atque honorifice dixeris, aut feceris. At dolore, quantum animo maximum capere possum, eadem illa pars epistolæ, scriptæ ad Octavium de nobis, affecit. Sic enim illi gratias agis de republica, tam suppliciter ac demisse (quid scribam? pudet conditionis ac fortunæ, sed tamen scribendum est: commendas nostram salutem illi: quæ morte qua non perniciosior?) ut prorsus præ te feras non sublatam dominationem, sed dominum commutatum esse. Verba tua recognosce, & aude negare, servientis adversus regē istas esse preces. Unum ais esse, quod ab eo postuletur,

&

& expectetur : ut nos cives, de quibus viri boni, populusq; Rom. bene existimet, salvos velit. Quid si nolit? non erimus? atquinon esse, quam esse per illum, præstat. Ego mediusfidius non existimo tam omnes Deos aversos esse à salute populi Rom. ut Octavios orandus sit pro salute cujusquam civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. Juvat enim magnifice loqui : & certe decet adversus ignorantes, quid pro quoque timendum, aut à quoq; petendum sit. Hoc tu, Cicero, posse fateris Octavium, & illi amicus es : aut, si me charum habes, vis Romæ videri ; cum, ut ibi esse possem, commendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, si, ut nos salvos esse velit, & patiatur, rogandum putas? an hoc pro beneficio est habendum, quod se, quam Antonium, esse maluerit, à quo ista petenda essent? vindici quidem alienæ dominationis, non vicario, ecquis supplicat, ut optime meritis de repub. liceat esse salvis? Ista vero imbecillitas, & desperatio, cujus culpa non magis in te residet, quam in omnibus aliis, & Cæsarem in cupiditatem regni impulit, & Antonio post interritum illius persuasit, ut interfecti locum occupare conaretur, & nunc puerum istum extulit, ut tu judicares, precibus esse impetrandam salutem talibus viris, misericordiaque unius, vix etiam nunc viri, tutos fore nos, haud
ulla

ulla alia re. Quod si Romanos nos esse meminissimus, non audacius dominari cuperent postremi homines, quam id nos prohiberemus: neque magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quam ob ejusdem mortem deterritus. Tu quidem consularis, & tantorum scelerum vindex (quibus oppressis, vereor ne in breve tempus dilata sit abs te perniciēs) qui potes intueri quæ gesseris, simul & ista vel probare, vel ita demisse ac facile pati, ut probantis speciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio privatum odium? nempe quia postulabat hæc, salutem ab se peti, precariam nos incolumitatem habere à quibus ipse libertatē accepisset, esse arbitrium suum de repub. Quærenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur: scilicet, ut illo prohibito, rogaremus alterum, qui se in ejus locum reponi pateretur: an ut esset sui juris ac mancipii res publica? nisi forte nō de servitute, sed de conditione serviendi recusatum est à nobis. Atqui non solum bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficiis, atque honoribus, ut participes, frui, quantis vellemus. Quid enim negotiis, quorum patientiam videret maximum suæ dominationis præsidium esse? Sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidē nostram, & libertatem. Hic ipse puer quem Cæsaris nomen incitare videtur in
Cæsaris

Cæsaris interfectores, quanti æstimet (si sit commercio locus) posse nobis autoribus tantum, quantum profecto poterit, quoniam vivere, & pecunias habere, & dici consulares volumus? Cæterum nequicquam perierit ille: cujus interitu quid gavili sumus, si mortuo nihilominus servituri eramus? nulla cura adhibetur. Sed mihi prius omnia dii deæq; eripuerint, quam illud iudicium, quo non modo hæredi ejus quem occidi nō concesserim, quod in illo non ruli, sed ne patri quidem meo, si reviviscat, ut, patiente me, plus legibus ac senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore cæteros ab eo liberos, quo invito nobis in ista civitate locus non sit? qui porro id, quod petis, fieri potest ut impetres? rogas enim, velit nos salvos esse. Videmur ergo tibi salutem accepturi, cum vitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatem, & libertatem, qui possumus accipere? An tu Romæ habitare, id putas incolumem esse? res, non locus, oportet præstet isthuc mihi. neq; incolumis fui Cæsare vivo, nisi postquam illud conscivi facinus: neq; usquam exsul esse possum, dum servire, & pati contumelias, pejus odero malis omnibus aliis. Nonne hoc est in easdem tenebras recidisse, cum ab eo qui tyranni nomen ascivit sibi (cum in Græcis civitatibus liberi tyrannorum, oppressis illis, eodem supplicio afficiantur) petitur, ut vindices.

vindices atque oppressores dominationis salvi sint? Hanc ego civitatem videre velim (aut putem ullam) quæ ne traditam quidem atq; inculcatam libertatem recipere possit? plusq; timeat in puero nomen sublatis regis, quam confidat sibi; cum illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum virtute sublatum videat? Me vero posthac ne commendaveris Casari tuo, ne te quidem ipsum, si me audies. Valde care æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eam causâ puero isti supplicaturus es. Deinde, quod pulcherrime fecisti, ac facis in Antonium, vide ne convertatur à laude maximi animi, ad opinionem formidinis. nam si Octavius tibi placet à quo de nostra salute petendum sit, non dominum fugisse sed amiciorum dominum quæsisse videberis; quem quod laudas ob ea quæ adhuc fecit, plane probo; sunt enim laudanda, si modo contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. Cum vero iudicas tantum illi non modo licere, sed etiam à te ipso tribuendum esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos salvos: nimium magnam mercedem statuis. Id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere videbatur respub. Neq; hoc tibi in mentem venit, si Octavius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat; iis qui illud malum exciderint, cujus istæ reliquæ sunt, nihil quo

veo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patri
& amicissimum. Vale.

LV. PLANCUS IMP. COS. DES. COS.
PRETT. TRIB. PL. S. P. PL.

Q. R. S. D.

SI cui forte videor diutius & hominum
expectationem & spem reipub. de mea
voluntate tenuisse suspensam, huic prius ex-
cusandum me esse arbitror, quam de infe-
quenti officio quicquam ulli pollicendum.
non enim præteritâ culpam videri volo re-
demisse, sed optime mentis cogitata jam-
pridem, maturo tempore enunciare. Non
me præteribat, in tanta sollicitudine homi-
num, & tam perturbato statu civitatis, si u-
tuosissimam esse professionem bonæ volun-
tatis: magnosq; honores ex ea re complu-
res consecutos videbam. Sed, cum in eum
casum me fortuna demississet, ut aut, cele-
riter pollicendo, magna in spe ad proficien-
dum impedimenta opponerem, aut, si in eo
mihi temperavisset, non fore occasiones ad
opitulandum habere, meoq; perituro iter com-
munis salutis, quam meo laudis, esse volui.
Nam quis in ea fortuna quæ mea est, & ab
eavita quam in me cognitam hominibus ar-
bitror, & cum ea spe quam in manibus ha-
beo, aut torridum quicquam patri, aut per-
niciosum concupiscere potest. Sed aliquan-
tæ nobis, temporis, & magni laboris, &
multæ

multa impense opus fuit ut, quae respub.
 laniis; omnibusque periculis, exitu praes-
 tarem, neque ad auxilium patriae nudi
 cubonivolunt de sed cum facultatibus ac-
 cederemus. C. Cassianus erat exoritur
 nobis, in quo sapientia et fortitudo, ut
 de reipub. potius moderata quam de uno
 infensa, speraret. confirmanda complures
 civitatis, quae huiusmodi amplexu et probas
 concessionibusque periculis erant deliga-
 ret ut & illa vana putaret & eadem a me-
 moribus antioribus periculis existerent.
 deinde etiam vos discessit quoniam qui
 civitatis provinciaeque, ut quae statu-
 erunt, et peritus cum pluribus testatorem
 de his sententia libetate laetentur, periculum
 paucioribus fundit. Sed etiam quoniam victo-
 riam periculis. Memore vero notum pi-
 ssumus, multo exequi, multo multiplici-
 car, ut, cum periculum usque ad apertum
 tunc etiam in re, quibusque de re quod de-
 derit fuisse, non est, et existerent. Ita-
 que cum quoniam dicitur, et multo, ut ad
 ceteros horum omni, et periculum &
 cum illa laetitia & dissimulatio cum dolo-
 re, quod periculum de re, et cum civis
 imparati quoniam periculosa est, ex casu col-
 lega videbam. Quo nomine etiam C. Fur-
 nio legato, viro fortis atque strenuus, plura
 etiam verbo quam scriptum, et data dedi-
 mus, ut & rectius ad vos perferantur & nos
 ostendamus

effemus tutiores: quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos amari conveniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest, curam reipub. summæ defendendæ jamprius apud nos excubare. Nunc, cum Deum benignitate ab omni re sumus paratiores, nō solum bene sperare de nobis homines, sed explorate judicare volumus. Legiones habeo quinque, sub signis, & sua fide virtuteque reipub. conjunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequente provinciam omnium civitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad cuncta curgentem: equitatus auxiliorumque, tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus vel provinciam tueri, vel ire quo reipub. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque, ut vel omnem impetum belli in me convertere non recusem, si modo rei publicæ confirmate patriæ salutem, aut provinciam morari possim. Hæc si jam expositis omnibus rebus, tranquilloque statu civitatis, polliceor in damno meæ laudis, reipub. commodo lætabor; si ad societatemque regni minorum & maximorum perhibendam accedam, consilium meumque judicium ab obreptatione invidiorum defendenda commendando mihi quidem ipsi fructus negotiorum meorum in reipublice incolumitate satis magnus est: paratus.

tus. Eos vero, qui meam auctoritatem, & multo magis vestram fidem secuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

LVI. BRUTUS, ET CASSIUS
PRÆT ANTONIO COS. S. D.

Literas tuas legimus, simillima edicti tui, contumeliosas, minaces, minime dignas quæ à te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla laceffimus impia, neque miraturum credidimus, si peratores, & ea dignitate homines, aliquis ex illo possu- lassemus à contule. Quos si indignis ar- sos esse id facere: concesseris nobis ut dolea- mus, nec hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de defectibus habitis, & pecu- niis imperatis, exercitibus sollicitatis, & nunciis trans mare missis, quod requesitum esse negas: nos quidem tibi credimus, op- timo animo te fecisse, sed tamen neque pro- ficimus quicquam eorum, & te miramur, cum hac reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæ- laris objiceres. Illud vero quemadmodum ferendum sit, tute cogita, non licere præ- toribus, concordiae ac liberatis causa, per edictum de suo jure decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia, nihil est quod nos terreas. neque enim decet, aut con- venit

venit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum: neq; est Antonio postulandum, ut iis imperet, quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur ut bellum civile suscitare velimus, literæ tuæ nihil proficerent. NULLA enim minantis auctoritas apud liberos est, sed pulcre intelligis, non posse nos quoquam impelli: & fortassis ea te minaciter agis, ut iudicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus etiam in libera repub. magnū atq; honestū esse. vocemus te ad nullas inimicitias, sed tamen pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam æstيمemus. Tu etiam atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis: utque quam diu vixerit Cæsar, sed quam non diu regnabit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua reipub. salutaria sint, ac tibi: si minus, ut, salva atq; honesta repub. ica, tibi quam minimum noceant, optamus. Prid. non Sext.

LVII. M. T. C. BRUTO IMP

S. D.

Permagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit, utrum, cum solitudinis aliquid haberes, an cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolæ tibi reddendæ. Nam quemad-

G 3

modum

modum coram, qui ad nos intempestive
adeunt, molestis tempore sunt: sic epistola of-
fendunt, non loco redditae. Si autem, ut
dixi, nihil te perturbat, nihil impedit,
et ille, cui mandavi, sciris scire & commo-
de tempus ad te cepit adeundi; confido me,
quod velim, à te facile impetraturum. L.
Lamia praeturam petit. hoc ego uter uno
omnium plurimum, magna vetustas, mag-
na consuetudo intercedit: quodque pluri-
mam valet, nihil mihi ejus est familiaritate
jocundius. Magno praeterea beneficio ejus,
magnoque merito sum obligatus, nam Cle-
dianis temporibus, cum equestris ordinis
princeps esset, proque mea salute aceri-
me propugnaret, à Gabinio cos. relegatus
est: quod ante id tempus civi Romano Ro-
mae contigit nemini. Hoc cum populus
Aerum meminisset, me ipsum non meminisse
turpissimum est. Quapropter persuade-
sti, mi Brute, me petere praeturam. Quan-
quam enim Lamia summo splendore, sum-
ma gratia est, usus magnificentissimo mu-
nere aedilicio: tamen, quasi ea ita non
essent, ego suscepi totum negotium. Nunc,
si me tanti facis, quanti certe facis, quan-
do equitum centurias tenes, in quibus reg-
nas, mitte ad Lupum nostrum, ut is no-
biseas centurias conficiat. Non tenebo re
pluribus: ponam in extremo, quod sen-
tio. nihil est, Brute, cum omnia à te ex-
spectam,

sedem, quod mihi primum fieri possit.
Vale.

LVIII. BRUTUS IMP. CICERONI
S. D.

Quid pro me non scio, id pro te facere
meis in te arantibus officia cogunt,
ut timeam. Sape enim mihi cum esset di-
ctum, neque tunc contumptum novissime La-
beo begutus, hunc tibi si ullimus narravit
mini, apud Cæsarem se fuisse, multumque
sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsa-
rem nihil sine de te quæstione, nisi dictum,
quod diceret te dixisse laudandum adole-
scentem, ornandum, tollendum; se non
esse commissurum, ut tolli possit. Hoc ego
Labeonem credo illi retulisse, aut sinxi-
dictum, non ab adolescente prolatum. Va-
ranas vero pessime loqui, volebat Labeo i-
credere, & tibi ab his inflare periculum,
maximeq; indignari, quod in Xviris neq;
Cæsar, neq; ego habiti essemus, atq; omnia
ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc
cum audissem, & jam in itinere essem, com-
mittendum non putavi, prius ut Alpes
transgrederer, quam, quid isthic ageretur,
scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi,
jactatione verborum, & denunciatione
periculi sperare vos te perterritæto, ado-
lescente impulsos, posse magna consequi
præmia, & totam istam cantilenam ex hoc
G 4 pendere,

pendere, ut quamplurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum esse volo, & invidias vitantem. nihil enim tua mihi vita potest esse iocundius, neque carius. Illud vide, ne, timendo, magis timere cogare: & quibus rebus potest occurrere veteranis, occurras. primum, quod desiderant de deo. deinde, de premiis si tibi videntur agros militum sortum qui cum Antonio veterani fuerunt his dandos. etiam ab utroque militem: de nummis. de ratione habita pecunie. finitima domus te constituturum. Quatuor legionibus, quibus agros dandos confuturis, vel hoc constitutum fore ex agris Syllanis & agro Campano. aequaliter, aut forte agros legionibus assignari puto oportere. Nec me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas oculi, quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valde necesse fuerit, ex Italia non excedam. legiones armo, paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. de exercitu, quod transiit habuit, legionem mihi Caesar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe; tuorumque aliquem mitte, siquid reconditum magis erit, neque scire opus esse putaveris. Vale.

VIII. Kal. Jun. Eporædia.

LIX. M. T.

LIX. M. T. C. BRUTO IMP. S. D.

Dī istī Segulio male faciant. hominū
nequissimo omnium, qui sunt, qui fue-
runt, qui futuri sunt. Quid? tu illum te-
cum solum, aut cum Cæsare, qui nemi-
nem prætermiserit, quicum loqui potuerit,
cui non eadem ista dixerit? Te tamen, mi
Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quic-
quid esset nugarum, me scire voluisti. sig-
num enim magnum amoris dedisti. Nam
quod idem Segulius ait veteranos queri,
quod tu & Cæsar in decemviris non esse-
tis: utinam ne ego quidem essem. quid e-
nim molestius? Sed tamen, cum ego sen-
silem, de iis qui exercitus haberent, sen-
tentiam ferri oportere, iidem illi qui solent,
reclamarunt: itaque excepti etiam estis, me
vehementer repugnante. Quocirca Seguli-
um negligamus, qui res novas quærit: non
quod veterem comederit (nullam enim ha-
buit) sed hanc ipsam, recentem, novam
devoravit. Quod autem scribis, te, quod
pro te ipso non facias, id pro me facere, ut
de me timeas aliquid; omni te, vir optime,
mihi que carissime Brute, de me metu libe-
ro. Ego enim, quæ provideri poterunt,
non fallar in iis: quæ cautionem non habe-
bunt, de iis non ita valde laboro. sim ete-
nim impudens, si plus postulem, quam ho-
minum

mini à rerum natura tribui potest. Quod in hi præcipis, ut caveam, ne timendo magis timere cogar; & sapienter & amicissime præcipis: sed velim tibi persuadeas, cū te constet excellere hoc genere virtutis, ut nunquam extimescas, nunquā perturbare, me huic tue virtuti proxime accedere. Quamobrem neque metuum quicquam, & cavebo omnia. Sed vide ne tuam, mi Brute, culpa futura sit, si ego quicquam timeam. tuis enim opibus, & consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timorem abiceremus: praesertim cum persuasum omnibus esset, mihi quoque maxime, nos à te unice diligī. Consiliis tuis, quæ scribis, de quatuor legionibus, deque agris assignandis ab utroque vestrum, vehementer assentior. Itaque, cum quidam de collegis nostris agrariam curationem ligurirent, discurbavi rem totamque vobis integram reservavi. Si quid erit occultius, & ut scribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te licere possint. Vale. Prid. Non Jan.

L. K. M. T. C. N. A. T. I. O. S. D.

Nondum satis collatum, molestissime plus, in voluptatis amuletum mihi Trebatius noster, homo tum plenus officii, tum utriusque nostrum amantissimus. Nam cum in Tuscanum vesperti venissem, postea die ille

nissem in agro, ut arbitor, Trebulano. Secutum illud tempus est, cum me ad Sampejū proficisci sive pudor meus coegit, sive officium, sive fortuna. quod officium tuum, quod studium vel in absentem me, vel in præsentem meos defuit? quem porro omnes mei & mihi & sibi te amicorem judicaverunt? Veni Brundisium: oblitumne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit afflictio, oratio, confirmatio animi mei fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romæ esse cœpimus: quid defuit nostræ familiaritati? In maximis rebus, quoniam modo me gererem adversus Cæsarem, usus tuo consilio sum. In reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Cæsare, præter me, ut domum ventitares, horasque multas sæpe suavissimo sermone consumeres: tum cum etiam, si meministi, ut hæc *ἐπεὶ γὰρ* scriberem, tu me impulisti. Cum Cæsaris reditum, quid tibi majori cure foret, quā ut essem ego illi quam familiarissimus: quod effeceris. Quorsum igitur hæc oratio longior quam putaram? quia sum convinctus, te, qui hæc nosse deberes, quicquam a me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse: nam præter hæc, quæ commemoravi, quæ testata sunt & cetera, multa occultiora quæ vix verba exaliqui possum. Omnia me tua delectant.

stant, sed maxime maxima cum fides in
amicitia, consilium, gravitas, constantia, tum
lepos, humanitas. literæ quapropter redeo
nunc ad querelam. Ego te suffragium tulisse
in illa lege primum non credidi: deinde,
si credidissem, nunquam id sine aliqua iusta
causa existimarem te fecisse. Dignitas tua
facit, ut animadvertatur, quicquid facias,
malevolentia autem hominum, ut nonnulla
durius quam à te facta sint, proferantur.
Ea si tu non audis, quid dicam nescio.
equidem, si quando audio, tam defendo,
quam me scio à te contra inimicos meos
solere defendi. Defensio autem est duplex:
alia sunt quæ liquido negare soleam, ut de
isto ipso suffragio; alia quæ defendam à te
pie fieri & humane, ut de curatione ludorum.
Sed te hominem doctissimum non fugit,
si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidem
videtur, in utramque partem de tuo officio
disputari posse. vel in eam, quæ ego uti
soleo, laudandam esse fidem & humanitatem
tuam, qui amicum etiam mortuum diligas;
vel in eam, qua nonnulli utuntur,
libertatem patriæ vitæ amici anteponendam.
Ex his sermonibus utinam essent de
latæ ad te disputationes meæ. Illa vero
duo, quæ maxima sunt laudum tuarum,
quis aut libentius quam ego commemorat,
aut sæpius, te & non suscipiendi belli ci-
vilibis gravissimum auctorem fuisse. & me-
de.

deranda victoria in quo quæ mihi non as-
sentiretur, inveniri non incens. Quare habeo
gratiam Trebatio familiari nullo, qui mi-
hi dedit causam hanc in litterarum, quibus
nisi credideris, me omnis officii & huma-
nitatis experientia judicaris, quo nec mihi
gravius quicquam potest esse, nec à te
alienius. Vale.

L. M. M. A. T. I. U. S. C. I. C. E. R. O. N. I
& D.

M Agnam voluptatem de tuis litteris ce-
pi, quod, quam speravi atque op-
tavi, habere te de me opinione recognovi.
de qua enim non dubitavi, tamen, qui
maximè existeret, ut incomperta inaneret,
liberaliam. Confiteus autem mihi eram nihil
à me commissum esse, quod boni cuius-
quam offenderet animam, eo totius crede-
bam, plurimis atque optimis artibus ornato
tibi tenere quicquam persuaderi potuisse,
periclitum in quo nunc prope stas & perpe-
ritur. Tuus autem, etiam Ciceroni. Quid
quando sit voluisse esse, respondens cri-
mibus, quibus tu pro me capere, etiam
singularem civitate & amicis pollicere
esset, non dubitavi mihi bene, quæ in me
post Ceteris in me commiserunt. Vitio
mihi datur quod non in hominis necessarii
graviter erro, atque etiam quem dilexi, pe-
rissè, indignior, atque etiam patria, in ci-
vis proponendi est: perinde ac si non

vicerint, obitum eius reipub fuisse utilem. Sed non agam, allure, fateor me ad illum gradum sapientiae non pervenisse, neque enim Cataram in dissensione civilium secutus: sed aditum, quanquam re offendebar, tamen non deserui: neque bellum unquam civile aut etiam tantam dissensionis probavi, quam etiam nascentem extingui summe studui. Itaque in victoria hominis necessarii, neque honoris, neque pecuniae dulcedine sum captus: quibus praemii reliqui, minus apud eum quam ego cum posset, immoderate sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea, lege Caesaris dirimenda est: cuius beneficio plerique qui Caesaris morte laetantur, remanserunt in civitate. Civibus victis ut parceretur, aequae pro mea salute laboravi. Possum igitur, qui omnes voluerim incolumes, cum, à quo id impetratum est, perisse, non est ingratum? cum praefertim iidem homines illi & invidiae & exitio fuerint. Plederis ergo, quod quumque, quando factum nostrum, vituperare audes. O superbi iudicia, alios in facere gloriari, aliis ne dolere quidem inponere licet. At haec etiam servis temporis illius facere timerent, gauderent, dolerent, suo potius quam alterius arbitrio. quae nunc, ut quidem isti dicunt, libertatis aures metum nobis extorquere solentur. Sed nihil agitur, nullius unquam periculi terroribus abest.

cio, aut ab humanitate desciscam. Nunquam enim honestam mortem fugiendam, sæpe etiam appetendam, putavi. Sed quid mihi succentent, si id opto, ut peniteat eos sui fastidire cupio enim Cæsaris mortē omnibus esse acerbam, at debeo pro civili parte rempub. velle salvam. Id quidem me cupere, nisi & antea acta vita & reliqua mea spes, tacente me, probat, dicendo vincere non postulo. Quare maiorem in modum te rogo, ut rem potiolem oratione ducas: mihiq; si sentis expedire recte fieri, credas nullam communionē cum improbis esse posse. An quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum excusatione possem, id nunc ætate præcipitata commutē, ac me ipse retexam? non faciam, neque, quod displiceat, committam, præterquam quod hominis mihi conjunctissimi ac viri amplissimi doleo gravem casum. Quod si aliter essem animatus, nunquam, quod facerem, negarem, ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus ac vanus æstimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reipub. pertinebat. Quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ ac honoribus præstare etiam mortui debui; & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare, petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonii sæpe domum salutandi

di causa ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid aut auferendi causa frequentes ventitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunquam interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uterer, eos qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari ne quos velim diligam? Sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores; aut etiam ii, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei quam sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum est vitæ in otio Rhodi degam: si casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut recte fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quod tuum erga me animum, simplicem atque amicum, aperuit; & quod eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis jure colere atque observare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

LXII. C. TREBONIUS CICERO.

NI S. D.

SI vales, bene est. Athenas veni ad XI Kalend. Jun. atque ibi, quæ proxime optabam, vidi filium tuum. Proximis studiis, summi quoque ex re quæ pot.

vel minime adhuc mihi contigit. Ego ta-
men nactus in navigatione nostrâ pulchrum
laxamentum, concinnavi tibi munusculum
ex instituto meo, & dictum, cum magno
nostro honore à te dictum, conclusi, & tibi
infra subscripsi. In quibus versiculis si tibi
quibusdam verbis *ἐν ὑπομνημασίν γε* vide-
bor; turpitudine personæ ejus, in quâ liber-
us invehimur, nos vindicabit. Ignosces eti-
am iracundiæ nostræ, quæ iusta est in ejus-
modi & homines, & cives. Deinde, qui ma-
gis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis,
quam nobis? cum etiam si odio perfuerit
in eos, quos læsit, tamen certe non magis
dignos habuerit in quos tanta libertate
verborum incurreret. Tu, sicut mihi possi-
citus es, adjunges me quamprimum ad tuos
sermones. Namq; illud non dubito, quin, si
quid de interitu Cæsaris scribas, non pati-
aris me minime tam parum & rei & amoris
tui ferre. Vale, & matrem, meorq; tibi com-
mendatos habe. D. VIII. kal. Jun. Athenis.

LXIII. M. T. C. CORNELIO
S. D.

ITane? præter litigatores, nemo ad re-
meas litteras? multæ istæ quidem, tu e-
nim perfecisti, ut nemo sine litteris meis ti-
bi se commendatum putares. Sed quis un-
quam tuorum mihi dixit esse, cui daret, quin
dederim? aut quid mihi jocundius, quam
cum

cum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuis legere litteras? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediti occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitrato facultas nulla detur. non enim te epistolis, sed voluminibus laceſcerē, quibus equidem me à te provocari oporteret. Quamvis enim occupatus sis, ocii tamen plus habes: aut, ne tu quidem vacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & à me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. Nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quod omnibus curis reipublicam mihi tuendam putabam; tum hoc tempore multo distineor vehementius. Ut enim gravius ægrotant ii, qui, cum levati morbo viderentur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui, profligato bello, ac pene sublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed hæc hæcenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut à te vinci possim aut officiis, aut amore.

LXIV. M. T. C. D. TERENTIÆ TULLIOLÆ, ET CICERONI, SUIS.

A Ccepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis prope delevi. Conficior enim mœrore, mea Terentia nec mea miserie magis excruciant, quam tuæ.

Velle.

vestraque. Ego autem hoc inferior sum quam tu, quæ es miserrima, quod ipsa calamitas communis est utriusq; nostrum, sed culpa mea propria est. meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, & copiis resistere, vel cadere fortiter. Hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me, uxori meæ optimæ, suavissimis liberis virtutem & diligentiam non præstitisse. Nam mihi ante oculos dies noctesque versatur squalor vester, & moror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi, invidi pene omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facile est. Sed tamen, quamdiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut tuto sim, quod laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt vivere in tantis miseriis. Ego tamen faciam quæ præcipis. Cura ut valeas: & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec unquam fuisse. Vale, mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrymis. Vale. Prædie Kal. Decembris Dyrrhachii.

tributum est, vir cum benevolentia & fide
 erga populum Rom. singulari, tum præsenti-
 tia, magnitudine & animi & consilii, legatos
 ad me misit, se cum omnibus suis copiis in
 mea castra esse venturum. Cuius ego studio
 officioq; commotus, egi ei per literas gra-
 tias: idq; ut maturaret, hortatus sum. Cum
 autem ad Cybistra propter rationem belli
 quinque dies essent commoratus, regem
 Ariobarzanem, cuius salutem à senatu te
 autore commendatam habebam, præsenti-
 bus inidiis me copiantem liberavi: neq;
 solum ei salutem fuisse, sed etiam curavi ut cum
 autoritate regneret Metram, & eum, quem
 tu diligenter mihi commendaras, Athenæ-
 um, in portunitate Athenaidis exilio mul-
 tatos in viros apud regem autoritate grati-
 aque sententia. Cumque in quo bellum in
 Cappadocia commoveretur, si mores ar-
 mi, id quod scimus periculum, defende-
 rer, ad bellum & equitum & pedum, &
 pecunia paratus, de quo in quo vari ali-
 quid volebant, restituit, ut neque ille dis-
 cederet, neque sine tumida manu me armis,
 omni autoritate ante commissa, regnum
 cum dignitate oblineret. Interca cognovi
 multorum, Parthorum, Arabum, magni
 Parthorum copias & Arabum ad oppidum
 Antiochiam accessisse, magnamque eorum
 equitum, quæ in Ciliciam transisset, ab
 equitum meorum, quæ in Ciliciam transisset, præ-
 toria.

quo expleri possit eorum meritum, tributurum unquam populum Roman. si omnia simul congegserit. At vide quanto diligentius homines metuant, quam meminerint, quia Antonius vivat atque in armis sit. De Casare vero quod fieri potuit, ac debuit, transactum est, neque jam revocari in intergrum potest. Octavius is est, qui, quid de nobis judicaturus sit, expectet populus Romanus? nos ii sumus, de quorum salute unus homo rogandus videatur? Igo vero (ut istuc revertar) is sum, qui non modo non supplicem, sed etiam coerceram postulantem ut sibi supplicetur. aut longe à servientibus abero, mihiq; esse judicabo Romanam, ubicunque locorum esse licebit: ac vestri miserebor, quibus nec ætas, neque honores, neque virtus aliena dulcedinem vivendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus esse videbor, si modo constanter ac perpetuo placebit hoc consilium, ut relaxam putem gratiam pietati meæ. Quid enim est melius, quam memoria recte factorum? & libertate contentum negligere humana: Sed certe non succumbam succumbentibus nec vincar ab iis qui se vinci volunt, experiarq; & tentabo omnia, neq; desistam abstrahere à servitio civitatem nostram. Si secuta fuerit, quæ debet, fortuna, gaudebimus omnes: si minus, ego tamen gaudebo. Quibus enim potius hæc vita factis

aut cogitationibus traducatur, quam iis quæ
 pertinuerint ad liberandos cives meos? Te,
 Cicero, rogo atque hortor, ne defatigare,
 neu diffidas : semper in presentibus malis
 prohibendis, futura quoque, nisi ante sit oc-
 cūsum, explores, ne se insinuent. Fortem, &
 liberum animum, quo & consul, & nunc
 consularis rempub. vindicasti, sine constan-
 tia & æquabilitate nullum esse putaris. fate-
 or enim durio rem esse conditionem spe-
 ctatæ virtutis, quam incognitæ. Benefacta
 pro debitis exigimus: quæ aliter eveniunt,
 ut decepti ab his, infesto animo reprehendi-
 mus. Itaq; resistere Antonio Ciceronem,
 etsi magna laude dignum est: tamen quia il-
 le consul hunc consularem merito præsta-
 re videtur, nemo admiratur. Idem Cicero si
 flexerit adversus alios iudicium suum, quod
 tanta firmitate ac magnitudine direxit in
 exturbando Antonio ; non modo reliqui
 temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam
 præterita evanescere coget. nihil enim per
 se amplum est, nisi in quo iudicii ratio ex-
 stat. Quia neminem magis decet quam te,
 rempub. amare, libertatisq; defensorem es-
 se, vel ingenio, vel rebus gestis, vel studio
 atq; efflagitatione omnium. Quare non
 Octavius est rogandus, ut velit nos salvos
 esse : magis tu te exsuscita, ut eam civitatē
 in qua maxima gessisti, liberam atq; hone-
 stam fore putes, si modo sint populo duces
 ad resistendum improborum consiliis.

C. PLINII CÆCILII
SECUNDI

Epistola aliquot.

I. C. PLINUS TACITO
SUO S.

PETIS ut tibi avunculi mei exitum scribam
quo verius tradere posteris possis: gra-
tias ago. Nam video, morti ejus, si celebre-
tur à te, immortalem gloriam esse propo-
sitam. Quamvis enim pulcherrimarum clade
terrarum, ut populi, ut urbes memorabili
casu, quasi semper victurus occiderit; quam-
vis ipse plurima opera & mansura condi-
derit: multum tamen perpetuitati ejus
scriptorum tuorum æternitas addet. Equi-
dem beatos puto, quibus deorum munere
datum est aut facere scribenda, aut scribere
legenda: beatissimos vero quibus utrumque.
Horum in numero avunculus meus & suis
liberis & tuis erit. Quo libentius suscipio,
deposco etiam quod injungis. Erat Miseni,
classemq; imperio præsens regebat. Nono
kalend. Septembris, hora diei fere septima,
mater mea indicat ei, apparere nubem inu-
sitata & magnitudine & specie. Usus ille so-
le mox frigidā gustaverat jacens, studebat-
que: poscit soleas, ascendit locum ex quo
maxime miraculum illud conspici poterat.

nubes (incertum procul intuentibus ex quo monte : Vesuvium fuisse postea cognitum est) oriebatur, cujus similitudinem & formam non alia magis arbor quam pinus expresserit. Nam longissimo velut trunco elata in altum, quibusdam ramis diffundebatur. credo, quia recenti spiritu evecta, deinde senescente eo destituta, aut etiam pondere suo victa, in latitudinem vanescebat : candida interdum, interdum sordida & maculosa, prout terram cineremve sustulerat. Magna, propiusq; noscendum id eruditissimo viro visum. Jubeat Liburnicam aptari : mihi si venire una vellem facit copiam. Respondi, studere me mallet & forte ipse quod scriberem dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos. Retinae classium imminenti periculo exterriti (nam villa ea subiacebat, nec ulla nisi navibus fuga) ut se tanto discrimini eriperet orabant. Non vertit ille consilium, sed quod studiose animo inchoaverat, obit maximo. Deducit quadrigas, ascendit ipse non Retinae modo, sed multis (erat enim frequens antea) laturus auxilium. Properat illuc unde alii fugiunt ; rectumq; cursum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo solutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras, ut deprehenderat oculis, dictaret enotaretque. Jam navibus cinis inciderat, buo propius accederet, calidior & densior ;
jam

jam pumices etiam, nigriq; & ambusti &
 fracti igne lapides; jam vadum subitum, rai-
 naq; montis littora obstantia: cunctatusq;
 paulum an retro flecteret, mox gubernator
 ut ita faceret monenti, *Fortes*, inquit,
fortuna juvat: Pomponianum pete. Stabiis
 erat, diremptus sinu medio. Nam sensim cir-
 cumactis curvatisq; littoribus mare infun-
 ditur. Ibi, quanquam nondum periculo ap-
 propinquante, conspicuo tamen, & cum
 cresceret, proximo, sarcinas contulerat in
 naves, certus fugæ, si contrarius ventus re-
 sedisset: quo tunc avunculus meus secundis-
 simo in vectus complectitur trepidantem,
 consolatur, hortatur; utque timorem ejus
 sua securitate leniret, deferri se in balneum
 jubet; lotus accubat, cœnat, atque hilaris;
 aut, quod est æque magnum, similis hilari.
 Interim è Vesuvio monte pluribus locis la-
 tissimæ flammæ altaque incendia reluce-
 bant, quorum fulgor & claritas tenebris
 noctis excitabatur. Ille agrestium, trepida-
 tione ignis relictas desertasque, villas per so-
 litudinem ardere, in remedium formidinis,
 dictabat: tum si quieti dedit, & quievit ve-
 rissimo quidem somno. Nam meatus ani-
 mæ, qui illi propter amplitudinem corpo-
 ris gravior & sonantior erat, ab iis qui lini-
 ni obversabantur, audiebatur. Sed area ex
 qua diæta adibatur, ita jam cinere mixtisq;
 pumicibus oppleta surrexerat, ut si lon-

gior in cubiculo mora esset, exitus, negaretur. Excitatus procedit, seq; Pomponiano ceterisque qui pervigilarant reddit. In commune consultant, an intra tecta subsistant, an in aperto vagentur. Nam crebris vastisque tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis, nunc huc, nunc illuc abire aut referri videbantur. Sub dio rursus quanquam levium exesorumque, pumicum casus metuebatur. quod tamen periculi collatio elegit, & apud illum quidem rationem, apud alios timorem timor vicit. Cervicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentum adversus decidentia fuit. Jam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorque: quam tamen faces multæ variaque lumina solvebant. Placuit egredi in littus, & è proximo aspicere ecquid jam mare admitteret, quod adhuc vastum & adversum permanebat. Ibi super abjectam linteum recubans, semel atque iterum frigidam poposcit, hausitque: deinde flammæ, flammarumque prænuntius odor sulfuris, alios in fugam vertunt, excitant illum. Innixus servis duobus adsurrexit, & statim concidit, ut ego conjecto, crassiore caligine spiritu obstructo, clausoque stomacho. qui illi natura invalidus & angustus, & frequenter inter æstuans erat. Ubi dies redditus (is ab eo, quem novissime viderat, tertius) corpus inventum

ventum est integrum, illæsum, opertumque, ut fuerat indutus : habitus corporis quiescenti quam defuncto similior Interim Miseni ego & mater. Sed nihil ad historiam, nequid aliud quam de exitu ejus scire voluisti. Finem ergo faciam : unum adjiciam, omnia me, quibus interfueram, quæque statim quum maxime vera memorantur, audiveram, vere persequutum : tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolam, aliud historiam ; aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

II. C. PLINIUS SURÆ SUO S.

ET mihi discendi & tibi docendi facultatem otium præbet. Igitur perquam velim scire, an esse aliquid phœsmata, & habere propriam figuram numenque aliquod putes, an inania & vana ex metu nostro imaginem accipere. Ego ut esse credam imprimis eo ducor, quod audio accidisse Curtio Rufo : Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat : inclinato die spatiabatur in porticu : offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorque : præterrito Africam se, futurorum prænuntiam, dixit : iturum enim Romam, honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem provinciam reversurum, ibique moriturum. Facta sunt omnia. Præterea, accedenti Carthaginem, egrediente,

entiq; navem, eadem figura in littore occurrere narratur. Ipse certe implicitus morbo, futura præteritis, adversa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, projecit. Jam illud, nonne & magis terribile, & non minus mirum est, quod exponam ut accepi? Erat Athenis spatiosa & capax domus, sed infamis & pestilens. Per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde è proximo reddebatur: mox apparebat idolon, senex macie & squallore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatiebatq;. Inde inhabitantibus tristes diræq; noctes per metum vigilabantur: vigiliam morbus &, crescente formidine, mors sequebatur. Nam interdiu quoque, quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inhærebat; longiorisq; causa timoris timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totaque illi monstro relicta: proscribatur tamen seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali veilet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum: auditoque pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, immo tanto magis, conducit. Ubi cœpit advesperalcere, jubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillares, stylum, lumen.

men: suos omnes in interiora demittit: ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita simulacra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubique, silentium noctis, deinde concuti ferum, vincula moveri. ille non tollere oculos, non remittere stylum, sed obfirmare animum, auribusque prætere. tum crebrescere fragor, adventare etiam, ac jam ut in limine, jam ut intra limen audiri. respicit, videt, agnoscitque narratam, sibi effigiem. Stabat innuebatque digito, similis vocanti: hic contra, ut paululum expectaret manu significat, rursusq; ceris & stylo incumbit. illa scribentis capiti catenis insonabat: respicit rursus idē quod prius innuentem; nec moratus tollit lumen, & sequitur. Ibat illa lento gradu, quasi gravis vinculis. Postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit conitum; desertus herbas & folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi jubeant. Inveniuntur ossa inserta catenis & implicata, quæ corpus ævo terraq; putrefactum nuda & exesa reliquerat vinculis: collecta publice sepeliuntur: domus postea rite conditis manibus caruit. Et hæc quidem affirmantibus credo: illud affirmare aliis possum. Est libertus mihi Marcus, non illiteratus. Cum hoc minor frater eodē lecto quiescebat, is virilis est

bi cernere quendam in toro residentem, admoventemq; capiti suo cultros, atq; etiam ex ipso vertice amputantem capillos. Ubi illuxit, ipse circa verticem tonsus, capilli jacentes reperiuntur. Exiguū temporis medium, & rursus simile aliud priori fidē fecit. Puer in pedagogio mistus pluribus dormiebat : venerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemque detonderunt ; & , qua venerant, recesserunt. Hunc quoque tonsum, sparsosque circa capillos dies ostendit. Nihil notabile secutum, nisi forte, quod non fui reus : futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt, diutius vixisset. Nam in scrinio ejus datus à Caro de me libellus inventus est ; ex quo conjectari potest, quia reis moris est submittere capillum, recisos meorum capillos depulsi quod imminebat periculi signum fuisse. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas. Digna res est, quam diu multumq; consideres : ne ego quidem indignus, cui copiam scientiæ tuæ facias. Licet etiam utramque in partem, ut soles, disputes : ex altera tamen fortius, ne me suspensum incertumque dimittas, cum mihi consulendi causa fuerit, ut cui stare desinerem. Vale.

III. C. PLINIUS TACITO
SUO S.

AUguro(nec me fallit augurium) Historias tuas immortales futuras : quo magis illis (ingenue fatebor) inseri cupio Nam si esse nobis curæ solet ut facies nostra ab optimo quoq; artifice exprimatur, nonne debemus optare, ut operibus nostris similis tui scriptor prædicatorque contingat? Demonstrō itaque, quanquam diligentiam tuam fugere non possit, cum sit in publicis actis, demonstrō tamen, quo magis credas, jucundum mihi futurum, si factum meum, cujus gratia periculo crevit, tuo ingenio, tuo testimonio ornaveris. Dederat me senatus cum Herennio Senecione advocatum provinciae Bæticæ contra Bæbium Massam damnatoque Massa censuerat ut bona ejus publice custodirentur. Senecio, cum explorasset consules postulationibus vacaturos, convenit me : & Qua concordia, inquit, injunctam nobis accusationem exsequuti sumus, hac adeamus consules, petamusque ne bona dissipari sinant, quorum esse in custodia debent Respondi, Cum simus advocati à senatu dati, dispice numero peractas partes nostras, senatus cognitione finita. Et ille, Tu quem voles tibi terminum statues, cui nulla cum provincia necessitudo, nisi ex beneficio tuo. & hoc

recenti: ipsi & natus tibi, & quæstor in ea fui. Tum ego; Si fixum tibi istud ac deliberatum, sequar te, ut siqua ex hoc invidia erit, non tua tantum sit. Venimus ad coſſ. dicit Senecio quæ res ferebat: aliqua subjungo. Vixdum conticueramus, & Maſſa quæſtus Senecionem non advocati fidem, ſed inimici amaritudinem implèſſe, impietatis reum poſtulat: Horror omnium: ego autem, Vereor, inquam, clariffimi conſules, ne mihi Maſſa ſilentio ſuo prævaricationem objecerit, quod non & me reum poſtulavit. Quæ vox & ſtatim excepta, & poſtea multo ſermone celebrata eſt. Divus quidem Nerva (nam privatus quoq; attendebat his quæ recte in publico fierent) miſſis ad me graviffimis literis, non mihi ſolum, verum etiam ſeculo eſt gratulatus, cui exemplum (ſic enim ſcripſit) ſimile antiquis contigiffet. Hæc, utcuq; ſe habent, notiora, clariora, majora tu facies: quamquam non exigo ut excedas actæ rei modum. Nam nec hiſtoria debet egredi veritatem, & honeſte factis veritas ſufficit. Vale.

IV. C. PLINIUS CANINIO
S U O S.

INcidi in materiam veram, ſed ſimillimam fictæ, dignamque iſto lætiſſimo, ac riſſimo, planeq; poetico ingenio. Incidi autem, dum ſuper ea nam varia miracula hinc inde referuntur. Magna autoris fides:

fidēs; tametsi quid poëtæ cum fide? Ista-
men autor, cui bene vel historiam scrip-
turus credidisses. Est in Africa Hipponen-
sis colonia, mari proxima: adjacet ei navi-
gabile stagnum, ex quo, in modum flu-
minis, æstuarium emergit, quod vice ai-
terna, prout æstus aut repressit aut impu-
lit, nunc infertur mari, nunc redditur
stagno. Omnis hic ætas piscandi, navigan-
di, atque etiam natandi studio tenetur:
maxime puerorum, quos otium ludusque
solicitat. His gloria & virtus altissime pro-
vehi: victor ille qui longissime ut littus,
ita simul nantes, reliquit. Hoc certamine
puer quidam, audentior cæteris, in ulte-
riora tendebat: delphinus occurrit, & nunc
præcedere puerum, nunc sequi, nunc cir-
cuire, postremo subire, deponere, iterum
subire, trepidantemque perferre primum
in altum: mox flexit ad littus, redditque
terræ & æqualibus. Serpit per coloniam
fama: concurrere omnes, ipsum puerum
tanquam miraculum aspicere, interrogare,
audire, narrare. Postero die obsident lit-
rus, prospectant mare, & siquid est mari
simile. Natant pueri: inter hos ille, sed
cautius. Delphinus rursus ad tempus, rur-
sus ad puerum venit. Fugit ille cum cæ-
teris. Delphinus, quasi invitet, revocet,
exsilit, mergitur, variosq; orbes implicitat
expeditque. Hoc altero die, hoc tertio, hoc
pluribus

pluribus, donec homines innutritos mari
 subiret timendi pudor: accedunt, & allu-
 dunt, & appellant: tangunt etiam, pertre-
 stantque præhentem Crescit audacia expe-
 rimento. Maxime puer, qui primus exper-
 tus est, adnatat natanti, insilit tergo, fer-
 tur referturq; agnoscere se, amari putat, a-
 mat ipse: neuter timet, neuter timetur. Hu-
 jus fiducia, mansuetudo illius augetur: nec-
 non alii pueri dextra lævaque simul eunt
 hortantes monentesque. Ibat una (id quo-
 que mirum) delphinus alius, tantum spe-
 ctator & comes. Nihil enim simile aut fa-
 ciebat, aut patiebatur: sed alterum illum
 ducebat, ruducebat, ut puerum cæteri pue-
 ri. Incredibile (tam verum tamen quam
 priora) delphinum gestatorem collusorem-
 que puerorum in terram quoq; extrahi so-
 litum, arenisq; siccatum, ubi incaluisse, in
 mare revolvi. Constat Octavium Avitum,
 legatum proconsulis, in littus educto reli-
 gione prava superfudisse unguentum, cuius
 illum novitatem odoremq; in altum refu-
 gisse; nec nisi post multos dies visum, lan-
 guidum & mœstum; mox, redditis viribus,
 priorem lasciviam & solita ministeria re-
 petisse. Conducebant ad spectaculum om-
 nes magistratus, quorum adventu & mora
 modica respublica novis sumptibus atte-
 rebatur. Postremo locus ipse quietem su-
 am secretumq; predebat. Placuit occulte
 inter-

interfici, ad quod coibatur. Hæc tu qua miseratione, qua copia deslebis, ornabis, attolles? Quanquam non est opus affingas aliquid aut adstruas: sufficit ne ea quæ sunt vera minuantur. Vale.

V. C. PLINIUS FUSCO
SUO S.

QUæris quemadmodum in Tuscis diem æstate disponam. Evigilo cum libuit, plerumq; circa horam primam, sæpe ante, tardius raro: clausæ fenestræ manent. Mire enim silentio & tenebris animus alitur. Ab iis quæ avocant abductus, & liber, & mihi relictus, non oculos animo, sed animum oculis sequor, qui eadem quæ mens vident, quoties non vident alia. Cogito si quid in manibus, cogito ad verbum scribenti emendantique similis: nunc pauciora, nunc plura, ut vel difficile vel facile componi tenerive poterunt. Notarium voco, & die admissio, quæ formaveram dicto; abit, rursusque revocatur, rursusque remittitur. Ubi hora quarta vel quinta, (neq; enim certum dimensumq; tempus) ut dies suavit, in xystrum me vel crypto porticum confero; reliqua meditor & dicto; vehiculum ascendo. Ibi quoq; idem quod ambulans aut jacens. Durat intentio, mutatione ipsa relecta: paulum redormio, dein ambulo, mox oratio-

nem Græcam Latinamve clare & intente, non tam vocis causa quam stomachi, lego: pariter tamen & illa firmatus. Iterum ambulo, ungor, exerceor, labor. Cœnanti mihi, si cum uxore, vel paucis, liber legitur: post cœnam, comœdi aut lyrists: mox cum meis ambulo, quorum in numero sunt eruditi. Ita variis sermonibus vespera extenditur, &, quanquam longissimus, dies cito conditur. Nonnunquam ex hoc ordine aliqua mutantur. Nam si diu tacui, vel ambulavi, post somnum demum lectionemque, non vehiculo, sed (quod brevius, quia velocius) equo gestor. Interveniunt amici ex proximis oppidis, patremque diei ad se trahunt, interdumque lassato mihi opportuna interpellatione subveniunt. Venor aliquando; sed non sine pugillaribus, ut quamvis nihil ceperim, non nihil referam. Datur & colonis (ut videtur ipsis) non satis temporis, quorum mihi agrestes querelæ literas nostras & isthæc urbana opera commendant. Vale.

VI C. PLINIUS TRAJANO
IMP. S.

SOlenne est mihi, domine, omnia de quibus dubito, ad te referre. Quis enim potest melius vel cunctationem meam regere; vel ignorantiam instruere? Cognitionibus de Christianis interfui nunquam: ideo nescio quid & quatenus aut puniri soleat;

leat, aut quæri. Nec mediocriter hæsitavi, sitne aliquod discrimen ætatum, an quamlibet teneri nihil à robustioribus differant: deturne pœnitentiæ veria, an ei qui omnino Christianus fuit, desisse non profit: nomen ipsum etiam si flagitiis careat, an flagitia cohærentia nomini puniantur. Interim in iis qui ad me tanquam Christiani deferrebantur, hunc sum lequutus modum. Interrogavi ipsos, an essent Christiani: confitentes iterum ac tertio interrogavi, supplicium minatus: perseverantes duci iussi. Neq; enim dubitabam, qualecunque esset quod taterentur, pervicaciam certe, & inflexibilem obstinationem debere puniri. Fuerunt alii similis amentia; quos, quia cives Romani erant, adnotavi in urbem remittendos: mox ipso tractu, ut fieri solet, diffundente se crimine, plures species inciderunt. Propositus est libellus sine autore, multorum nomina continens, qui negarent se esse Christianos, aut fuisse, cum, præeunte me, deos appellarent, & imagini tuæ, quam propter hoc jussëram cum simulacris numinum afferti, thure ac vino supplicarent, præterea maledicerent Christo: quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt revera Christiani. Ergo dimittendos putavi. Alii ab indice nominati, esse se Christianos dixerunt, & mox negaverunt: fuisse quidem, sed desisse, quidam
ant

ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo etiam ante viginti quoque; Omnes & imaginem tuam, deorumque simulacra venerati sunt; ii & Christo maledixerunt. Affirmabant autem, hanc fuisse summam vel culpæ suæ, vel erroris, quod essent soliti statò die ante lucem convenire, carmenque Christo, quasi Deo, dicere se cum invicem; seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis morem sibi discedendi fuisse, rursusque coeundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen, & innoxium: quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mandata tua hetærias esse vetueram. Quo magis necessarium credidi, ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, quid esset veri, & per tormenta quærere. Sed nihil aliud inveni, quam superstitionē pravam & immodicam; ideoque, dilata cognitione, ad consulendum te decurri. Visa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam, vocantur in periculum, & vocabuntur. Neque enim civitates tantum, sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio pervagata est: quæ videtur
fili

fisti & corrigi posse. Certe satis constat, prope jam desolata templa cœpisse celebrari, & sacra solennia diu intermissa repeti; passimque vœnire victimas, quarum adhuc rarissimus emptor inveniebatur. Ex quo facile est opinari, quæ turba hominū emendari possit, si sit pœnitentiæ locus.

VII. C. PLINIUS FUSCO
S U O S.

QUæris quemadmodum in secessu, quo jamdiu frueris, putē te studere oportere. Utile imprimis, & multi præcipuunt, vel ex Græco in Latinum, vel ex Latino vertere in Græcum: quo genere exercitationis proprietas splendorque verborum, copia figurarū, vis explicandi, præterea imitatione optimorum similia inveniendi facultas paratur: simul quæ legentē fefellissent, transferentem fugere non possunt. Intelligentia ex hoc & judicium acquiritur. Nihil obfuerit, quæ legeris hætenus, ut rem argumentumque teneas, quasi æmulum scribere, lectisque conferre, ac sedulo pensitare, quid tu, quid ille commodius. Magna gratulatio, si tu nonnulla, tum magnus pudor, si cuncta ille melius. Licebit interdum & notissima eligere, & certare cum electis. Audax hæc, non tamen improba, quia secreta, contentio: quanquam multos videmus ejusmodi certamina sibi cum multa laude sumpsisse, quosq; subsequi satis habebant,

bebant, dum non desperant, antecessisse. Poteris & quæ dixeris post oblivionem retrahere, multa retinere, plura transire; alia interscribere, alia rescribere. Laboriosum istud & tædio plenum, sed difficultate ipsa fructuosum, recalescere ex integro, & resumere impetum fractum omissumq; postremo, nova velut membra peracto corpori intexere, nec tamen priora turbare. Scio nunc tibi esse præcipuum studium orandi; sed non ideo semper pugnacem hunc & quasi bellatorium stylum suaserim. Ut enim terræ variis mutatisq; seminibus, ita ingenia nostra nunc hac, nunc illa meditatione recoluntur. Volo interdum aliquem ex historia locum apprehendas; volo epistolâ diligentius scribas, volo carmina. Nam sæpe in orationes quoq; non historica modo, sed prope poetica descriptionum necessitas incidit; & pressus sermo purusq; ex epistolis petitur. Fas est & carmine remitti, non dico continuo & longo, (id enim perfici nisi in otio non potest) sed hoc arguto & brevi, quod apte quantalibet occupationes curasq; distinguit. Lusus vocantur; sed hi lusus non minorem interdum gloriam quam seria consequuntur: atq; adeo (cur enim te ad versus non versibus adhorter?)
Ut laus est ceras, molles cedensque sequatur

Si doctos digitos, iussa que fiat opus;

Et nunc informet Martem, castamq; Minervam,

Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum;

Utque

C. Plin. Epistola. 211

Urque sacri fontes non sola incendia sistunt,

Sæpe etiam flores vernaque prata juvant :

Sic hominum ingenium flecti ducique per artes

Non rigidas docta mobilitate decet

Itaque summi oratores, summi etiam viri
sicie aut exercebant aut delectabant, immo
delectabant exercebantque. Nam mirum est
ut his opusculis animus intendatur remit-
taturque. Recipiunt enim amores, odia,
iras, misericordiam, urbanitatem, omnia
deniq; quæ ad vitam pertinent, atq; etiam
in foro causisque versantur. Inest his quo-
que eadem quæ aliis carminibus utilitas,
quod metri necessitate devincti soluta ora-
tione lætamus, & quod facilius esse com-
paratio ostendit, libentius scribimus. Ha-
bes plura etiam fortasse quam requirebas;
unum tamen omisi. Non enim dixi quæ le-
genda arbitrarer: quanquam dixi, cum
dicerem, quæ scribenda. Tu memineris, sui
cujusque generis autores diligenter eligere.
(Ajunt enim, multum legendum esse, non
multa.) Qui sint hi, adeo notum provul-
gatumq; est, ut demonstratione non egeant;
& alioqui tam immodice epistola me exten-
di, ut dum tibi quemadmodum studere de-
beas suadeo, studendi tempus abstulerim.
Quin ergo pugillares resumis, & aliquid
ex his, vel istud ipsum quod cœperas, scri-
bis. Vale.

FINIS.

School-books Printed by E. Redmayne.

*An Introduction to the Latin Tongue, for the
use of Westminster School.*

*Rudimentum Grammaticæ Latinæ Metri-
cum, in usum NOBILIUM puerulorum in
Scholâ REGIA Westmonasterii.*

*Græcæ Grammaticæ Rudimenta, in usum
Scholæ Westmonasteriensis.*

*Apollodorus (Ὀμήρου Βιβλίον) in usum
Scholæ Westmonasteriensis.*

*Græcorum Epigrammatum Florilegium no-
vum, in usum Scholæ Westmonasteriensis.*

*Juvenalis & Persii Satyra, in usum Scholæ
Westmonasteriensis.*

*M. Val. Martialis Epigr. in usum Scholæ
Westmonasteriensis.*

Græcum Testamentum.

*Dionysii Periegetæ de Situ Orbis, in usum
Scholæ Etonensis.*

Demosthenis selectæ Orationes.

Q. Curtius.

& Val. Maximus.

Chr. Helvici Colloquia.

Xenophonis Κύρου Παιδεία.

Esop Greek. & Greek & Latin.

*Janua Trilinguis, à Jo. Amos-Comenio.
as also in English & Latin, & Latin only.*

Ger. Jo. Vossii Elementa Rhetorica

Syntaxis Erasmiæna.

Owenii Epigrammata.

Ferrarii Orationes.

Senecæ Tragediæ cum notis Ferrarii.

*School-Books printed for, and sold by A. and J.
Churchil in Pater-Noster-Row.*

HOlyoakes large Dictionary, fol.
Lloyd Dict. histor. poet. geograph. fol.
Screvelii Lexicon enlarg'd by Robertson, 4o.
Screvelii Lexicon 8vo. by Hill.

The Cambridge Dictionary, 4vo.

Coles dictionary, 8vo. English and Latin
Virgil Salust. Ovid. M.C. Nepos Justin Ju-
venal, in usum Delphini.

Duhamel opera Philosoph. 4vo.

Homeri Ilias gr. lat. 8vo.

Poetæ minores, 8vo. gr. lat.

Cambridge Phrases.

Nomenclatura several sorts.

Flavissæ Poeticæ, 8vo.

Textor's Epithers. 8vo.

Barclay Argenis. 8vo.

Hill's Dionysius. 8vo.

Goveani Logici. 8vo.

Langly Rhetoric. 8vo.

Herebordi Logica. Burgerisdicii Logica.

Luben Clavis, gr. linguæ. Posselii Syntaxis.

Vossii elementa rhetoricæ.

Barronii Metaph. 12mo.

Robertson Manipulus ling. sancta, 8vo.

Marshall Catechism printed at Oxon, 8vo.

Greek Bible, 12. Camb. Field print.

———— Common Prayer, 12.

—— Apocrypha. ——— Testament, 12.

Lat. Testament, 12. ——— 24.

Isocrates orationes & epistolæ interp. Hy-

ron. Wolfii gr. lat. Camb. 12.

Bax.

Baxter Horace.
 Thesaurus poeticus.
 Gradus ad Parnassum.
 Minelius's Notes on several Authors
 Farnabius's Notes on several Authors
 Sleidan quatuor Imperiis.
 Heb. Psalter by Robertson 12mo.
 Salust. 12 Camb.
 Lucius florus, Camb.
 Textor Dialogus.
 Le Clerc Logic
 Lucretius Faber 12mo.
 Bond Horace.
 Seneca Tragedies
 Helvici Colloq.
 Quintus Curtius
 Tacitus histor.
 Cor. Nepos vitis illustr.
 Justin Histor. Val. Maximus
 Anacreon.
 Persius Bond. Æsop Fables gr.
 — Gr. lat.
 — Eng. and Latin.
 Æsop eng. and lat. after a new manner in an
 interlineary way now in the Press
 Livii orationes 12mo.
 Ciceronis epistolæ selectæ.
 English Expositor.
 Sylva Synonimorum.
 Perkin's Catechise.
 Dugard Rudiments.
 Bibles, Common Prayers Testaments of
 several sizes.
 Assembly Catechisms. — 12mo.

~~Chas. B. Smith~~ Rev. L.